6
11-b
13

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
10 E
39

~~6-11-B~~ 13

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO CELSISSIMOQUE

PRINCIPI
FERDINANDO,

EPISCOPO PADERBORNENSI,

COADJUTORI MONASTERIENSI,

S. R. I. PRINCIPI,

COMITI PYRMONTANO ET LIB.

BARONI DE FURSTENBERG,

Chriſtianus Theodorus à Plettenberg ex Lenhauſen, Canonicus Hildeſienſis gloriam & felicitatem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PANEGYRIN, Celſiſſime Princeps, quam Joannes Horrion è Societate Jeſu vir doctiſſimus Theodoro Epiſcopo & Principi Paderbornenſi, magno patruo Tuo dedicavit, elegantiori nunc

Digitized by Google

typo, multiſque munditiis ornatam & expolitam Tibi ſiſto, gravibuſque de cauſis eam Tuis potiſſimùm auſpiciis denuò in publicum produco, atque per omnes Germaniæ noſtræ, imò totius Europæ vel potiùs orbis terrarum regiones atque provincias oſtento. Etenim non ſolùm genius meus tot nominibus Tibi obſtrictus atque mancipatus hoc mihi ſuadet & imperat, ſed etiàm ſummâ virtute atque doctrinâ clariſſimorum & immortalium virorum, Leonis Allatii, Lucæ Holſtenii, Rottendorffii, utriuſque Gronovii, Wallii, Maſenii, Heinſii, Holtermanni, Corvini & aliorum, qui ſuis operibus quantumvis luculentis ſemperque victuris æternum nomen Tuum præſcribendum eſſe cenſuerunt, graviſſima auctoritas, & heroïcâ indole, virtutę ac eruditione Tuâ ſubnixum judicium ad idipſum

ipſum me excitat & impellit. Viderunt enim viri illi ſapientiſſimi, totaque Reſpublica literaria intelligit, neminem hac tempeſtate ſacri Romani Imperii Principem eſſe, qui optimarum literarum ſtudia, viroſque ſummis ingeniis exquiſitâque doctrinâ præditos magis amet, & in ſinu atque deliciis habeat, eorumque lucubrationes ad confluentes Luppiæ & Aliſonis velut ad Permeſſidos undas devolantes, majori comitate excipiat, quàm Epiſcopum & Principem Paderbornenſem. Quam quidem longè ampliſſimam laudem ac gloriam tuam etſi livor & obtrectatio conetur arrodere; maximorum tamen Imperatorum ac Principum, Julii Cæſaris, Auguſti, Veſpaſiani, Trajani, Adriani, Antonini, M. Aurelii, Caroli M. Ludovici Pii, Friderici I. Maximiliani I. aliorumque laudatiſſima

exempla præclarè tuentur, qui doctiſſimos ævi ſui viros, Salluſtium, Titum Livium, Athenodorum, Joſephum, Plutarchum, Arrianum, Suetonium, Cornelium Tacitum, utrumque Plinium, Eginhardum, Paulum Warnefridum, Ottonem Friſingenſem, Cuſpinianum, Stabium, Pyrcamerum, alioſque hiſtoriarum & antiquitatum ſcriptores eximiâ benevolentiâ ſunt complexi. Quamvis autem hæc erga bonas literas egregia voluntas in principibus viris clara ſemper æternaque ſit habita, ea tamen in Te multò pulchrior eniteſcit, quia Tu ipſe es omni liberali doctrinâ politiſſimus, quam aſſiduâ exercitatione & continuis ab ineunte ætate laboribus atque vigiliis Tibi comparaſti. Nullum eſt enim illuſtrium diſciplinarum genus, in quo non ſis diligentiſſimè verſatus, ita ut novem Muſæ

Digitized by Google

in Te uno bonis artibus univerſis erudiendo atque exornando certatim omnes induſtriæ ſuæ nervos contendiſſe videantur. Teſtem volo non tantùm Germaniam noſtram, ſed etiam Italiam, & inprimis urbem Romam, ubi exquiſitiſſimâ eruditione Tuâ non ſolùm imi ſubſellii viros, ſed etiam majorum gentium Præſules, Principes, Cardinales, ipſum denique ſummum Pontificem Alexandrum VII, quantum erat hominum literatorum literatiſſimum, adeò Tibi devinxiſti, ut inter primores cubiculi Pontificii miniſtros allectum familiariſſimè Te ſemper adhibuerit, & quidquid ex immenſis ſupremi imperii curis & occupationibus vacui ſe temporis obtulit, id Tuæ potiſſimùm conſuetudini, ac ſuaviſſimis de re literaria ſermonibus impenderit. Plura dicerem, niſi vererer grave

ve fore modeſtiæ Tuæ, omnia quæ in Te ſunt virtutis & induſtriæ ornamenta ab illaudato cliente prolixè laudari. Et certè quid opus eſt in illa celebritate nominis Tui, & vulgata eruditionis fama multa adferre in medium? Sunt in manibus divini ingenii tui monumenta, quæ omnis æternitas intuebitur, quibus nobilitati Germanicæ oſtendiſti, *nullam in univerſo mundo poſſe eſſe fortunam, quam literarum non augeat glorioſa notitia.* Ideò quicquid uſquam eſt hominum eruditorum ad Tui nominis venerationem provocaſti. Quid enim (ut nihil dicam de carminibus Tuis, quæ ad veterum Poëtarum acumen, & Latini ſermonis nitorem ac elegantiam proximè accedunt) MONUMENTIS TUIS PADERBORNENSIBUS, ob reconditam eruditionem & quandam incredibilem varietatem rerum & copiam, atque ſua-

Caſſiod. lib. 10. Var. Epiſt. 3.

ſuavitatem orationis admirabilius? quid limatius? quid venuſtius? ut nullum ſuperſit antiquitatis monumentum, quod invicta tua ſedulitas & ſagax induſtria non deprehenderit? Quamobrem ſapientiſſimo ſummorum virorum judicio nullum illuſtrius in diœceſin tuam à te beneficium potuit proficiſci, quàm quòd hactenus latentes nobiſque incognitas tot antiquitates ab oblivione perpetua vindicaſti. *Cum* enim *omnibus illis, qui civitates vel populos imperio ſuo ſubjunctos habent, ſummo ſtudio ſummâque curâ in id incumbendum ſit, ut ſuæ gentis & nationis res geſtas, bella, fœdera, pacta, leges & mores teneant.* *Nicolaus Ciſnerus. J. C. in præfat. in Joan. Avent.* Id à Te, Princeps Celſiſſime, tantò majori cum gloria perfectum eſt, quantò graviores eâ gratiâ labores ſuſcepiſti atque exantlaſti. Erit itaque hoc monumentum nomini tuo perpetuum, quod nullus iniquioris fortunæ

caſus, nulla vetuſtatis invidia, nulla futuri temporis longinquitas poterit abolere. *Cætera monumenta ad breve tempus perdurant variis caſibus obnoxia, hiſtoriæ virtus per univerſum orbem diffuſa, ipſum, quod cætera conſumit, tempus ſui cuſtodem habet.* Verùm enimverò in hac ipſa Academia Tua, quam Theodorus magnus patruus Tuus ſanctiſſimorum Præſulum Baduradi, Meginwerci atque Imadi anteceſſorum ſuorum erga bonas literas eximio ſtudio ſanctiſſimoque inflammatus exemplo, cujuſque natali die hic Panegyricus, quem Tibi elegantioribus formis recuſum conſecramus, in lucem editus eſt, in hoc, inquam, celeberrimo Muſarum domicilio, in urbe hujus provinciæ principe conſtituit. Quali Tu, quantâque curâ ac diligentiâ omnes bonarum artium diſciplinas provehere, & ad ſummum perfectionis apicem

Diodorus Siculus.

per-

Digitized by Google

perducere conaris? Ita quidem, ut id, quod Herricus apud Altiſiodorum Galliæ Monachum ad Carolum Calvum olim ſcripſit, mutatis nominibus tibi ſit acclamandum: *Multa ſunt tuæ monimenta clementiæ, multa ſymbola pietatis. Illud autem vel maximè æternam tibi parat memoriam, quòd* Patrui Tui magni Theodori *ſtudium erga immortales diſciplinas non modò ex æquo repræſentas, verùm etiam incomparabili fervore tranſcendis, dum quod ille ſopitis eduxit cineribus, tu fomento multiplici tum beneficiorum, tum auctoritatis uſquequaque provehis.* Excipe igitur, Celſiſſime Princeps, illo Tuo ſereniſſimo boniſque literis ſemper arridente vultu volumen iſtud, in quo Majorum Tuorum res in toga ſagoque pro patria ac Eccleſia fortiſſimè geſtas magna cum voluptate conſpicies, repeteſque nobiliſſimæ gentis Tuæ à vetuſtiſſimo Comitum Oldenburgicorum ſtem-

Browerus in Antiq. Fulden ſ. c. 9.

mate deductam originem, Theodori magni patrui tui religionem, pietatem, juſtitiam, prudentiam, fortitudinem, atque in omnes honeſtas diſciplinas flagrantiſſimum ſtudium intueberis; Caſpari avi tui ſapientiam, fidem ac Orthodoxæ religionis ſtrenuam propugnationem; Guilielmi Livoniæ & S. R. I. Principis invictam animi magnitudinem, & in adverſis admirabilem firmitatem atque conſtantiam; Friderici proavi integritatem, doctrinam, prudentiam, dicendi vim; Joannis celeberrimi Aſceterii Sigebergenſis Antiſtitis Oeconomicæ rei peritiam, & in veteri diſciplina reſtituenda diligentiam contemplaberis. Ac ne ſingula familiæ tuæ lumina celebrando ſim longior, hîc, inquam, leges Majorum tuorum laudes atque encomia, quæ nulla unquam obliterabit oblivio.

Tu

Digitized by Google

Tu verò, Princeps Celſiſſime, in quem omnes Majorum Tuorum virtutes admirabilis Dei Opt. Max. benignitas ac munificentia congeſſit, & quodammodo ad compendium contulit, fruere eximiis animi Tui dotibus, fruere famâ Tui, fruere dulcibus ante omnia Muſis, & ad ſummam uſque ætatem pervive, & feliciſſimis, Te ſpirante, populis impera. Paderbornæ Idib. April. MDCLXXI.

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM.

LIBER PRIMUS.
De Academia in Weſtphalia fundata.

Cap. I. *PRoœmium.* pag. 1
II. *Quanti Weſtphaliæ ingenia fecerit D. Carolus Magnus.* 3
III. *Ante, & poſt Academias conditas è Weſtphalia egregios ſapientiæ magiſtros prodiiſſe.* 5
IV. *Humaniores litteras in Germania præcipuo Weſtphalorum ſtudio refloruiſſe.* 8
V. *Weſtphali naturâ propenſi, & habiles ad doctrinam.* 10
VI. *Quibus rebus Weſtphali ad progreſſum in litteris adjuventur.* 12
VII. *De aliena à veteri Religione Academia in Weſtphalia tentata.* 14
VIII. *Novum Euangelium cum ſummo Academiarum odio natum.* 16
IX. *Philoſophia in Academiis non reſpuenda.* 19
X. *De retinenda Academiarum inter ſe concordia.* 22
XI. *De Pontificis Maximi in approbandis Academiis auctoritate.* 24
XII. *Contra Jordanem Canonicum Oſnaburgenſem, qui unam in orbe terrarum Pariſienſem Academiam volebat.* 26
XIII. *Cur expediat plures Catholicas Academias inſtitui.* 28
XIV. *Gratiæ totius Weſtphaliæ nomine.* 31

LIBER SECUNDUS.
De Academia Paderbornæ conſtituta.

Cap. I. *PRoœmium.* 35
II. *Academiæ fundatio Epiſcopum maximè decet. Paderborna Epiſcopalium Weſtphaliæ urbium dignitate prima.* 36
III. *Religio Chriſtiana Paderbornâ manavit in univerſam Weſtphaliam. Bonæ litteræ in Weſtphalia ab initio comitatæ religionem Chriſtianam.* 38
IV. *Olim quoque & inferiores & ſublimiores doctrinæ Paderbornæ floruerunt.* 41
V. *Viri ſanctitate & doctrinâ illuſtres, qui è Paderbornenſi Gymnaſio prodierunt.* 43
VI. *Paderborna Imperatorum in Weſtphalia proprium domicilium.* 47
VII. *Nihil Paderbornæ eorum deeſſe, quæ ad Academiæ ſplendorem & commoditatem requiruntur.* 52

VIII.

PANEGYRICUS,

NATALI DIE

ACADEMIÆ THEODORIANÆ

PADERBORNENSIS,

oblatus ejus munificentiſſimo Fundatori,

Reverendiſſimo atque Illuſtriſſimo Principi,

D. THEODORO

EPISCOPO PADERBORNENSI
S.R.I. PRINCIPI, DOMINO, AC
PRINCIPI CLEMENTISSIMO.

LIBER I.

De Academia in VVeſtphalia fundata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPUT I.

Procœmium.

Licet jam, Reverendiſſime & Illuſtriſſime Princeps, tandem aliquando huic florentiſſimæ Juventuti erumpere preſſam adhuc animis, clauſamque lætitiam, & ſua erga Celſ. V. ſtudia, condito ampliſſimo in hac Urbe optimarum artium domicilio jampridem inflammata, publicâ gratulatione teſtari. Quanquam enim alterum jam annum hoc maximo, præſtantiſſimoque beneficio ſanè frequentes utebamur, quoniam tamen necdum publicè propoſitis iis literis, quibus Pontifex Maximus, & Cæſar Academiæ nobis immunitates & jura concedunt, neceſſarius

Digitized by Google

quidam ſplendor deerat, nos quoque gaudia ac vota noſtra tantiſper in hominum lucem, atque oculos proferre verebamur. At hodierno die quis jam obſcurè ferat ſenſum animi ſui, cùm ad earum litterarum promulgationem ex omnibus propè Weſtphaliæ partibus concurſus in hanc Urbem fiant? cùm tot mortales in te inhient, tibique gratias agere geſtiant, à quo liberis ſuis potiores omni avitâ paternâque hereditate eſſe paratas opes intelligunt? cùm omnia Dei immortalis altaria, atque templa, perpetuam ſe jam tibi doctorum, præſtantiumque virorum facultatem & copiam debitura fateantur? cùm denique ipſa adeò oppida atque vici videantur, ſi fieri poſſet, ejicere ſe ſedibus ſuis, atque ad hoc novum patriæ decus, hanc arcem diſciplinarum, hoc munimentum avitæ religionis, ſeminariumque reip. coram intuendum velle pervolare? In hac communi lætitia, atque plauſu nemo non intelligit, quantum flagitii ſimus admiſſuri, ſi ad quos hæc præcipuè tua merita pertinent, non omnibus, quibus licuerit, gratulationis officiis perfungamur. Quanquam hic omnium ardor, atque concurſus non modicam ipſe per ſeſe nobis præbet gratulandi materiam. Eſt enim primus benefaciendi fructus, non indigno benefeciſſe: proximus non ingrato. Quos quidem immortalis tui beneficii fructus, jamnunc, Princeps Illuſtriſſime, te ferre ſentimus, & gratulamur ex animo, quandoquidem animadvertis, te, hâc primâ Weſtphaliæ Academiâ moliendâ non in gentem aliquam inertem, atque à Muſis abhorrentem, aut magnitudini beneficii æſtimandæ imparem, ſumptum, atque jacturam feciſſe. Hæc enim hodierna alacritas, & fauſtæ precationes omnium ordinum, perinde atque in communi quadam & eximia fortunæ proſperitate gratulantium, ſatis oſtendunt & quanto vulgò ſapientiæ amore teneantur, & hoc tuum beneficium quanti omnes faciendum putent. Sed cave exiſtimes, Princeps Illuſtriſſime, repentinum hunc eſſe quendam animi impetum jam primùm tantæ rei novitate commotum. Eſt enim quædam indoles virtutis & ſapientiæ, præclaris majorum inſtitu-

Digitized by Google

ſtitutis, exempliſque corroborata, quæ animos ad bonarum artium cupiditatem ſponte ſuâ aſſiduò rapit, quarum ſe tantam modò facultatem tuo beneficio nactos eſſe gloriantur. Repetenti ſiquidem mihi memoriam præteriti temporis, atque animo recolenti, quæ adhuc fuerit in Weſtphalia magnitudo ingeniorum, quis ardor diſcendi, quæ laborum patientia, ſubit in mentem mirari, quo tandem fato acciderit, ut amantiſſima laudabilium doctrinarum natio tam diu integrum, atque perpetuum earum emporium deſiderarit. Qua de re exiſtimavi nihil me alienum ab hujus diei ſplendore & lætitia eſſe facturum, ſi pauca apud Celſitud. V. verba facerem: idque ut mihi bonâ tuâ veniâ liceat, etiam atque etiam rogo. Cognoſces enim ex iis quæ dicam, ſi omnes, qui jam inde ex eo tempore, cùm primum Weſtphalia veritatis Chriſtianæ lumen aſpexit, has oras tenuerunt, modò à mortuis exiſterent, nihil ex iis, qui nunc adſunt, de ſtudio erga te, atque officio, nihil agendis gratiis eſſe conceſſuros. Erit deinde cur præcipuam tibi quandam felicitatem gratulemur, qui DEI ſingulari munere id abſolveris, atque perfeceris, quod antea tot viri graves, ac ſapientes vel tacitis votis optarunt, vel aliquâ duntaxat parte tentaverunt. Diſcet denique noſtra juventus quouſque jam progredi in bonarum artium ſtudiis oporteat, tam certis, & expeditis abs te diſcendi præſidiis comparatis, ſine quibus noſtri majores tantâ ſunt in iis ingenii, & laborum contentione verſati.

CAPUT II.

Quanti VVeſtphaliæ ingenia fecerit D. Carolus Magnus.

SUnt enim ita ferè comparati præſtantes animi: citò arripiunt, quæcunque ad veram laudem, decuſque pertinent, ſibique turpe ducunt ſemel conſpectam in pura luce veritatem mediocri ardore complecti. Neque eò contenti, ſimul cum veritate, omnia perſequuntur, atque appetunt præſidia & adjumenta veritatis. Vix Chriſtiana veritas Weſt-

Digitized by Google

phalis illuxerat, cùm ita non ejus modò, ſed etiam liberalium artium, quarum illa comitatu plurimùm gaudet, & operâ utitur, amore ſunt capti, ut brevi Carolum Magnum non magis bellicæ virtutis, quàm politæ pacatæque doctrinæ peritum, & acrem æſtimatorem, in eam ſpem adducerent, nulli cæterarum, quæ in ejus eſſent imperio, gentium, hanc ſapientiæ & eloquentiæ gloriâ inferiorem futuram. Nam cùm per id tempus inter ſuos, & Orientalis Imperatoris liberos nuptias conjunctum iri confideret, optaretque religioſiſſimus Princeps uti hac affinitate ad utriuſque Imperii Eccleſias certâ ac ſtabili inter ſe concordiâ vinciendas, neque, in tanta populorum, qui ei parebant, multitudine, viri eruditi deeſſent ac diſerti, quibus id negotium cum dignitate mandari poſſet, tamen eam habuit opinionem ingenii & induſtriæ noſtrorum hominum, ut illos potiſſimùm tantis rebus ſuſtinendis, atque tractandis idoneos eſſe judicaret. Neque verò unum duntaxat ſibi ex eis legatum delegit, (quod tamen in gente præſertim admodum nuper Christo conciliata perhonorificum fuiſſet) verùm in Weſtphalia quoddam Orientalium Oratorum ſeminarium inſtituendum putavit. Itaque iis tabulis, quibus primam in Weſtphalia Epiſcopalem Eccleſiam Oſnabrugi collocat, diligenter ſanxit, ne unquam in ea Latinarum, Græcarumque litterarum ſtudia intermitterentur, quòd inde, conciliatis aliquando nuptiis, potiſſimùm ſibi placeret, quandocumque ex uſu & dignitate Reip. foret, legatum in Orientem decernere. Quâ re prudentiſſimus Imperator ſatis oſtendit, quid jam tum ſibi de Weſtphalorum ingeniis polliceretur, quos primùm effloreſcentes arbitraretur, in luce ipſius facundiæ, omniſque liberalis ſcientiæ inventricis Græciæ, iis ipſis artibus, quas illa maximè venditare ſolet, totius Occidentalis imperii dignitatem tueri, & illuſtrare poſſe. Neque verò Carolum fefellit opinio. quanquam enim illud ejus de nuptiis conſilium Græcorum levitate non proceſſit, non tamen ideo deſtiterunt unquam noſtri homines uſque eò præſtanti labore ad ſummam eruditio-

Krantzius Metrop. l. 1. cap. 2.

nis

nis gloriam eniti, dum, quorum gratiâ Carolus illuſtre linguarum gymnaſium condiderat, ſubtiliorum quoque diſciplinarum publicam ſedem aliquando mererentur.

CAPUT III.

Ante, & poſt Academias conditas è VVeſtphalia egregios ſapientiæ magiſtros prodiiſſe.

ID quàm maturè ſint promeriti vel ex hoc licet intelligi, quòd cùm cæteras ferè gentes, cùm primùm ad Chriſtiana ſacra, civilemque cultum traducuntur, complures annos exterorum magiſtrorum diſciplinâ antè formari neceſſe ſit & perpoliri, quàm ex iis ulli ad ceteros docendos idonei poſſint exiſtere, tamen hujus tanta fuit ſoli benignitas, ut ſimul coli cœperit, ſimul ſapientiſſimos antiſtites proferre. Quid enim Hatumaro, quid Badurado hujus Eccleſiæ primis Epiſcopis earum artium defuit, quæ in laudatiſſimis populorum magiſtris prædicari ſolent? At hos ex eorum numero fuiſſe accepimus, quos gente perdomitâ Carolus obſides acceperat. Ab his acceptam pietatis litterarumque gloriam plurimi; quorum memoria Eccleſiarum cœnobiorumque litteris conſecrata eſt, non modò propagarunt ad poſteros, verùm etiam in longinquas & barbaras gentes incredibili labore ſparſerunt. Neque enim ignorare potes, Princeps Illuſtriſſime, Weſtphaliæ primaria Collegia, ac cœnobia, atque inprimis finitimam terris tuis Corbeiam, eorum propè omnium fuiſſe gymnaſium, qui ulteriorem Saxoniam, Vandaliam, Daniam primis Chriſtianæ fidei præceptis & bonis artibus imbuerunt. Hinc enim Anſgarius, Rembertus, Adalgarius, Unno, Sigebertus, aliique viri immortalitate digniſſimi prodierunt, qui morum ſanctimoniæ, & ſcientiæ copiis, quicquid inter Viſurgim, & ultimos Borealis oceani ſinus terrarum jacet, impleverunt. Neque vetuſtis modò illis temporibus tales Weſtphalia viros pariebat, verùm etiam ante annos circi-

Adamus Brem. Chronica Corbeienſia.

Digitized by Google

circiter trecentos, cùm nobiliſſimus equeſter ordo dignâ ſuis natalibus, ſuâque animi magnitudine in Livoniam expeditione ſuſceptâ, populos ad eam diem à CHRISTI ſacris averſos debellare, & ſubjugare decreviſſet, unà cum iis multi indidem pii, eruditique homines ſunt profecti, qui quos illi armis vincerent, ipſi religione, & humanitate excolerent. Cujus rei, ut hiſtoriarum monumenta deeſſent, teſtes eſſe poſſunt nobiles, & locupletes Livoniæ Eccleſiæ, quæ ſe ad noſtram uſque memoriam Weſtphalis ferè præſulibus regendas dediderunt. quippe viſum eſt illis æquum eſſe, ut illi Eccleſiarum opibus fruerentur, quorum eas majores ſuo labore, doctrinâ, præclariſque exemplis inſtituiſſent. Hujuſmodi hominum incredibile dictu eſt, quantam copiam aluerit Weſtphalia, cùm in Eccleſiæ Collegiis, religioſiſque domibus omnis Chriſtianè vivendi, rectè ſentiendi, atque dicendi ratio traderetur. Sed cùm in iis domiciliis ii fere ſoli formarentur, qui ſanctioris vitæ genus inire ſtatuiſſent, perſpicuum eſt non perinde ad multos ejus diſciplinæ fructum permanaſſe, atque ſi noſtrarum Academiarum more, omnibus honeſtarum artium amantibus adoleſcentibus promiſcuè patuiſſent. Verùm hoc incommodum iis temporibus fuit Weſtphaliæ cum pluribus regionibus commune. At poſtquam Principum beneficio ea gymnaſiorum publicorum forma, quæ hodie eſt in uſu, tandem increbuit, proprium ejus malum fuit, in tanta præſtantium ingeniorum ubertate Academiâ carere. Quanquam Weſtphaliæ Academia defuit, Academiis Weſtphali nunquam defuerunt. Si enim ex quæ in Germania & antiquitate, & celebritate nominis cæteris antecellunt, eorum imagines recenſeant quorum ſunt ingeniis, & laboribus plurimùm excultæ, reperient ab ipſis incunabulis plurimum ſibi ſplendoris à Weſtphalis acceſſiſſe. Certè, ut alios prætercam, cùm paucas etiam Academias haberet Germania, ad Concilium Conſtantienſe, quò conſtat delectum eruditorum hominum florem conveniſſe, à duabus primariis duo Weſtphali viri eruditione & auctoritate præſtantes publicè communi con-
ſenſu

ſenſu miſſi memorantur. Aderat è Colonia Agrippinenſi Theodoricus de Monaſterio Theologiæ Doctor, qui & verba in conventu habuit ad Patres, & in eorum numerum eſt allectus, qui in peſtilentem Joannis Huſſi doctrinam Concilii auctoritate, anquirerent. Aderat ex Heidelbergenſi gymnaſio Conradus de Suſato & ipſe Theologiæ Doctor, atque apud Ludovicum Comitem Palatinum gratioſus in paucis, qui voluntate totius Concilii ad Petrum cognomento de Luna, qui ſe Benedictum XIII. ferebat, in ordinem redigendum, in ultimam Hiſpaniam, inter alios, legatus eſt profectus. Erfurtum verò inter præcipua ſua lumina commemorat Godeſchalcum Greſemundum Meſchedenſem, clarum inprimis rerum divinarum ſcientiâ, cujus germanus eodem tempore Moguntiaci Medicus ac Philoſophus habebatur eximius Theodoricus. Sed hujus famam in eadem Academia filius obſcuravit, & ipſe Theodoricus, quem Eraſmus alicubi hominem appellat ab ipſa natura ad humanitatem, ad bonas litteras, ad eloquentiam illam verè Atticam, ſculptum ac factum. Sed quid neceſſe eſt omnium Academiarum tabularia excutere, cùm ſat multa à Weſtphalis relicta teneamus in eorum libris eximiæ litteraturæ documenta, è quibus cognoſci liceat, quantum vivi Doctorum exedras ornaverint, quorum tanto intervallo, defunctorum lucubrationes, legentium & laudibus & profectu celebrantur? Ac recentibus quidem Academiis cùm vigeret etiam illud minus comptum, & amœnum, ſubtile tamen, & argutum diſputandi ſcribendique genus, Theologiam, ut de ea præcipuè loquamur, ſcriptis illuſtrarunt, præter Suſatenſem, & Meſchedenſem, de quibus memini, Henricus de Coeſveldia, Wernerus Rollevincius, Henricus de Hervordia, Hermannus de Soldis Oſnabrugenſis, Hermannus in Campo, Henricus de Werlis, & alii complures, quorum extant plena eruditionis, ut iis temporibus, ingenii monumenta.

Seſſ. 13. *Seſſ. 16.* *Trith. de ſcript. Eccleſ.* *Annot. ad ep. 9. S. Hieronym.*

Digitized by Google

CAPUT IV.

Humaniores litteras in Germania præcipuo VVeſtphalorum ſtudio refloruiſſe.

AT verò poſtquam NICOLAI V. PONT. MAX. auſpiciis cultiora litterarum ſtudia primùm in Italia revixerunt, cùm pleræque omnes Academiæ Germaniæ, rationibus ſanè levibus retardatæ, quas alicubi perſequitur ac refellit Æneas Silvius, ea admittere, & tractare cunctarentur, Weſtphali noſtri tempus hoc demonſtrandæ ſuæ in bonas litteras voluntatis, minimè prætermittendum rati, relictas ab aliis, atque deſpectas non modò ſibi recipiendas, ſed etiam ornandas, atque omni ope toti Germaniæ commendandas exiſtimarunt. Princeps tam illuſtris facti Rodolphus à Langen, vir equeſtris in Weſtphalia ordinis, & in maxima Eccleſia Monaſterienſi Canonicus fuit. Is enim cùm unà cum Mauritio Comite Spilembergio Canonico Colonienſi, & Rodolpho Agricola, in Italia Franciſco Philelpho, Theodoro Gazæ, aliiſque utriuſque linguæ inſtauratoribus dediſſet operam, tantoſque haberet progreſſus, ut is, quem modò nominavi, Agricola ab hoc demum viro *aliquando*, ut ipſe loquitur, *priſcam inſolenti Italiæ, & propemodum occupatam bene dicendi gloriam extorqueri poſſe* confideret; reverſus in patriam nihil habuit antiquius, quàm ut ad quarum artium quaſi mercatum quendam erat profectus, earum ſuis popularibus copiam faceret. Ille igitur fuit, ut cecinit quidam,

Lib. de educ. Liberor. ad Ladiſlaum regem c. 8.

In epiſt.

Primus Melpomenen qui rura in Weſtphala duxit.

Alexander Hegius in epigramm.

In Weſtphala autem? imo verò, ſi verum amamus, omninò poſt reſtitutas litteras, primus Germanorum eruditum carmen ſcribere cœpit. Scripſit & multa ſoluto ſermone perquam diſertè, & veteres illos elegantium artium auctores propè primus, quaſi poſtliminiò, juventuti reſtituit. Etenim Conradum, è Comitibus Ritbergenſibus, Monaſterienſem Antiſtitem, magni animi Principem, ſuâ auctoritate perpulit,

Digitized by Google

lit, ut in ludo litterario, qui erat in ea urbe ad D. Pauli, repudiatis barbaris & incultis minimè idoneorum magiſtrorum præceptiunculis, exemplo, atque inſtituto earum ſcholarum, in quibus erat in Italia verſatus, vetuſti ſcriptores utriuſque linguæ explanarentur. Res variis, ut fit, conſultationibus in id tempus extracta eſt, quo in ea Eccleſia Scholaſtici munus ſuſtinebat vir magno natalium, & prudentiæ ſplendore Wennemarus Horſtius, ex ea ipſa familia, quæ ampliſſimum hujus nunc Eccleſiæ Decanum tulit; is aſcitis in eam rem viris litteratis è Langii ferè diſciplina, atque contubernio, univerſum Gymnaſium Timanno Camenero, cujus extant de Philoſophia naturali commentationes, adminiſtrandum dedit. Neque verò hic Weſtphalorum ardor unius urbis finibus coërceri potuit, ſed annitente eodem inprimis Langio, ludis, in celeberrimis quibuſque oppidis, apertis, omnibus utriuſque linguæ, omniſque politioris litteraturæ copiis Weſtphalia redundavit. Quid quòd Weſtphalorum ſtudio, ac labore in alias quoque Germaniæ oras permanarunt? Siquidem Daventriæ verſabatur Alexander Hegius homo Weſtphalus, cui Langius, quondam ejus condiſcipulus, è bibliotheca, quam ſecum ornatam, & locupletem ex Italia detulerat, libros à doctiſſimis illis Italiæ magiſtris nuper editos in lucem, ſanè quàm benignè & ultrò mittebat. His cùm ille aſſiduò volvendis fieret quotidie eruditior, diſcipulos, atque æmulos ſtudiorum ſuorum habuit Deſiderium Eraſmum Roterodamum, Joannem Murmellium, Ludovicum Bavingum, alioſque complures. In his Conradus quoque Goclenius Paderbornenſis fuit, qui poſtea in nobiliſſima Academia Lovanienſi è primis fuit ejus Collegii profeſſoribus, quod ad illuſtrandas linguarum præſtantiſſimas ſapienter inſtitutum, trilingue dicitur; plurimumque ſuâ ætate, dicendi laude præſtitit. eum hujus artis præcepta tradentem, audiit inter alios Adolphus Comes Schaumburgius, qui deinde Colonienſis Antiſtes renunciatus, veteris fuit religionis inſtaurator & vindex, plurimumque, Princeps Illuſtriſſime, jam

tum exſplendeſcentem indolem in tenera tua dilexit ætate. Tulit præterea Paderbornenſis ager eâdem tempeſtate Ludovicum Dringebergium, qui ad excitandas eaſdem manſuetiores litteras, magnis propoſitis præmiis Seleſtadium in Alſatiam evocatus, Joannem Reuchlinum, Beatum Rhenanum, Jacobum Wimphelingium, alioſque erudiit, qui deinde inſigni ſcientiæ famâ claruerunt. In Bataviam primus eadem præclara ſtudia, eodem hortante, & adjuvante Langio, Antonius Liber Suſatenſis invexit, è cujus diſciplina Alardus Amſterodamus, doctiſſimus ac politiſſimus Lovanienſis Theologus, aliique clari in litteris homines prodierunt. Quo quidem tempore nihil mihi Weſtphaliæ videtur ad immortalem gloriam præter te unum, Princeps Illuſtriſſime, defuiſſe. Si enim tui ſimilis quiſpiam Mæcenas fuiſſet exortus, qui ſeveras illas veterum Academiarum doctrinas hâc novâ humanitatis, & eloquentiæ dulcedine temperaſſet, unoque utraſque domicilio collocaſſet, næ is facilè omnibus numeris abſolutam Academiæ formam primus Germaniæ demonſtraſſet.

CAPUT V.

VVeſtphali naturâ propenſi, & habiles ad doctrinam.

EQuidem ſic ſentio: quantum inter frugiferas arbores, & eas intereſt, quæ præter foliorum ſpeciem, & umbram nihil afferunt, tantum ea gymnaſia quæ ſciendi ſtudia, cum linguarum cognitione conjungunt, iis præſtare, quæ ſoli poliendo ſermoni, ſunt conſecrata. Neque id noſtrates fugit, quorum ut quiſque eſt ingenioſiſſimus, ita non contentus his minoribus artibus, ad ſublimiorum rerum diſciplinas nativo quodam impetu, quando domi facultas non datur, in longinquas terras rapitur. quod enim eſt in Germania, aut ſuperioribus annis fuit paullò florentius gymnaſium? quis doctorum hominum cœtus? quis denique diſcendi, ac proficiendi locus, qui non Weſtphalorum ſit ingeniis illuſtratus? Illi verò quos rei familiaris inopia patrios fines egredi non ſinit, non ſatis

ſatis illâ aviditate, quâ in his litteris percipiendis ſunt verſati, quarum erat domi copia, declararunt, quid in iis ſtudiis eſſent facturi, quæ continent naturale quoddam pabulum præſtantium animorum? Quibus tametſi Weſtphalia adhuc publicas ſedes nullas poſuerat, tamen quàm crebri in ea ſunt, & celebres ludi? qui concurſus, ardorque diſcentium? quæ certamina æqualium? quæ cohortationes, & gratulationes parentum? quis labor, & aſſiduitas magiſtrorum? Academias profectò commemorare poſſum, quæ celebritate, & frequentiâ nullo modo ſint cum puerilibus Weſtphaliæ ludis comparandæ. Quem enim horum nominare poſſis, qui vaſtitatem, & ſolitudinem, ut illæ, metuant? quò, dilabentibus civium populariumque liberis, externos, & peregrinos auditores propè pretio conducere neceſſe ſit? qui fucatæ libertatis illecebris, & indecoris immunitatibus ad pelliciendam juventutem indigeat? Weſtphalorum ea ſemper fuit diſcendi cupiditas, ut & ſuis gymnaſiis complendis ſoli ſufficiant, & plurimùm inde redundet in externa. neque verò multùm prenſandi parentes, ut filios ſuos ad ſtudia incumbere patiantur, quippe cùm ipſi quoque ruri, atque in mapalibus nati, qui nullam doctrinæ partem attigerunt, non temerè quemquam filiorum litterarum prorſus expertem velint. Itaque diu aliis eſt priùs ſtudendum, quàm ſtudia amore eſſe digna cognoſcant: Weſtphalos jam inde ab ipſis incunabulis quidam ad diſcendum genius exſtimulat. ut vel inde conjecturâ liceat aſſequi, quantus ſit in Weſtphalia proventus illuſtrium ingeniorum. Eſt enim ingenium quidam mentis oculus, qui quò magis luce gaudet, atque exire geſtit è tenebris, hoc eſt ſanior, & ad cernendum, ac perſpiciendum acutior. Ejuſmodi cùm tanta ſit in Weſtphalia multitudo, quibus, Illuſtriſſime Princeps, velut inuſitatum jubar optatam hodierno die lucem affers, non eſt metuendum ne unquam deſint, qui ad eam accipiendam, & fruendam anhelent, ſeque ob immortale hoc patriæ decus æternas tibi gratias debere fateantur.

Caput VI.

Quibus rebus VVeſtphali ad progreſſum in litteris adjuventur.

NEque verò minore contentione Weſtphali ſtudia perſequi ſolent, quàm arripuerint. eſt enim huic genti cognata incredibilis quædam induſtria, quæ exterorum quoque hominum præconium meruit. Sunt enim ab Eraſmo hæc ipſa ſcripta in epiſtola ad Thomam Morum ſummum illius ſæculi lumen. *Weſtphalus,* inquit, *populus, ut vulgò rudior habetur* (nempe à tuis Batavis, mi Eraſme, politis ſcilicet hominibus) *ita multos nobis dedit ſummis ingeniis, minimeque vulgari doctrinâ præditos. Non aliud genus mortalium patientius laborum eſt.* Rara profectò ſingulariſque laus. Quæ enim duæ res tam ægrè in uno homine, ne dicam gente, copulantur, quàm ingenii magnitudo, & laboris contentio? ferè enim qui ingenioſi, iidem ſibi præfidentes, plurimùm otio ſe dedunt, ne minus ingenii habere videantur, ſi plus laboris aſſumpſerint. Atqui contrà fieri oportuit. Ut enim quò fœcundior eſt ager, hoc operam coloni remuneratur uberiùs: ita præſtantiſſimum quodque ingenium hoc eſt fructuoſius, quò diligentiùs, inſtantiuſque colitur. Neque verò parum affert momenti ad promovenda ſtudia Weſtphalorum, celeritati ingeniorum adjuncta modeſtia, & ab effrenatis motibus alieni mores. Sic enim pleroſque omnes natura comparavit, ut facilè imperare animo ſuo, ſuæque vitæ modum tenere condiſcant. quo quidem nihil eſt ad accipiendos ſapientiæ ſatus accommodatius. Ejus rei video ab harum rerum prudentibus duo argumenta ſanè luculenta proferri. Alterum, quòd cùm plures ferè è Weſtphalis, quàm cæteris Germaniæ populis, quotannis propter diſcendi cupiditatem in alienas terras demigrent, multi item quotannis in patriam ſe referant, incorruptam tamen adhuc, atque integram ab omni

omni depravato exterarum gentium more Weſtphaliam tuentur. Eadem ſemper in victu cultuque frugalitas: idem in moribus candor: eadem in dictis factiſque conſtantia. Longiſſimè enim abſunt ab eorum errore, qui tum demùm ſe præclarè peregrinatos arbitrantur, cùm quot gentes acceſſerint, totidem peregrinis vitiis obſiti revertuntur. Itaque cujuſmodi eum expreſſit Homerus, quem imaginem poſteris propoſuit Sapientiæ, tales pleroſque Weſtphalorum fingit natura, format educatio, confirmat induſtria, ut non magno negotio & Sirenum blanditias, & artes filiarum Solis prætervehantur impune. id qui norit eum demum ſcito certiſſimum ad abſolutam ſapientiam curſum tenere poſſe. Alterum quoque indicium facilis & pacatæ naturæ commemorant, quòd nulla Germaniæ gentium plures procrearit, qui in alienis rebuſpub. honoribus, atque muneribus vel minore invidiâ ſint ornati, vel majore omnium commendatione perfuncti. Nulla ſiquidem eſt non dico illuſtris, & ſplendida, ſed omninò paullò lautior Weſtphaliæ domus, quæ non aliquos è ſuis majoribus laudare poſſit, extra patriam in aliquo vel viri Principis Conſilio, vel alicujus reip. Senatu, vel aliquo denique Eccleſiaſtico, aut civili magiſtratu iis quoque faventibus verſatos, qui ſe præteritos jure queri poſſe videbantur. Sic enim induxerunt animum plerique mortalium, cujuſque commoda, atque ornamenta civitatis, civium eſſe oportere. ad ea ſi alienus aſpiret, omnibus eſt invidiæ telis expoſitus, quæ quiſquis evitare deſiderat, eum neceſſe eſt uſque eò animo ſuo poſſe imperare, ut neque ulla improbitatis ſignificatione nudum latus calumniis præbeat, & ſe facilè in tam excelſo virtutis faſtigio collocet, quod nulla invidia poſſit attingere. Quæ omnia, quid aliud ſignificant, quàm in Weſtphalorum indole innata atque incluſa ſingularis cujuſdam ſemina virtutis, quæ ſi tempeſtivâ culturâ tantiſper foveantur, atque adoleſcant, dum juſtam maturitatem aſſequantur, intellexiſti Princeps Sapientiſſime, brevi Weſtphaliam univerſam plurimis, & maximis ornamentis,

atque præſidiis non ad ſuam modò, verùm ad totius Chriſtianæ reip. utilitatem abundaturam.

CAPUT VII.

De aliena à veteri Religione Academia in VVeſtphalia tentata.

QUare nunquam tibi pro eo ac meretur hoc tamdiu optatum beneficium, gratiam Weſtphalia referet. Tu enim primus in media ejus luce campum aperuiſti, in quo noſtrorum hominum induſtria, in exiguum gyrum paucarum nuper diſciplinarum compulſa, liberè tandem ad omnem Sapientiam excurrere, cognoſcique poſſit. Tibi debebit omnis poſteritas, quòd quæ majores noſtri litterarum decora, atque præſidia peregrè petebant, ea jam domi, te auctore naſcantur, atque ita patriam, quam adhuc parentem tantùm, & altricem ſuam vocabant, deinceps, tuo beneficio, eorum quoque bonorum procreatricem ſint habituri, quæ ſola, cùm ſemel poſſidere cœperimus, nunquam noſtra eſſe deſinent. Eſt verò aliud quoque quod divinæ providentiæ gratulemur. neque enim mihi tam lætandum videtur, quòd aliquando hoc doctorum hominum ſeminarium in Weſtphalia ſit conditum, quàm quòd eam mentem veteris, atque Orthodoxæ religionis colenti Principi potiſſimùm injecerit. Neque enim defuerunt qui ſeceſſione ab Eccleſia Catholica factâ, Weſtphaliam poſt annos jam demum octingentos veritatem ſe docturos profeſſi, ſuis novis opinionibus, Academiarum more, non modò Eccleſiarum opibus, ſed etiam Eccleſiaſticis Principibus adminiſtris extruere gymnaſia laborarunt. Fuit in eo numero ſuperiore ſeculo Arnoldus Burenius, cujus extat oratio ſanè verboſa ad Franciſcum Monaſterienſem Epiſcopum, non ſine præfatione Philippi Melanchthonis. In ea principiò mirificè laudat Epiſcopum, quòd *incredibili totius propè Germaniæ admiratione*

ratione, à Pontificia illa, ut ipſe loquitur, *impietate ad puram Chriſti doctrinam* (Lutheri deliramenta dixiſſe oportuit) *ſe tranſtulerit*. deinde perſuadere conatur, *ut Weſtphalæ juventuti ludum aperiat, qui non ſolùm inferiorum artium tractatione, ſed etiam Theologicarum rerum, & Juriſprudentiæ profeſſione nobilitetur*. Addit incredibile eſſe, quanta futura ſit iſtius beneficii gloria: *Unum illum ex omnibus Epiſcopis, quibus unquam Weſtphala Eccleſia, atque Reſp. fuerit commiſſa, extitiſſe, qui primus in illam Eccleſiam ſacroſanctam Euangelii doctrinam, & in ſcholam, verè piam, & ſalutarem inſtitutionem, omnibus ineptiis impiiſque ſomniis ex illis deturbatis, intulerit*. Hæc ille. Ac ſanè ſi quod unquam fuit tempus oblatum Weſtphaliæ divinitus, quo meritò poterant omnium animi ad Academiæ cupiditatem erigi, hoc profectò illud fuit, cùm amplâ, & validâ inprimis Urbe ex Anabaptiſtarum fanaticorum hominum,& omnis honeſtæ doctrinæ conjuratorum hoſtium dominatu, in libertatem vindicatâ, omnes vehemens quoddam dementiſſimæ illius inſcientiæ, atque barbariæ, tam recenti malo, odium percepiſſent. Itaque poſt receptam urbem, eorum qui ludum in illa litterarium, de quo nuper dixi,celebrabant,duo admodum millia cenſa fuiſſe accepimus. Cùm ergo ad minorum, ut ita dicam, gentium artes, tanti concurſus fierent, quid futurum fuiſſe putemus conditâ Academiâ, in quâ ſublimiorum quoque doctrinarum ſtudia viguiſſent? Sed nimirum hujus meriti gloriam DEUS tuæ Celſitudini, Princeps optime, reſervabat. Neque verò, quâ fuit in nos bonitate, commiſit, ut civitas vixdum illâ turbulentiſſimâ tempeſtate perfuncta, eis cathedras, & ſubſellia erigeret, qui primi ejus commovendæ duces extiterant. Quis enim eſt rerum illo tempore geſtarum tam rudis,qui neſciat Lutherianos priùs in Catholicos, quàm in Lutherianos Anabaptiſtas, coortos, his faces ad rempub. turbandam prætuliſſe? Quis ignorat huic ipſi Franciſco, ad quem ſcribit Burenius, non Anabaptiſtas modò, ſed etiam Lutherianos rerum novarum, & ſeditionis pœnas dediſſe? Ac fuit ille quidem deinde, neſcio quo illorum.

Vide Laur. Fabricium exam. Inquiſ. Monaſt. c. 7.

rum temporum fato, eò delapſus, ut haud dubiè eorum partibus faveret, quorum ſceleratos impetus antè compreſſerat: ne tamen ei Epiſcopatus, Pontificis Max. ſententiâ, ut erat inſtitutum, abrogaretur, ſupremum Canonicorum Collegium, ob magna viri in Eccleſiam merita, interceſſit, deditque operam ne quid præterea res Catholica detrimenti caperet. Verùm, quæ, malum, eſt hujus hominis impudentia? primuſne Franciſcus ſacroſanctam Euangelii doctrinam in Weſtphaliam intulit? itane? tot ſanctitate & doctrinâ illuſtres antiſtites, qui à fundata in his terris Chriſtiana religione Eccleſiam gubernarunt, expertes Euangelicæ doctrinæ fuerunt? quid? antequam Petrus Werthemius ad res novas moliendas Monaſterium Marpurgo mitteretur, ſcholæ ineptiis, & ſomniis refertæ erant?

CAPUT VIII.

Novum Euangelium cum ſummo Academiarum odio natum.

SCio quæ ille ſomnia intelligat. nempe Miſſam, Purgatorium, Sanctorum invocationem, & ſimilia Eccleſiæ Catholicæ dogmata, quæ ſapientiſſimus quiſque veterum Patrum complexus eſt, ut nemini poſſit eſſe dubium, quin illi potius ſomnient, qui iſta repudiant. At ego in hoc ipſo de quo agimus Academiarum negotio tam planum facio ipſos illos novi Euangelii architectos ſomniaſſe, ſeu potiùs deliraſſe, ut ex eo, quod iis circa has artes contigit, in quibus erant indè ab ineunte ætate verſati, conjici poſſit, eos cùm toti antiquitati in graviſſimis fidei decretis ſomnia objiciunt, omnino de poteſtate mentis exiſſe. Quæro enim ex Burenio, num hic ille Philippus, cujus præconio ſuam orationem commendari voluit, non aliquando Academias, & bonarum litterarum gymnaſia ſit execratus, & inſano odio perſecutus? Quæro num meminerit anno Salutis noſtræ M. D. XXI. æneis formis excuſam eſſe orationem Didymi Faventini nomine,

mine, contra Thomam Placentinum? num ignoret hujus orationis ab ipſo Luthero auctorem laudari eum, de quo nobis ſermo eſt, Philippum Melanchthonem? In ea porrò oratione hæc ſunt verba: *Ne nullæ eſſent in Chriſtianiſmo ſcholæ, Academiæ generalium ſtudiorum, quas modò Univerſitates vocant, conditæ ſunt. Atque hoc conſilio mirum eſt, quàm placeant ſibi, quàm ſalutare putent, quo non aliud repererunt neque pernicioſius, neque magis impium, & quod video non Pontificibus, ſed ipſi deberi Satanæ, qui ſi quo unquam, hoc certè caſu, egregiè impoſuit Chriſtiano populo. Equidem ſapientem virum fuiſſe judico Wiclephum Anglum, qui omnium primus, quod ego ſciam, vidit Univerſitates eſſe Satanæ ſynagogas. Et quid dici vel pium magis, vel ſapientius potuit?* Hæc Philippus alludens ad illud Wiclephi pronunciatum, quod inter alia Concilium Conſtantienſe damnavit: *Academias, Collegia Academica, ſtudia, & inſignia magiſtralia vanâ gentilitate eſſe introducta, & tantum Eccleſiæ prodeſſe quantum prodeſt diabolus.* Ac ne quis dubitaret num hoc odium eſſet ab ipſo genio novi Euangelii, ipſe ejus parens Lutherus ſimul in Eccleſiam furere & bacchari cœpit, Academias omnibus maledictis inſectabatur, & exagitabat. Suntne hæc Lutheri verba? *Ex iſto fumo* (de quo S. Joannes in Apocalypſi) *prodeunt locuſtæ iſtæ, quæ omnes cathedras occupant, omnia gubernacula adminiſtrant, ut Academiis ab initio mundi Satanas nihil excogitarit præſentius, ad vaſtandam fidem, & Euangelium toto orbe.* Ibidem eas comparat cum valle Tophet, & cum fano Moloch. Alibi appellat *aſinorum bipedum ſtabularia*: alibi *portas, & januam inferi*: Eſt ubi vocet *Antichriſti lupanaria: Diaboli tabernas: Synagogas ſynagogarum Satanæ.* Adjunxit ad hæc & alia convitia, magna & impudentia mendacia. An non eſt mendacium, Academias *Ariſtotelem Chriſto æquaviſſe, quantùm ad auctoritatem, & fidem? Verbo & ratione docendi ſolvere mandata Dei? Chriſtum & novum Teſtamentum longiùs ex mundo exterminaſſe, quàm Judæos, & Turcas?* denique in Academiis *ſub titulo doctrinæ Chriſtianæ non niſi pugnantiſſima Chriſtianæ fidei doceri?* Videnturne

Ep. Lat. tom. 2. ep. ad Spalat.

Seſſ. 15.

Lib. de abrog. Miſſa.

l. de inſtituen. pueris. Oper. in Pſ. 22. & l. contra Cathar. l. de Miſſa privata.

In conc. habita Kal. Jan. 1522. Colmariæ edita.

l. contra Latomum.

Lib. contra Cath.

Lib. de abrog. Miſſa.

Conc. Kal. Jan. Col.

ne Tibi, Princeps Illuſtriſſime, hæ vigilantium, an ſomniantium? prudentium, an inſanorum voces? Sed audi facta haud paullò dictis ſtultiora. Anno M. D. XXII. cùm Lutherus metu Caroli V. Cæſaris in Pathmum, ut ipſe inſolentiſſimè appellabat, ſeceſſiſſet, interea Wittembergæ Andreas Carolſtadius, & Philippus Melanchthon, Lutheriano œſtro perciti, cogitarunt quemadmodum doctrinam, quam Lutherus, ſi diis placet, devocaſſet de cœlo, factis perſequerentur. Ergò, cùm inter alia tam inſigne ejus in Academias odium haud dubiis argumentis perſpexiſſent, juventuti quæ in Academia Wittembergenſi ſtudia litterarum æmulabatur, auctores fuerunt, ut combuſtis libris, ſpretoque gymnaſio in opificum ſe diſciplinam darent. Neque dubitarunt, cujus ſuaſores fuerant, ejuſdem conſilii duces eſſe. nam Carolſtadius in villa haud longè ab urbe ex Doctore Theologiæ de improviso agricola, ac ruſticus evaſit: Philippus qui Philoſophiæ magiſter erat, piſtori ſuam operam navare cœpit. *Hoc tantorum Theologorum decretum*, inquit Staphylus, *fusè longèque dimanavit in pleraſque urbes Germaniæ. Et, ut reliquas taceam, ſcimus Vratiſlaviæ, & Suidniciæ in Sileſia biennium ludos litterarios occluſos fuiſſe, & planè extinctos: nec quicquam ab iſtorum ſectariorum diſcipulis lectum, præter textum ſacræ Scripturæ.* At, inquient, Lutherus, & Philippus, mutatâ poſtea voluntate, auctores ubique fuerunt per Germaniam inſtituendarum ſcholarum, neque obſcurum eſt, eos qui eorum inſtituta ſectantur, paſſim gymnaſia habere publicè informandæ juventuti. Principiò non ideò non ſomniarunt, quòd aliquando ſuo illo ſomno excuſſi aliter, ac priùs cenſuerunt. Imò verò vel indè liquidò conſtat ſomnia fuiſſe, quòd tunc ab iis damnata & exploſa ſunt, cùm eos iſti ſapientiores fuiſſe confitentur. Deinde eſt quòd gratias Principibus agamus, qui cùm Anabaptiſtarum exemplo didiciſſent, quantum ad perturbandam remp. virium haberet novo Euangelio armata barbaria, maturè ne id malum latius ſerperet providerunt. Qua in re videntur mihi feciſſe, quod, ut ex Timæo narrat Athenæus, Prætores olim Agrigentini

Colloquium Altenburg. Surius. Staph. apolog. p. 3. de conſenſ. Euangelic. §. Biblicist.

Lib. 2.

Digitized by Google

tini ebrioſis quibuſdam juvenibus. Cùm enim hi vino madidi in eam devenifſent amentiam, ut cùm in taberna ſederent, triremi ſibi per mare vehi, & tempeſtate jactari viderentur, eâque perſuaſione ſupellectilem omnem, atque adeò lectos ipſos, velut allevandæ navis cauſsâ, projicerent foras, exciti tali inſolentiâ magiſtratus, inſanientes objurgarunt, ac ne ampliùs ad eum modum ſe vino replerent ſeverè monuerunt. Illi admoniti projicere quicquam deſierunt, ſed ita ut hærerent etiam nonnullæ reliquiæ delirationis. Nam & Tritones prætores appellabant, & ſe ingenti tempeſtate perfunctos querebantur, & iis ſe in patria, velut ſuis liberatoribus ſtatuas poſituros eſſe promittebant. Nimirum necdum vini, à quo illa væſania proficiſcebatur, vis tota remiſerat. Neque verò fuiſſet quiſquam tam væcors, qui his hominibus, quicquam ſupellectilis, quod non projectum, & perditum vellet, cuſtodiendum priùs daret, quàm eſſent omni priſtinæ aberrationis periculo liberati. Atque ſpectavimus quidem Lutherum, & Philippum novo Euangelio ebrios, non lances, & lectos, ſed optima noſtrorum inſtituta majorum, & pulcherrima reipubl. vel ornamenta vel ſubſidia abjicientes. num illi admoniti penitus ſe ab illa inſania removerunt? an non quaſdam ejus notas eſt intueri? denique an non illa è novo Euangelio profluxit? num igitur illa poteſt, niſi eo prorſus ſopito, atque extincto, omninò conquieſcere? Certè Eraſmi, quem credo iſti rectè de litteris exiſtimare poſſe non diffitentur, hæc fuit ſententia: Ubi regnat Lutheraniſmus, ibi litterarum eſt interitus. *Lib. 19. epiſt. ad Pyrckhemerum.*

CAPUT IX.

Philoſophia in Academiis non reſpuenda.

VErùm id jam non ago. ſatis mihi fuerit oſtendiſſe eos manifeſtò ſuâ confeſſione ſomniaſſe, qui Catholicis Academiis ſomnia objectare non ſunt veriti. Deinde non ſatis tutò iis hominibus Academiarum curam committi poſſe, qui tam flagitioſè delirarunt ut tanquam exitioſas rei-

pub. damnarent, præſertim ſi nonnulla etiam in iis tantæ dementiæ uſquam veſtigia appareant. Dixi enim horum furorem perinde ut illorum Agrigentinorum non ſimul totum eſſe compreſſum. Id vel ex eo conſtare poteſt, quòd etiam poſtquam Philippus à furno ad ſcholas rediit, tantiſper honores Academici nemini more majorum mandati ſunt, donec Electoris imperio intermiſſus pluribus annis mos aliquando referretur. Sed videor mihi in Burenii quoque verbis quædam obſervare relictæ ſtultitiæ argumenta. Quid enim cauſſæ cenſes eſſe, Princeps Illuſtriſſime, cur Burenius nullam ſuâ oratione Philoſophiæ mentionem faciat? cur ante Theologiæ ſtudium ſolas inferiores artes requirat? Nimirum talem Academiam moliebatur in Weſtphalia, cujuſmodi ex Lutheri præceptis tunc inſtitui poterat, cùm tamen etſi de infinito illo Academiarum odio nonnihil remiſiſſe videbatur, tamen Philoſophiam, præſertim Ariſtotelis, necdum concoquere ullo modo poterat. Ita enim ille ſcripſerat anno M. D. XX. in libro de reform. Reipub. Chriſtianæ ad nobilitatem Germanicam: *Suadeo*, inquit, *ut libri Ariſtotelis, Phyſicorum, Metaphyſicæ, de Anima, Ethicorum, qui hactenus omnium optimi habiti fuere, penitus aboleantur & exterminentur; cum omnibus illis, qui rerum naturalium explicationem & cognitionem ſe tradere profitentur: cùm ex illis nihil vel naturalium, vel ſpiritualium rerum diſci, vel doceri queat.* Neque verò id poſtea mutavit. quamvis enim libellum compoſuit de inſtituendis ſcholis, tamen cùm earum formam deſcribit, multus ille quidem eſt in prædicando linguarum ſtudio; de Philoſophia reſtituenda nihil præcipit; ut ſatis appareat, nunquam cum eo in gratiam rediiſſe. Talis igitur, ut opinor, Academiæ ſpeciem cùm animo concepiſſet Burenius, quæ luſtrum eſſet inſcientiæ, non ſapientiæ domicilium, præclarè ſe meriturum de Weſtphalia ſperavit, ſi eam huic genti cupidiſſimæ omnis liberalis eruditionis obtruderet. Num verò exiſtimavit illam Weſtphalorum inſignem diſcendi aviditatem, propter quam eorum majores ſæpe remotiſſimas nationes adierunt, modicâ

cogni-

cognitione linguarum, & paucis in aliquot Scripturæ ſacræ capita, non è veterum auctoritate, ſed è nuper exorta diſciplina petitis gloſſematis, expleri poſſe? Quid? nullumne unquam crediderunt Weſtphalorum in ſublimiores de divinis hypoſtaſibus, de præſentia CHRISTI in Euchariſtia, de procreatione rerum è nihilo, aliiſque ejuſdem generis locis eſſe venturum? aut omnes tam hebeti futuros ingenio, ut non ſentirent, hæc ſine accurata Philoſophiæ cognitione, neque ſatis liquidò explicari, neque adverſus hoſtes Chriſtiani nominis ſatis pro dignitate propugnari poſſe? Nam quòd eorum nonnulli reſpondent, Philoſophiæ diſciplinas ad liberalem quandam oblectationem animi percipi poſſe: ut in ſacris rebus ullus eis ſit locus, id verò minimè ferendum eſſe; hæc inquam oratio riſum profectò prudentibus movet. Quotidianæ enim inter eorum Theologos concertationes, turpiſſimis, ob rerum Philoſophicarum ignorationem, hallucinationibus refertæ ſatis oſtendunt, ebriis hominibus eos eſſe perſimiles, qui cùm ſe per dementiam negent duce, vel adminiculo ad ingrediendum indigere, ubique tamen titubant, atque offendunt. Quantò tandem abs te ſapientiùs factum eſt, Princeps Illuſtriſſime, cui cùm perſuaſum eſſet, illas quoque à profanis licet hominibus excultas doctrinas, DEI ad nos munere perveniſſe: CHRISTUM, qui ſit æterna veritas, ad illa quoque omnia, quæcumque illis rectè tradita ſint, ſuâ auctoritate comprobanda ad nos de cœlo delapſum: eſſe denique eas diſciplinas ad res divinas explanandas uberiùs, & validiùs muniendas perquam appoſitas; iccircò Academiam tuam, more majorum, iis omnibus artibus, quæ omnibus numeris abſolutum Theologum decent, inſtructam eſſe voluiſti? Ita enim retinetur admirabilis ille inter diſciplinas concentus, atque conſenſio, ut cùm aliæ ſint diviniori fidei lumine patefactæ, atque è cœlo aſcitæ, aliæ nativis ingenii viribus, & aſſiduo mortalium ſtudio perveſtigatæ, hæ illis pareant, atque ancillentur, & ſi qua in re lapſæ fuerint, ab illis corrigantur: illæ verò earum cùm præſidiis ad

S. Auguſtin. ep. 3. ad Voluſ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

compeſcendos hoſtes, tum ornamentis ad ſua illuſtranda, atque confirmanda utantur.

CAPUT X.

De retinenda Academiarum inter ſe concordia.

NEque ſolùm divulſæ ſunt, atque diſtractæ ipſæ diſciplinæ illorum ſomniantium importunitate & dementiâ, ſed etiam, quod quidem malum multò latiùs patet, ipſæ Academiæ, poſtquam hoc novum Euangelium ab inferis extitit, omnem funditus ſpem mutuæ concordiæ & conſenſionis amiſerunt. Atqui hæc fuit majoribus noſtris præcipua Academiarum condendarum cauſſa, ut veritas multorum ſapientum ſtudiis faciliùs reperiretur, & auctoritate certiùs muniretur. Sic enim homines ſapientiſſimi judicabant, cùm in omni diſceptatione, tum præcipuè, quæ de divinis rebus inſtituitur, eruditorum hominum conſentientes, conſpiranteſque ſententias magni apud omnes ponderis eſſe oportere, præſertim ſi quod verſatur in quæſtione, diu fuerit antea magnis ingeniorum contentionibus agitatum. Id ſi in uno aliquo eruditorum hominum cœtu locum habet, quid in compluribus, non modò mœnibus, ſed terrâ quoque marique disjunctis? Jam verò ante Lutheri ab Eccleſia diſceſſum, quanta erat omnium Academiarum in iis quæ fide Catholicâ traduntur tuendis, propugnandiſque concordia? quàm multa, de quibus nihil dum certi Eccleſia decreverat, jam quodam Academiarum præjudicio explorata tenebantur? quàm multa in iis, quæ ex doctrinæ Chriſtianæ capitibus, adhibita aliarum quoque cognitione doctrinarum, aptè concludi viſa ſunt, jam pridem tam erant in Academiis recepta, ut iis non aſſentiri ſummæ impudentiæ ac temeritatis eſſe judicaretur? Hoc quaſi commune quoddam veritatis patrimonium pro ſe quælibet fideliſſimè cuſtodiebat, & quantum ſtudio ac labore conniti poterat, augebat. At verò ſimulatque exortus eſt Lutherus, qui apud imperitos hæc omnia

Digitized by Google

mnia tantâ gentium ac ſæculorum conſenſione comprobata atque firmata convelleret, tum verò ſimul excogitatum eſt aliud Academiarum genus, cui quoniam æternum eſt bellum cum veritate ſuſceptum, omnia derepentè litibus diſſidiiſque permiſcuit. Hujus generis Academiam Burenius popularibus ſuis optabat, quæ non modò à Catholicis omnibus diſſideret, ſed ne ſpem quidem ullam haberet conſtantis cum ſuis gratiæ ac pacis ineundæ. Ad quam enim illa tandem factionem, cùm inter illos ſint plurimæ, ſeſe applicaret? Ad Flaccianam, an Eberianam? ad Oſiandrinam, an Ubiquetariam? An, quod nonnullas feciſſe videmus, à Luthero ad Calvinum, id eſt de calcaria ad carbonariam repentè transiret? Hunc verò ipſum, qui ſe ſequi profitentur, quot jam ſunt partium? Cujus verò tandem rationis fuiſſet, cùm in Weſtphalia tot jam ſæculis Academia deſideraretur, quæ eſſet veritatis officina, falſarum in ea opinionum, & litium ſedem conſtituere? Eſt enim omnino, quod aiebat S. Auguſtinus: *In ventre Eccleſiæ veritas manet. Quiſquis ab hoc ventre ſeparatus fuerit, neceſſe eſt ut falſa loquatur.* Quocirca præclarè comparatum erat more inſtitutoque majorum, ne cuiquam dynaſtæ fas eſſet Academiam condere, niſi non modò Imperator, verùm etiam Pont. Max. auctor fieret. Exiſtimabant enim nihil eſſe præſentius ad ſedandas opinionum diſcordias & diſſidia doctrinarum, quàm ut honores, qui viris doctis tribuuntur, non modò ab ejus qui toti Imperio, ſed etiam qui totius orbis Eccleſiis præeſt, auctoritate pendeant: ut quoniam, ut eſt in ſolenni formula, *hic, & ubique locorum*, eos valere cupiunt, dent quoque operam, ne eorum doctrina cum totius orbis ſenſu, judicioque ulla in re diſcrepet.

In Pſ. 57.

Digitized by Google

CAPUT XI.

De Pontificis Maximi in approbandis Academiis auctoritate.

In conſil. Theolog. 2 part. pag. 165. NOn placet hoc Philippo. Quid ita? *Nolunt*, inquit, *Pontifex, & Imperator propagari veram, & puram Euangelii doctrinam, qualem conſtat eſſe harum Eccleſiarum. Ideò his Principibus, & Scholis ſunt inimici. E contrà tamen hi Principes verè invocantes* DEUM, *debent facere officium ſuum, & conſtituere honeſta collegia docentium, & diſcentium litteras. Id præcipit* DEUS. At quis non videt ea non poſſe honeſta eſſe docentium collegia, quæ ideò abſque ſummorum Principum auctoritate conſtituuntur, quòd doctrina in iis tradatur ab illorum ſententia, & quod conſequens eſt, à conſenſione orbis terrarum abhorrens? Sed premit nos Philippus veteris Ibid. Eccleſiæ conſuetudine. *Non eſt dubium*, inquit, *Eccleſiam Dei habentem ſcholas, & auditores, ſeu collegia docentium, & diſcentium poſſe, & debere dare teſtimonia auditoribus, ſicut teſtantur litteræ, quæ vocantur formatæ.* Vult inde confici, quemvis ſuorum cœtum, honores Academicos, ſine Pontificis, vel Cæſaris auctoritate mandare poſſe. *quia gradus nihil aliud ſunt, niſi hæc teſtimonia.* Non diſputo, quàm imperitè gradus Academici formatis veterum litteris comparentur, cùm hæ fuerint fidei, & communionis Catholicæ, illi egregiæ cujuſdam ſint, & præſtantis eruditionis teſtimonia. Sed faciamus inter hæc nullum eſſe diſcrimen. Nego valuiſſe formatas litteras à quocumque cœtu datas: contendo earum vim non ſolùm ſcribentis judicio, ſed etiam recipientis approbatione niti oportuiſſe. Itaque S. Auguſtinus, cùm Fortunius Donatiſtarum Epiſcopus, Eccleſiam ſuam Catholicam eſſe contenderet: Epiſt. 163. *Quærebam*, inquit, *utrùm epiſtolas communicatorias, quas formatas dicimus, poſſet quò vellem dare?* atque addit: *Parabam autem, ut ſi conſentiret, ad illas Eccleſias à nobis tales litteræ mitterentur,*

quas

quas in Apoſtolicis auctoritatibus pariter legeremus illo jam tempore fuiſſe fundatas. Falſum igitur eſt quemvis cœtum, qui ſibi Eccleſiæ DEI nomen arrogaret, formatas litteras, id eſt, ut Philippus interpretatur, doctrinæ teſtimonia, ſuis auditoribus dare potuiſſe, quæ apud rectè ſentientes pondus haberent, niſi eſſent Apoſtolicæ Eccleſiæ ſententiâ comprobatæ. Quæro igitur ex Philippo, num Eccleſia Romana, *in qua*, ut loquitur idem S. Auguſtinus, *ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguit Principatus*, teſtimonia, quæ ab eorum cœtibus doctrinæ auditorum tribuuntur, admittat, & probet? Negabit, ſat ſcio. Quid ergò formatas nobis objicit, cum ex ſolæ veterum teſtimonio formatæ Catholicam, veram, puramque doctrinam oſtenderent, quæ non eſſent à ſocietate Romani Pontificis alienæ? Ita enim Optatus Milevitanus, Auguſtino vetuſtior, ut oſtenderet ſuam Eccleſiam eſſe Catholicam, non Donatiſtarum; recenſitis ordine inde à S. Petro omnibus Romanis Pontificibus, uſque ad eum, qui ſuâ vivebat ætate, *cum quo*, inquit, *nobis totus orbis, commercio formatarum, in una communionis ſocietate concordat*. Errat verò Philippus, cùm ſperni, & repudiari Pontificis auctoritatem poſſe credit, eò quòd Chriſtiani, Juliani temporibus proprias ſcholas, & proprios cœtus diſcentium inſtituerint, tametſi ille *edicto prohiberet admitti Chriſtianorum liberos in ſcholis publicis*. Chriſtianorum enim ſcholæ, Juliani imperio, civilibus duntaxat immunitatibus, & commodis carebant, quæ ſola ab Imperatoribus proficiſci poſſunt: laudem verò certæ, & conſtantis de religione ſententiæ earum nulla amiſerat, quæ quidem Romani Pontificis auctoritatem ſequeretur. Neque enim minùs Juliani, ac poſtea Valentiniani, & Valentis principatu, Catholici, ut probarent, ſibi pro veritate, Donatiſtis pro mendacio dimicationem eſſe ſuſceptam, illa Optati oratione utebantur. *Quæ*, inquit, *apud vos veritas inveniri poteſt, cui Catholica videtur obſiſtere? aut quod apud nos eſſe mendacium poteris approbare, in una communione eſſe cum toto orbe terrarum? Nunquid poteris approbare mendacium, ſymbolum verum,*

Ep. 162.

Lib. 2. ad Parmen.

Ibid.

Lib. 7.

Digitized by Google

& unicum retinere & defendere? Nunquid poteris approbare mendacium Cathedram Petri, & claves regni cœlorum à Chriſto conceſſas, ubi eſt noſtra ſocietas? Fateatur ergo Philippus, aut in veterum Formatis litteris nihil ad tuendas Academias poſitum eſſe præſidii, quæ ſine Pontificis auctoritate, nutuque fundantur, aut certè, ſi, ut par eſt, nefas eſſe putat à ſententia ejus ætatis diſcedere, quâ integram, puramque Eccleſiam fuiſſe confitetur; Burenianam certè orationem, quam ſuâ præfatione ſibi laudandam putavit, & totum ejus conſilium damnet neceſſe eſt. Quid enim ſtolidius, quàm eam Academiam in cœlos ferri, cui Pontificis auctoritas ludibrio ſit atque deſpectui, cùm graviſſimi & vetuſtiſſimi Patres, totius orbis conſenſu, teſtentur, abſque ea veritatem retineri nullo modo poſſe? Num verò magis Academia ſine veritate, quàm mundus ſine ſole conſtare poteſt? Meritò igitur te, Princeps Illuſtriſſime, poſteri omnes amabunt, atque in oculis ferent, qui cùm, hâc Academiâ fundandâ, viam aperire, & munire velles ad veritatem, eam unam tibi ſequendam putaſti, quâ tot innocentiſſimos, ſapientiſſimoſque homines ad illam perveniſſe, nemo, qui ſe modò ſapere profiteatur, auſit diffiteri.

CAPUT XII.

Contra Jordanem Canonicum Oſnaburgenſem, qui unam in orbe terrarum Pariſienſem Academiam volebat.

VErùm exorietur fortaſſe nonnemo, Princeps Illuſtriſſime, qui cùm in magni beneficii loco ponat, nullam adhuc in Weſtphalia pravis infectam opinionibus Academiam extitiſſe, neget tamen etiam rectè ſentientium numerum augeri oportêre. Sunt enim quidam homines ita tetrici ac moroſi, ut qua in re ipſi commodo aliquo ſint affecti, in ea cæteros abſque eodem verſari, ferre nullo modo poſſint. Atqui ii, ſi qui tamen erunt, fortaſſe Jordanis Canonici

nonici Oſnaburgenſis, qui Rudolpho Habisburgio Cæſare floruit, ſe auctoritate tuebuntur. Is in libro de tranſlatione Imperii ad Germanos, cenſuit, quemadmodum una eſſet Eccleſia Romana, quæ cæterarum mater eſſet ac magiſtra, ita ſatis orbi terrarum eſſe unam Academiam Pariſienſem, à qua bonæ omnes artes, quæ ad orthodoxam doctrinam tuendam & ornandam ſint opus, ab omnibus gentibus peti poſſint. Quæ opinio totius jam propè orbis conſenſu, & inſtitutis, tot jam exortis novis gymnaſiis pridem eſt confutata. At Pariſienſem quidem Academiam, propterea quòd antiquitate facilè cæteras omnes antecellat, ſemperque viris eruditiſſimis & graviſſimis abundarit, equidem omni veneratione complectendam eſſe judico; præſertim, quòd eam idem ille Carolus, eodem quo hanc noſtram, & finitimas Weſtphaliæ, Saxoniæque Cathedrales Eccleſias, animo illo ſuo verè magno, & incenſo de humano genere bene merendi ſtudio fundaverit. Sed vereor ne parum intelligant, qui hæc diſputant, in quo ſita ſit vera Academiæ nobilitas, qui totam ejus gloriam anguſtis unius urbis finibus terminari volunt: cùm hominibus eruditione præſtantibus, ex ea, velut equo Trojano, depromptis, atque in alias velut colonias dimiſſis ac diſtributis, latiùs multò & fructum ejus, & famam amplificatam ac diffuſam eſſe videamus. Certè hæc ipſa JESU Societas, quæ ut alia complura, toto orbe Chriſtiano, ita hoc Paderbornenſe gymnaſium tuâ, Princeps Illuſtriſſime, voluntate moderatur ac temperat, in Academia Pariſienſi primùm eſt exorta, & decem illi Patres, qui eam primùm certis legibus inſtitutiſque devinxerunt, in litteris Apoſtolicis, *in Univerſitate Pariſienſi graduati, & in Theologicis ſtudiis per plures annos exercitati fuiſſe memorantur*. Quòd ſi, è Jordanis præcepto, Lutetiæ in aliquo gymnaſio delitescentes, iis duntaxat doctrinæ ſuæ lucem impertiviſſent, quibus fuiſſet ad eos audiendos conveniendi facultas, nulla propè jam eſſet Chriſtiana natio, quæ non aliquot eruditorum hominum millia, quæ poſtea ex hujus Societatis diſciplina

Pauli III. ann. 1540. Julii 3. ann. 1550.

d 2 pro-

prodierunt, deſideraret. Neque verò, propterea quòd Romana Cathedra à CHRISTO ſit conſtituta, *in qua una Cathedra*, ut loquitur Optatus, *unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut jam ſchiſmaticus, & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret:* non, inquam, conſequens eſt unam duntaxat Academiam eſſe debere. Quoniam enim fieri non poſſet, ut omnes Eccleſiæ partes, inſtar unius corporis, inter ſe cohærerent, niſi CHRISTI inſtituto, unius, quod ſub aſpectum caderet, capitis auctoritate tenerentur, ideò non dubitamus pronunciare cum D. Cypriano Martyre: *Deus unus eſt, & Chriſtus unus, & una Eccleſia, & Cathedra una ſuper Petrum Domini voce fundata.* Quòd ſi ad idem exemplum formandæ eſſent Academiæ, concluderetur non unam omninò ſolam, ut argumentabatur Jordanes, ſed unam quæ auctoritate, & imperio quodam ceteras contineret, & gubernaret eſſe oportere. Sed ne id quidem neceſſe eſt. Dum enim Academiæ inter partes Eccleſiæ, ut verè ſunt, cenſebuntur, licebit quidem opinionibus, de quibus in utramque partem integra religione certatur, inter ſe diſſentiant: in iis verò quæ capita ſunt ac firmamenta ſalutaris doctrinæ, ne diſtrahantur in factiones, eadem eas, quæ univerſam Eccleſiam, auctoritas colligabit.

Lib. 2.

Epiſt. 8. ad plebem.

CAPUT XIII.

Cur expediat plures Catholicas Academias inſtitui.

EST nihilominus hodie quoque nonnullis, quibus eſt privatus quæſtus reipubl. commodis potior, permoleſta Academiarum novarum omnis inſtitutio. queruntur enim neſcio quid de ſplendore & celebritate veterum gymnaſiorum, novis fundandis, quotidie detrahi. Quæ ratio ſi majores noſtros moviſſet, ne ea quidem extarent, pro quorum iſti honore decertant. Etenim ante annum à CHRISTO nato

Digitized by Google

to M. CCC. una, & fortaſſe altera erat in Germania Viennæ, & Auguſtæ Trevirorum Academia. Nihil tamen illæ cauſſæ dicere potuerunt, quin proximo conſequenti ſeculo Heidelbergenſis, Pragenſis, Colonienſis, atque Erfurtenſis fundarentur. Aucto, ut fit, numero, illuſtrior quoque cœpit eſſe earum utilitas. ergò poſt annum M. CCCC. Lipſienſis, Ingolſtadienſis, Lovanienſis, Roſtochienſis, Gripſwaldenſis, Friburgenſis, Tubingenſis, Moguntina ad veteres illas acceſſerunt. Num hæ tamen majoribus noſtris multæ viſæ ſunt? num à novarum ſtudio hâc veterum multitudine ſunt retardati? Nonne poſt annum MD. Wittembergæ? nonne Francofurti ad Oderam? nonne Dilingæ, Herbipoli, Græcii, & aliis Germaniæ locis novæ Academiæ extiterunt? Nimirum ſi, ut ait Sapiens, *Multitudo ſapientum ſanitas eſt orbis terrarum*, poterantne dubitare, quin è ſalute eſſet Reipub. quamplurimis locis accendi ſtudia ſapientiæ? Veniebat verò nonnumquam uſu, ut exorto bello, aut ſimili publicâ calamitate aditus ad longinqua gymnaſia adoleſcentibus intercluderetur, quibus multos ſæpe annos tam neceſſario fructu carendum fuiſſet, niſi proviſum eſſet à Principibus, ut uno obſepto, alia litterarum ſtudioſis paterent loca. Quid privatorum inopiam commemorem, quibus niſi oblata eſſent adjumenta diſcendi, quantas hodie reſpub. utilitates, & ornamenta requireret? Quid? quòd Eccleſiæ rationes ita flagitare videntur. Quâ enim illi re tam opus eſt, quàm eruditis Parochis? nam quod oppidum, aut quis vicus paullò frequentior tali non eget? præſertim hâc noſtrâ tempeſtate, qua niſi hominum animi doctorum præſidiis tegantur, vix eſt ut planorum, & impoſtorum manus evitent. Jam verò Parochi munus non valdè ab iis expetitur, qui complures annos ſtudia litterarum peregrè ſuis impenſis coluerunt. De publico verò, ſi quot ſatis eſſent, in hanc ſpem, procul patriâ alerentur, propè in immenſum prodirent ſumptus, cùm opportunitates deeſſe non poſſint, quibus minus difficulter ſuſtineantur domi. Adoleſcentibus verò ipſis u-

Sap. 6.

Digitized by Google

trum tandem ad diſciplinam eſt conducibilius, in ſuorum conſpectu arctè attentèque haberi, an inter alienos in ſumma impunitate verſari? præſertim cùm jam multiplicatis ubique ſcholis, & breviori repertâ ad eruditionem viâ, iis doctrinis hodie pueri imbuantur, quas vix olim viri deguſtabant. At illa ætas mollis ac tenera, non certè eſt ad peregrinandum appoſita. quippe facilè remotis cuſtodibus, alienos minuſque commodos mores induit. Id quod eſſet valde proclive, ſi ad paucas urbes immenſi adoleſcentium greges confluerent, qui neque propter imprudentiam ſibiipſis imperare, neque propter multitudinem à moderatoribus cognoſci, nedum regi poſſent. Quod enim ſapienter dictum eſt ab Ariſtotele, multitudinis, ut rectè gubernari poſſit, modum quendam eſſe oportere, id maximè in moderanda teneriore ætate valet, quæ ſine intenta obſervatione, aſſiduaque cuſtodia diffluit atque corrumpitur. Quod utinam hujuſce rei pauciora exempla haberemus, neque liceret Academias florentes olim, nunc rectorum ſocordiâ eò prolapſas commemorare, ut adoleſcentes, qui ad eas mittuntur, vix pluribus annis doctiores, at paucis menſibus certò flagitioſiores evadant. Nam quid attinet earum meminiſſe, quæ à majorum religione deſciverunt? videnturne vel hæ ſolæ ſatis juſtam novis inſtituendis cauſſam dediſſe? Certè cùm Joannes Huſſus perverſis Wiclephi opinionibus imbutus Academiam Pragenſem perturbaret, novamque ejus gubernandæ formam ſuis conſceleratis conſiliis opportunam moliretur inducere, in paucis diebus tria admodum Germanorum millia cum ſuis profeſſoribus, viris Catholicis, Lipſiam commigrarunt, ibique novæ Academiæ, in qua ſine religionis labe ſtudia litterarum tractarent, fundamenta jecerunt. Ita enim verum eſſe cenſebant, ut ſimul aliqua Academia ſeſe abruperit à ſocietate rectè ſentientium, eveſtigio exoriatur alia, quæ illius damnum novo ardore & induſtriâ diſſolvat atque compenſet. Et tamen poſtquam non modò in plurimis Academiis jactura eſt facta, verùm etiam tot populoſiſſimæ gentes à nobis avulſæ, novis quotidie de reli-

7. de rep. cap. 4.

Æneas Sylvius hiſt. Bohem. cap. 35. Nauclerus. Benſin.

Digitized by Google

religione doctrinis ludos aperiunt, erit quiſpiam Catholicus tam à ſtudio avitæ religionis averſus, ut moleſtiam capiat animo, cùm à viris Principibus tot mortalium errorem miſerantibus, opportunis locis gymnaſia ſalubribus, nullâque peſte contaminatis litteris excitantur? At enim, inquiunt, Academiarum noſtrarum honorem, & antiquiſſimum decus tot novarum acceſſione infuſcari nolumus. Itane? tot populorum ſalus veſtro iſto fumoſo nomine vobis eſt vilior? Quid enim? quacumque circumtulerimus oculos, plena ſunt omnia naufragiis miſerorum. hîc ſi quis unde unde licuerit, validas, novas, omnibus rebus inſtructas naves contrahat, è propinquo pereuntibus ſignum oſtentet, adnatantes accipiat, omnique ope reficiat, vos ſcilicet, Viri Sapientes, indignum facinus exclamabitis: obſcurari illius navis gloriam, *quâ vecti Argivi delecti viri!*

Petebant illam pellem inauratam arietis. illam unam toto mari requiri, illam conſcendi debuiſſe. illam qui nanciſci nequiverit, eum ſcilicet fluctibus, diiſque marinis eſſe permittendum. Quantò Academiis veteribus eſſet glorioſius, prognatis novis, acuere ſtudia litterarum, intendere profeſſorum aſſiduitatem, juvenum animos laudabili æmulatione inflammare, denique partam à majoribus gloriam non ſocios laborum refugiendo, ſed induſtriâ omni vincendo, tueri ac propagare? Jam verò languentibus ſtudiis, laxatâ diſciplinâ, jacentibus bonis moribus, inſcitum eſt profectò bonas artes accuſare, ſi tam malis modis acceptæ, nova ſibi domicilia circumſpexerint.

CAPUT XIV.

Gratiæ totius VVeſtphaliæ nomine.

DE hac tamen, Princeps Illuſtriſſime, abs te conſtituta Academia, locorum intervalla, quibus ſane non modicis hæc urbs abeſt à veteribus gymnaſiis, omnem eripient querendi & indignandi locum. Quàm verò omnibus

bus Weſtphaliæ Ordinibus jucundum acciderit hoc beneficium tuum, ſatis hæc Academiæ tuæ natalem celebrantium, gratulantium, geſtientium frequentia, & inuſitati plauſus oſtendunt. Quis enim eſt omnino ſummorum, mediorum, infimorum, cujus non os ipſum, atque vultus exultantes tibi gratias agere videantur? Tu enim, Princeps Illuſtriſſime, unus poſt hominum memoriam, ita de Weſtphalia univerſa es promeritus, ut cùm ad te una duntaxat Epiſcopalis Eccleſia adminiſtranda delata ſit divinitus, tamen eas quoque in quibus Epiſcopale munus non ſuſtines, Epiſcopalibus jam tibi meritis, iiſque immortalibus obſtrinxeris. Quid enim tam dignum Epiſcopo, quàm in omnem retrò ætatem providere, ut omnibus ſcientiæ, & integritatis artibus erudiantur, qui ſunt aliquando in Eccleſiaſticorum hominum numerum allegendi? quàm divinarum humanarumque rerum cognitione præſtantes cùm inferioris loci Clericos, tum Scholaſticos, Decanos, Præpoſitos, alioſque magnates tanto antè fingere, & formare? Atqui hoc abs te commodum, Princeps Illuſtriſſime, non minùs ceteris Weſtphaliæ Eccleſiis, quàm huic tuæ, promptum eſt ac paratum. De quo quidem adſunt viri natalibus, virtute, dignitate ſpectatiſſimi, qui ſuarum tibi Eccleſiarum nomine gratulentur, & quod jucundiſſimum tibi gratiarum genus eſſe ſolet, hoc ſe tuo beneficio quamprimùm, ac deinceps perpetuò uſuros profiteantur. Quid? nobiliſſimus equeſter ordo, qui, jam inde à primis harum Eccleſiarum primordiis, ſuos in iis liberos DEO, Eccleſiæque commodis, & dignitati omnibus ſeculis conſecravit, quantas tibi gratias, & laudes habet, ac dicit, quòd illos in ipſis modò patriæ ulnis, ad omne Eccleſiaſtici hominis officium, & decus aſſuefacere, omnibuſque neceſſariis litteris perpolire tuo beneficio liceat, cujus antè gratiâ, magnâ patrimonii jacturâ, exiguo ſæpe profectu, longinquis gymnaſiis committebantur? Nam quid ego ſingulorum ſtudia atque gratulationes exequar? Quantas enim ſpes omnium mentibus hâc tuâ munificentiâ attuliſti? Quis nunc

eſt

eſt tam humilis, atque inops, qui in hac tam prompta atque expedita ad eximiam quandam eruditionis laudem perveniendi facultate, non aliquos ſuorum poſterorum omni genere litterarum ornatos? non aliquod familiæ præſidium? non aliquod Reip. lumen jamnunc animo præcipiat, atque expectet? Jam verò, Princeps Illuſtriſſime, noli putare non eos quoque qui aliter atque nos de Religione ſentiunt, hujus gratulationis eſſe participes. Abjecerunt illi jampridem, atque deteſtati ſunt (præter Anabaptiſtas) veterem illam Lutheri ſui Academiis, & honeſtis diſciplinis maledicentis inſaniam. Vetant nos ſpem deſpondere ſalutis ſuæ, qui tametſi ab Eccleſia ſe removerunt, non tamen paſſi ſunt denſis illis ignorantiæ, ac barbariæ tenebris, quas ille, ne quando claram lucem aſpicerent, eis offundere moliebatur, ſibi ad eam aditum intercludi. Quòd ſi quis erit omninò in Weſtphalia, cui ſtomachum moveat hæc arx omnis ſalutaris doctrinæ, adverſus eorum errores abs te collocata, is reputet hoc eodem loco poſita quondam à Carolo Magno Auguſto caſtra, quibus univerſam Weſtphaliam ſibi, & CHRISTO ſubegit. Quis verò poſt illam victoriam fuit in Weſtphalia tam demens, qui negaret illa Caroli arma ſalutem Weſtphaliæ peperiſſe? quis ab eo victus eſt, quin gratias ſe debere victori fateretur? Ne dubita, Princeps Illuſtriſſime: DEUS caſtris non jam armorum, & militum, ſed ſalubrium doctrinarum in hac Urbe poſitis, indè ei ſalutem inſtaurare meditatur, unde primùm olim oblata eſt. Oppugnantur nunc hæc caſtra, ut quondam illa adverſariorum odiis, ſed ubi ſemel manus dediderint, agnoſcent contra ſuam ſe ſalutem dimicaſſe. Erunt etiam quibus quæ illis modò terrori ſunt, & moleſtiæ, in delicias quondam & mella vertantur. Jam enim proſpicio compluribus eventurum, quod de ſe, poſtquam à Manichæis ad Eccleſiam ſe retulerat, narrat D. Auguſtinus: *Lib. de util. cred. cap. 1.*
Nunc, inquit, *ubera Eccleſiæ, poſt longiſſimam ſitim penè exhauſtus, atque aridus tota aviditate repetivi, eaque altius flens, & gemens concuſſi, & expreſſi, ut id manaret, quod mihi ſic affecto ad*

 recrea-

recreationem ſatis eſſe poſſet, & ad ſpem reducendam vitæ, ac ſalutis. Neque enim abeſſe poteſt, in tanta multitudine honeſtiſſimorum hominum, qui magnis ingeniis, integriſque moribus præditi, nullâ animi perverſitate, ſed ſolâ ignoratione veri, nobis ſe morantur adjungere, quin complures ſint futuri, quibus gravis illa, ſolida, conſtans Catholicæ Eccleſiæ doctrina, tot bonarum artium fulta præſidiis, inimicas veritati ſit opiniones detractura. Quibus detractis, ut nihil eſt veritatis cognitione dulcius, exardeſcent nimirum dolore, quòd vaniſſimarum rerum ſpecie tamdiu fuerint ab ea percipienda, fruendaque retardati. itáque inflammati amore ejus damni compenſandi, toti ad illam penitus intuendam & complectendam incumbent. Qui quidem æternùm tibi, Princeps Illuſtriſſime, gratias agent, quòd perfecto hoc Gymnaſio & aditum facilem aperueris reperiendæ veritatis: & eâ repertâ fontem puriſſimæ & liquidiſſimæ voluptatis.

FINIS LIBRI PRIMI.

Digitized by Google

PANEGYRICI,

DIE NATALI ACADEMIÆ THEODORIANÆ PADERBORNENSIS,

Ejus Illuſtriſſimo Principi Fundatori oblati,

LIBER II.

De Academia Paderbornæ conſtituta.

Caput I.

Procemium.

Mirificus ille, Princeps Illuſtriſſime, Weſtphalorum in omnem humanitatem, & ſcientiam liberalem amor, qui tam uberem hodie omnibus lætitiæ, & gratulationis afferre ſegetem videbatur, idem neſcio quid objecit quorundam mentibus, quod eas angat, neque ſinat penitus acquieſcere. Prædicant illi quidem tuum iſtum excelſum, totamque, quoad licet, Remp. bene promeritis comprehendere geſtientem animum, meritòque hanc Academiam tuam inter præcipua Weſtphaliæ decora numerant. Verùm ut quiſque quod valde diligit, id maximi æſtimat, ita ſunt nonnulli, qui verentur, ne Academiæ dignitati, quam ipſi omni ſibi ope ornandam eſſe ducunt, hic delectus abs Te locus non ex omni parte reſpondeat. Negant enim Paderbornam tam magnifico Academiæ nomini parem eſſe. Quibus principio promptum eſſet reſpondere, quandoquidem Dei voluntas ita tulit, ut Tuæ potiſſimùm Celſitudini condendæ

Academiæ animus eſſet, ac facultas, mirum nemini videri debere, ſi principem Imperii ac ditionis tuæ Urbem, præ aliis hoc ornamento decorandam putâris. Cui enim prudenti venire poſſet in mentem alienam te potiùs Spartam ornaturum eſſe, quàm tuam? Ad hoc poſſem iſtorum orationem refellere, qui Academiam, niſi in ampla urbe, collocari vetant, cùm in vicis quoque omni mœnium, ac portarum præſidio nudatis nobilia gymnaſia ſita fuiſſe prodantur. Atque hæc adeò ex Academiis in Remp. non raró fluxit utilitas, ut quæ loca humilia, atque abjecta colere cœpiſſent, brevi in viſendam magnitudinem, celebritatemque creſcerent. Verùm hâc nunc quidem oratione non utar. Quanquam enim confidam ex hac inſtitutione Academiæ, inſignem cumulum ad Paderbornæ priſtinam dignitatem acceſſurum, mê tamen dies hodiernus admonet, ne in animo cujuſquam hanc patiar opinionem reſidere, eorum ornamentorum, quibus opus eſt ad idoneam ſedem nobilium artium, ullum ei defuiſſe. Id quod ego tam firmis, illuſtribuſque argumentis me confirmaturum eſſe confido, ut tametſi in manu tua fuiſſet ac poteſtate, in qua Weſtphaliæ urbe Academiam poneres, ceteriſque omnibus conſultò Paderbornam antetuliſſes, nemo id injuriâ factum eſſe, jure queri poſſet.

CAPUT II.

Academiæ fundatio Epiſcopum maximè decet. Paderborna Epiſcopalium VVeſtphaliæ urbium dignitate prima.

ATque illud quidem nemo non rectè, & ordine factum fatetur, quòd ab Epiſcopo, & ſacro Principe hoc tam ſalubre conſilium, & cura ſuſcepta ſit. eſt enim finitima procurationi ſacrorum, litterarum & doctrinæ cura. Nam cùm Epiſcopi proprium ſit ſalutaris doctrinæ tradendæ munus, ſitque ei, ſi quid minus ſanum vulgò feratur, omnis culpa præſtanda; præclarè ex eo ratiocinatur Alexius Comnenus,

In Novell. conſt. 6.

nus,

nus, eum cui publicè ſit docendi poteſtas, ad levandum onere Epiſcopum accedere. Non quòd, ut imperitè quandoque docuit Lutherus, renunciatio Doctorum in Academiis nihil diſtet ab ordinatione, & initiatione legitimorum Eccleſiæ Miniſtrorum & Paſtorum: Sed velut de Rege ſapienter ſcriptum fecit Xenophon, ei multis auribus, multis oculis opus eſſe, qui ſunt viri rerum uſu & prudentiâ excellentes, ita de Epiſcopo ſcitè dici poteſt, ei plura quoque ora eſſe oportere, quæ populum erudiant. Quocirca decernit ibidem Imperator, ut tametſi Conſtantinopoli vectigalia doctoribus ab Imperatore ſint conſtituta, ipſi tamen nonniſi ejus urbis Archiepiſcopi auctoritate ad docendi munus deligantur. Ex quo obſervat vir juris conſultiſſimus Petrus Toloſas, ita rectam rationem flagitare, ut qui in publicis Scholis juventutem erudiunt, ii ab Eccleſiæ Præſulibus poteſtatem, vectigalia à civili Principe conſequantur. In Weſtphalia autem cùm Imperator Carolus Magnus Epiſcopis jure ſuo ceſſerit, atque ita hos populos, ut ipſe loquitur, *pro amore illius, qui ei victoriam contulit, ipſi tributarios & ſubjugales devotè addixerit*, næ is Epiſcopus omnes penitus officii ſui partes intelligit ac perſpicit, qui turpe exiſtimat ex opibus, quas civilis Princeps bello partas ſponte Eccleſiæ commodis conſecravit, non quantum Reſp. flagitat, in doctrinarum cultum derivari, quem ille, ſi eas retinuiſſet, omni ope alere, & ornare ſui muneris eſſe duxiſſet. Ac licet omnes Weſtphaliæ Epiſcopi in eadem eſſe cauſſâ videantur, tamen quoniam non videbuntur rationes Eccleſiarum expoſcere, ut in ſingulis Academiæ ſint: ubi id in quæſtionem vertitur, ad quem ex omnibus hæ partes ſint deferendæ, equidem cenſeo eum, cujus Eccleſia dignitate cæteris antecellat, præclarè facturum, ſi, cùm ita tempora Reip. poſtulabunt, ultrò eas ipſe ſibi depoſcet. Fere enim, cui excelſiorem locum majores noſtri tribuendum putarunt, ea Eccleſia opportunitate regionis, ſplendore, aliiſque rebus eſt ornata, ut cùm amplitudinem quandam ſuo Antiſtiti poſſit ejus nomen afferre, verendum non ſit, ne ſa-

Lib. 8. de Inſtit. Cyri.

De rep. l. 18. c. 3. §. 8.

Apud Adam. Brem. cap. 10.

pientiæ cultoribus non ſit ornamento. Jam verò inter Weſtphaliæ Antiſtites Paderbornenſem obtinere longè principem dignitatis gradum, nemo eſt qui ignoret; niſi qui in ratione Conciliorum Eccleſiaſticorum, Conventuumque Imperialium, & omnis memoria vetuſtatis rudis ſit, atque peregrinus. Et erit quiſpiam qui miretur, in ea Urbe conſtitui primam Weſtphaliæ Academiam, in qua tot ſæculis ſit Eccleſia Cathedralis, cui cæteræ & antiquitate, & opibus, & provinciarum amplitudine, clienteliſque florentes non dubitent de honore concedere?

CAPUT III.

Religio Chriſtiana Paderbornâ manavit in univerſam VVeſtphaliam. Bonæ litteræ in VVeſtphalia ab initio comitatæ religionem Chriſtianam.

DEinde cui dubium eſt, quin Chriſtiana religio Paderbornâ, velut à capite, in univerſam Weſtphaliam permanarit? Etenim gente univerſâ à Carolo Magno perdomitâ hîc prima Synodus eſt habita, in qua primoribus, magnâque populi multitudine baptiſmo luſtratâ, ſalutares primùm rogatæ leges, & jura ſancita ſunt. Itaque vir eruditus, & pius, qui Arnulfi Cæſaris ætate ſtudiis litterarum, & ſanctimoniæ florebat, pulchrâ ſanè imagine, Paderbornam eum locum eſſe ſcripſit, ubi duri ad eam diem, atque inſtar ſilicis indomiti Saxonum animi, ferro D. Caroli icti, tandem in ſcintillam Chriſtianæ fidei emicuerint. quæ ſcintilla in immenſum poſtea creſcens incendium, non Saxones modò omnes, ſed Vandalos quoque, aliaſque remotiſſimas gentes corripuerit. Unde idem exiſtimavit Paderbornenſi Eccleſiæ rubram crucem pro inſigni relictam eſſe, quòd in ea primùm Saxones, & Weſtphali cruentis Caroli præliis compulſi, ſub hoc CHRISTI ſigno militare cœpiſſent. Quid tum poſtea? dicet quiſpiam. ſit ſanè Weſtphaliæ Religio primùm nata Pa-

Ann. Francorum, Regino, alii, anno Domin. 777.

Apud Gobelin. in Coſmod. æt. 6. c. 38.

ta Paderbornæ. num ideo Academiæ inſignibus una digna eſt? non equidem id nunc pugno: ſed tamen æquum eſſe cenſeo, ut qua ex Urbe tota olim Weſtphalia hauſit Religionis initia, in ea ne ægrè ferat domicilium conſtrui, unde omnium, quæ quidem religioni ancillentur, artium ratio petatur. Equidem ipſas artes exiſtimo, ſi rogarentur qua in Urbe Weſtphaliæ certam ſibi ſedem figi vellent, non aliam delecturas, atque eam, quam Religio, unde in omnes plagas ſe latè diffunderet, primam optaſſet. Etenim illæ poſtquam unà cum Religione indè ab ultima Britannia in has oras navigarunt, omniumque fuerunt ejus periculorum participes, tandem in hac Urbe unà cum illa primùm ſtabile domicilium collocarunt. Conſtat enim ſanctiſſimos illos viros, qui ex eadem prognati Saxonum gente, in Britannia, miſſam ſibi Româ & fidei, & doctrinarum lucem hauſerant, neutiquam commiſiſſe, ut cognati Saxoniæ & Weſtphaliæ populi alterutram ad ſe non importatam eſſe jure queri poſſent. Sic enim viderant à ſuis illis in Britannia præſtantiſſimis magiſtris uſurpari, ut arctiſſima ſemper retineretur inter Religionem, Doctrinamque concordia. Cujus inſtituti præcipuam ſibi laudem vendicat Theodorus Archiepiſcopus Dorovernenſis, qui natus Tharſi urbe Ciliciæ, à Vitaliano Papa initiatus, in Britanniam venit anno CHRISTI DCLXVIII. Is cùm ſacris profaniſque litteris eſſet inſigniter eruditus, haberetque ſuorum laborum ſocium, atque comitem Adrianum Abbatem natione Afrum, virum item doctiſſimum, mirificum ſtudiorum ardorem in Britannia omnium animis injecit. Audi enim quid de utroque narret venerabilis Beda. *Quia*, inquit, *litteris ſacris, ſimul & ſæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant inſtructi, congregatâ diſcipulorum catervâ, ſcientiæ ſalutaris quotidie flumina, irrigandis eorum cordibus emanabant, ita ut etiam metricæ artis, Aſtronomicæ, & Arithmeticæ Eccleſiaſticæ diſciplinam, inter ſacrorum apicum volumina ſuis auditoribus contraderent. Indicio eſt, quòd uſque hodie ſuperſunt de eorum diſcipulis, qui Latinam Græcamque linguam æquè ac propriam,*

Beda lib. 4. hiſt. cap. 1.

Lib. 4. hiſt. Eccl. Angl. cap. 2.

in-

in qua nati ſunt, norunt. Neque unquam prorſus ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuêre tempora, dum & fortiſſimos Chriſtianoſque habentes Reges, cunctis barbaris nationibus eſſent terrori, & omnium vota ad nuper audita cœleſtis regni gaudia penderent, & quicumque lectionibus ſacris cuperent erudiri, haberent in promptu magiſtros qui docerent. Delectat me, fateor, Princeps Illuſtriſſime, hæc ſanctiſſimi, & eruditiſſimi Theodori memoria, vel eò, quòd te ejuſdem auſpicatiſſimi nominis Præſulem, ſentiam eandem temporum felicitatem Weſtphaliæ conciliare conari. Quid enim aliud agis, quid moliris, niſi ut Reſpub. pacis otio, & tranquillitate aliquando reddita, omni divinæ humanæque ſapientiæ ubertate perfruatur? Hujus è Theodori ludo prodierunt viri illi ſanctiſſimi Bonifacius, Suibertus, Ewaldi & alii, qui paullò poſt ejus exceſſum, ut hanc, vicinaſque terras CHRISTO ſubjungerent, indè ſunt profecti. Non enim illi ſolam religionis, verùm etiam omnis liberalis doctrinæ lucem ſe afferre profitebantur. Sed nimirum diu nimium noſtrates utramque ſunt aſpernati: diu fruſtra ſtabilem in Weſtphalia ſedem, & domicilium quæſierunt. Siquidem inter aſſiduos fremitus armorum, & rebellium bacchationes nuſquam tutò templa, nuſquam Scholæ ponebantur. Interea extra Weſtphaliam, qui è media patriæ jactatione eripi poterant, ſub idoneis magiſtris Weſtphali adoleſcentes Chriſtianis moribus, & doctrinis utcumque tingebantur. Nam Trajecti ludus erat, quem D. Gregorius regebat, D. Bonifacii Martyris auditor. In eo S. Ludgerus, qui deinde primus Monaſterii Antiſtes fuit, erudiebatur, & unà cum eo, ut ipſe loquitur, *quidam de novella Dei plantatione diebus noſtris inchoata Freſonum & Saxonum.* Wirceburgi quoque D. Caroli voluntate duodecim nobiliſſimi adoleſcentes, D. Burckardi præceptis imbuebantur, è quibus duo primi Paderbornenſis Eccleſiæ Præſules ſunt delecti. Quid quòd ejuſdem Imperatoris inſtituto Romæ ejuſdem gentis quaſi quoddam ſeminarium fuit, quod Schola Saxonum dicebatur, non longè ab æde S. Petri, ut in ipſa quaſi Catholicæ Religio-

S. Ludgerus in commem. de SS. Bonifacio, & Gregòrio. Vide Baron. in Mart. ad 10. Nov.

ligionis arce unà pietatem litteraſque condiſcerent? At verò poſtquam Magni Caroli invictâ virtute in Paderbornenſi Synodo totius Weſtphaliæ conſenſu CHRISTI fides ſuſcepta eſt, noluit illa ſine comitatu bonarum artium ac diſciplinarum, quas conſtantiſſimas adverſis ſuis rebus comites habuerat, patefactos jam ſibi Weſtphaliæ fines ingredi. Idem igitur dies, eadem Synodus, eadem Paderborna omnium quæ deinde in Weſtphalia extiterunt, & templorum & Scholarum, uno eodemque decreto fundamenta poſuit. Parne erat eam ejus boni expertem remanere, cujus ipſa cæteris urbibus ac terris tamdiu fruſtra expetitam facultatem obtulerat? Poteſtne illa indigna videri, quæ omnium diſciplinarum honeſtarum vocibus perſonet, in qua primùm illa vox audita eſt conſentientis conſpirantiſque Weſtphaliæ, ut armis poſitis, abjectâ impietate, exturbatâ barbariâ, pax, religio, humanitas, & humanitatis parentes bonæ litteræ colerentur?

CAPUT IV.

Olim quoque & inferiores & ſublimiores doctrinæ Paderbornæ floruerunt.

VIde, Princeps Illuſtriſſime, quæ mens fuerit majorum tuorum, graviſſimorum hujus Urbis Antiſtitum, quibus non mediocri ſtudio fuit, in ea omnium artium ſtudia nutrire, quibus ſalutaris fides propagatur atque defenditur. Intelligebant enim Weſtphalis uſuveniſſe, quod alicubi confirmat Auguſtinus: *Multis*, inquit, *profuit (quod experimentis probavimus, & probamus) priùs timore vel dolore cogi, ut poſtea poſſint doceri.* Igitur quo in loco, terrore armorum fortiſſimi Imperatoris compulſa Weſtphalia, Chriſtiana ſacra ſuſceperat, in eo providendum ſibi putarunt, ne unquam deeſſent magiſtri exercitationeſque doctrinarum. Quæ tametſi nullo fere tempore omninò jacuerunt, fuit tamen cùm eo ardore celebrarentur, ut, præter hodiernum Academiæ *Ep. 20. ad Boniſ.*

nomen, nihil admodum deſiderares. Quâ enim tempeſtate, ut alios præteream, Meinwercus ille Paderbornæ nobiliſſimum decus, ad clavum hujus Eccleſiæ ſedebat, non modò optimi Latinitatis auctores Salluſtius, Virgilius, Statius explicabantur, verum etiam florentiſſimi adoleſcentes, Rhetoricis, Dialecticis, Arithmeticis, Geometricis, Phyſicis, omni denique genere liberalis eruditionis informabantur. Ejus veſtigiis cùm alii deinceps Antiſtites, tum præcipuè is qui duodecimo loco huic Urbi præſedit, Imadus, ipſius Meinwerci è ſorore nepos, inſtitit; qui ſeveriſſimâ avunculi diſciplinâ, à pauxillo puero, ad omnem ſanctimoniæ ſapientiæque laudem inſtitutus, non commiſit, ut tanto viri ſanctiſſimi labore accenſa rerum pulcherrimarum ſtudia, ſuo tempore reſtinguerentur. Atque utinam vetuſtatis injuria, atque crebræ hujus Urbis & primariæ Eccleſiæ deflagrationes paullò plura nobis hujus tam præclaræ voluntatis reliqua monumenta feciſſent! eſſet profectò unde liquidò diſceremus ſapientiſſimas tuas, Princeps Optime, curas & cogitationes, cum præſtantiſſimis majorum tuorum conſiliis ita congruere, ut non tam eorum virtutem æmulando expreſſiſſe, quàm ipſos tanto intervallo vivos in Te, ſpirantesque retuliſſe videaris.. Nunc autem, tuarum quidem virtutum formam integram, & undequaque emicantem ſplendorem intuemur: illorum autem quæ fuerit ſpecies, velut è reliquis nobilium ſtatuarum fruſtis conjecturâ aſſequimur. Cujuſmodi ſunt verſus, quos hic ipſe Imadus, de quo nobis eſt ſermo, inſcripſit veſtibulo voluminis pervetuſti, in quo ſunt Philonis Judæi nonnulla monumenta. Id volumen è miſerabili naufragio ornatiſſimæ bibliothecæ, quam ille bonis artibus adjuvandis extruxerat, tuo Princeps Illuſtriſſime munere, unà cum aliis præſtantiſſimis libris, in Collegio noſtro viſitur. Verſus porrò Imadi ſunt hi:

Vita B. Meinwerci. c. 52.

Eccleſiæ CHRISTI, *ſanctaque* DEI *Genetrici*,
Offert hunc librum devotus Præſul Imadus.

Quibus verbis oſtendit ſapiens Antiſtes, non ſibi modò cu-

ræ

ræ fuiſſe, ut perpetuò Religionem honeſtis artibus copularet, ſed etiam cùm immortalium ingeniorum partus ad locupletandam his talibus Eccleſiam perquireret, id perinde DEO gratum exiſtimaſſe, atque ſi aras & templa poneret. Qui ita de codicibus, mutiſque membranis ſentiebat, quid is ſe facere credebat, cùm ipſos adoleſcentum animos, quorum paullò poſt innocentiâ atque doctrinâ Eccleſiæ dignitas niteretur, optimis diſciplinis imbueret? Si enim qui rudes hominum animos CHRISTO conciliant, ii quoddam ſacrificii genus, ut eſt apud Apoſtolum, DEO faciunt, nihilne operantur, qui ipſos plurimorum magiſtros mox futuros omni eâ litteraturâ expoliendos curant, quâ ſit opus ad tam auguſtum, & humano generi ſalutare munus pro dignitate ſuſtinendum? Equidem nihil dubitem negare ullam hecatomben DEO perinde decoram gratamque eſſe potuiſſe, atque ornatiſſimus ille nobilium adoleſcentum cœtus, qui illis temporibus in Paderbornenſi Eccleſia, cùm omnium præſtantium artium ſcientiam percepiſſent, alii ad alias Eccleſias regendas vocati, illuſtribus ſuam quiſque promeritis ornaverunt. *Rom. 15. v. 16.*

CAPUT V.

Viri ſanctitate & doctrinâ illuſtres, qui è Paderbornenſi Gymnaſio prodierunt.

IN iis fuiſſe legimus Unwanum Meinwerci, atque Imadi propinquum, qui è Choro Paderbornenſi, ut loquitur Adamus, aſſumptus, atque à S. Henrico Archiepiſcopus Bremenſis renunciatus, ſatis oſtendit, præclara ſe quædam Paderbornæ ſapientiæ & virtutis rudimenta poſuiſſe. Hic eſt enim ille Unwanus, qui Bernardum Saxoniæ ducem res novas adverſus Henricum ſanctiſſimum Cæſarem molientem, omnes Saxoniæ Eccleſias inaudito ſcelere vexantem, &, quod nefas eſt dictu, Vandalorum gentem per ſummam *Adam. Bremenſ. c. 86.*

impietatem à Chriſtianis ſacris ad Ethnicam ſuperſtitionem minis armiſque cogentem fregit, ac domuit. Ille perpetuâ neceſſitudine doctiſſimis viris jungebatur, quos partim nuſquam ab latere ſuo dimittens, omnibus in negotiis adhibebat: partim ad traducendos ad CHRISTUM populos in Daniam, ac Norwegiam amandabat. In illo tanta erat fluxarum opum deſpicientia, ut non dubitaret, ingentibus Eccleſiæ ſuæ ſumptibus atque jacturis, Aquilonares Reges populoſque prenſare, & dum eorum animos CHRISTO conciliaret, ſuarum fortunarum detrimenta in lucro ponere. Educatus eſt deinde Paderbornæ cum Imado S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis, ut refert auctor vitæ B. Meinwerci. *Cap. 52.* neque refert, quòd ejus inſtitutio à Lamberto Schafnaburgenſi, & aliis, Eccleſiæ Bambergenſi attribuatur. Id enim eò factum eſſe ſuſpicor, quòd idem deinde Bambergenſis Eccleſiæ Scholaſticus fuit, atque ita cùm in utraque litteras didiciſſet, potius habita eſt ratio ejus, in qua præterea docuiſſet. Facilè quoque induxerim animum, propter incredibilem D. Henrici in utramque Eccleſiam amorem & pietatem, tantis munificentiæ documentis teſtatam, eâ tempeſtate ſingularem quandam Paderbornenſi, cum Bambergenſi Eccleſia amicitiam ac ſocietatem interceſſiſſe. nam poſt mortem quoque D. Henrici, Poppo Paderbornenſis Epiſcopus, qui Imado ſucceſſit, Bambergenſis Eccleſiæ Præpoſitus fuerat: ut jam non ſit neceſſe perveſtigare, quemadmodum fieri potuerit, ut idem S. Anno & Bambergæ, & Paderbornæ ſit eruditus. Porrò de S. Annonis laudibus dicere quid attinet? *Aliis IV.* Cui enim ignota eſt illius viri prudentia, qui Henrico III. Cæſare needum ad regnandum maturo, cùm ejus eſſet tutor deſignatus, univerſum imperium aliquot annos ſuis humeris ſuſtinuit? quis de ejus facundia nihil legit, quo dicente complorantium gemitu templa perſonabant? Nam morum ſanctitas tot miraculis confirmata divinitus, & publicis Eccleſiæ faſtis conſecrata latère neminem poteſt. Annoni jungitur ab auctore vitæ B. Meinwerci, in Gymnaſio Paderbor- *Ibid.* nenſi

nenſi condiſcipulus, Fridericus Monaſterienſis Epiſcopus, nempe is qui ſextusdecimus eſt ordine, ſi Krantzio credimus, Marchionis Miſniæ filius. *Metrop. l. 5. c. 8.* Hic quantum ex Annonis & Imadi contubernio ac condiſcipulatu profecerit, perpetuâ in viros doctos voluntate, & ſingulari quâdam excelſitate mentis oſtendit. Fortè cùm Monaſterium veniſſet, repperit *Chron. Monaſt. MS.* viros Eccleſiaſticos non paucos, doctos juxta ac pios, laudabilem inter ſe quandam Religionis & litterarum ſocietatem coiiſſe. Ad hunc cœtum, ut eſt in excellentibus ingeniis inſatiabilis proficiendi cupiditas, ſeſe eveſtigio aggregavit. Factus deinde Epiſcopus ædem Sacram D. Mauritii in ſuburbano extruxit, fundatoque ad eam honeſtiſſimo Canonicorum Collegio, quantum in ſe fuit, providit, ne unquam Eccleſiæ ſuæ eorum hominum copia deeſſet, quorum inſtitutis ac moribus plurimum ducebatur. Et quanquam, cùm infulâ Magdeburgenſi à plurimis digniſſimus judicaretur, Weziloni D. Annonis germano poſthabitus eſt, tamen nihil animo fractus, aut dejectus, illuſtre de ſe documentum dedit, non eſſe quòd, qui jam indè ab adoleſcentia virtutum ſibi & ſapientiæ ornamenta pararunt, altiorem aliis dignitatis gradum invideant, cùm in eorum ſit manu, in quocumque fuerint collocati, proprium ei quoddam decus ac ſplendorem impertiri. Hos conſecutus eſt S. Altmannus, qui, ut loquitur ejus vitæ ſcriptor, Paderbornæ ad regimen *Edita à V. Cl. Sebaſt. Tengnagel è Bibliotheca Cæſarea.* ſcholarum delectus, multoſque annos eo munere præclarè functus, primùm Præpoſitus Aquiſgranenſis, ac deinde Epiſcopus Pataviensis eſt renunciatus. Is in conventu Triburienſi, ubi Henrico Tertio Imperatore graviſſimorum criminum à Principibus reo facto, atque à Gregorio VII. Pont. *Lamb. Schafn. an. 1076.* Max. ſacris interdicto, de ſumma Reipub. agebatur, unà cum Sigehardo Patriarcha Aquileienſi, ejuſdem Pontificis vicem egit, *vir*, ut ait Lambertus, *Apoſtolicæ converſationis, & magnarum in Chriſto virtutum*. Neque verò præteriri debet Vicelinus, vir longè ſanctiſſimus, quem Holſatiorum, plurimorumque ad Aquilonem populorum Apoſtolum rectè di-

 xeris.

Helmoldus hiſtor. Slav. l. 1. cap. 43. Krantz. l. 6. Metrop. cap. 2. Saxon. l. 5. c. 29.

xèris. Ad eorum ſalutem procurandam cùm eſſet deſignatus à Deo, eſſetque inſigni vitæ integritate, ſed minimè pari doctrinâ prædìtus, hujus ei quoque comparandæ caſum obtuliſſe dicitur. Verſabatur Vicelinus in ulteriori Saxonia, in familia feminæ illuſtris, cujus teneros liberòs erudiebat. fortè, ut inter potentium aſſeclas & familiares fieri ſolet, fuit qui herilem illi gratiam, feliceſque ſucceſſus invideret. Is cum ſumma viri innocentia nullam obtrectandi materiam daret, inſcientiam exagitare aggreditur. Promit verſum ex Achilleide Statii Papinii, cujus explicatio aliquid ſupra vulgus eruditionis expoſceret. Eum locum ſibi explanari convitio flagitat. hìc, cùm bono Vicelino hæreret aqua, ille ſcilicet illudere, & exprobrare, quòd ipſe rudis & imperitus alios ſe docere poſſe confideret. Pupugit hæc oratio, ut minimè malum, ita neque vilem abjectumque animum. Ergò dolore diſſimulato, atque in diſcendi ſtudium converſo, Paderbornam advolat, ubi ſub Hermanno viro doctiſſimo, de omni propè genere doctrinarum ſcholas celebrari cognorat. Ibi tantum progreſſionis brevi habuit, ut magiſtrum ſubinde in docendo ſublevaret, & ſecundas partes ageret, mox etiam Bremæ Ludum ipſe adminiſtraret. Aliquot poſt annis, cùm ferre non poſſet in Slavorum, ſive Vandalorum gente, quorundam ſcelere, fidem Chriſtianam vulgò abjici, atque prodi, ſanctius quoddam docendi munus eſt exorſus. Trajecto ſiquidem, cum aliquot ejuſdem propoſiti ſociis, Albi, & factâ ab Henrico Vandalorum Principe poteſtate, vigintiquinque ipſos annos per incredibiles ærumnas, ſummamque vitæ ſanctitatem, toto animo ad revocandos ab Idolis ad Christum populos incubuit. Ad extremum ab Hartwico Hamburgenſi Archiepiſcopo, Aldenburgi, quæ Eccleſia complures annos Slavorum furore deſerta ſquallebat, jam grandis natu Epiſcopus eſt conſtitutus. In quo dignitatis gradu nihil de illa priſtina docendi, miſeroſque ad frugem reducendi contentione remiſit, neque unquam remiſiſſet, niſi plura quotidie pro Dei gloria

ſanctè

ſanctè facere, & fortiter pati meditantem mors oppreſſiſſet, atque ad partam tot laboribus in cœlo palmam aliquando vocaviſſet. Hos tales ac tantos viros, cujuſmodi vix ſingulos ſingulæ ætates ferunt; uno fermè ſeculo omnes Paderborna formavit, vel perfecit, quo tempore non in ea modò à civibus, ſed etiam ab exteris ſimul de Chriſtianæ virtutis, ſimul de ingenuarum artium gloria certabatur. Tunc omnibus perſuaſum erat, flagitium eſſe, ſi, cùm parens liberis patrimonium augere laboraret, animi bona, quibus Reip. proſint, habeant necne, flocci non faceret. Tunc majorum inſignia, & natalium ſplendor ei probro cenſebantur eſſe, qui, dum per ætatem liceret, propria ſibi decora non quæſiſſet, quibus relictam à progenitoribus claritudinem tueretur, & augeret. Tunc feriò ſentiebant viri Eccleſiaſtici dignitatem illam ſui ordinis, quam majores noſtri, præ cæteris gentibus, opibus, clientelis, ditione florentiſſimam eſſe voluerunt, ſine Chriſtianæ ſanctitatis, & rectæ ſcientiæ ſtudiis, in quibus omnis eorum vera gloria vertitur, retineri nullo modo poſſe. Tunc denique Antiſtites perinde erant animati, atque Te, Princeps Illuſtriſſime, nunc videmus: ut me hæc ipſa reputantem ſpes oblectet fore, ut, cùm Tu nobis Meinwerci atque Imadi felicia tempora reſtituas, ſi hæc juventus ad omne decus nata, tuis ſapientiſſimis conſiliis, optatiſque reſpondeat, ex ea Annones, Altmannos, Vicelinos aliquando videamus.

CAPUT VI.

Paderborna Imperatorum in VVeſtphalia proprium domicilium.

SPero equidem neminem fore tam duri oris, qui, cùm tot Reip. lumina ſe Paderbornæ exortum lucemque ſuam acceptam ferre teſtentur, etiam ambigat, ſitne Paderborna præſtantibus ingeniis percolendis idonea. Poteſt tamen

Digitized by Google

tamen horum ſententia ſapientiſſimorum Principum auctoritate confirmari. Sic enim adhuc in deligendo conſtituendis Academiis loco obſervatum eſt à prudentibus: quibus in Urbibus Principes commorantur, eâdem operâ gymnaſii celebritate dignas judicari. Primùm enim hoc amore Principem in bonas litteras eſſe oportere, ut eas, quantum fieri poteſt, aſſiduò in oculis atque in ſinu ferre deſideret. Deinde magni referre ad integritatem doctrinæ conſervandam, juvenumque licentiam refrenandam, ipſo Principe, graviſſimiſque viris, quorum conſiliis in Rep. utitur, arbitris, tractari ſtudia litterarum. Denique, quæ in eligenda ſibi ſede Principes ſequi ſolent, cæli ſalubritas, ſoli ubertas, atque amœnitas, eorum quæ ad victum cultumque pertinent vilitas & copia, ſecura pax, & tranquillitas, aliæque ejuſdem generis commoditates ſunt eæ ipſæ, quas ſpectare Academiarum inſtitutores jubentur. Tametſi verò quibus locis ii quoque Principes ſe tenent, qui non in ſummo ſunt totius Reip. gradu, pleraque minimè abhorrent à rationibus hominum litteratorum, tamen quoniam neque illi provincias habent ampliſſimis regionibus terminatas, neque omnes provinciæ pares rerum omnium honeſtarum commoditates, perſpicuum eſt, eas demum urbes, ante alias, bonarum artium gymnaſiis accommodatas eſſe, quas ſupremi Reipubl. Principes ſuo domicilio cohoneſtant. Porrò quamvis in Weſtphalia nunquam Imperatores noſtri ſtabilem ac perpetuam ſedem conſtituerint, tamen quotquot adhuc in ea verſati ſunt, non obſcurè præ ſe ferre viſi ſunt, ſi quæ eos Reipubl. utilitas in Weſtphaliam accerſeret, non alibi libentius, quàm Paderbornæ habitaturos eſſe. Atque ut à D. Carolo Magno Auguſto exordiar, qui primus hanc terram non tam veſtigiis, quàm victoriis peragravit, ubi ille crebrius, ubi diutius morabatur? Ubi contrahebat copias? ubi feſſas vires recreabat à prælio? ubi audiebat ſupplices? ubi jus dicebat populis? ubi reſpondebat legatis? ubi habebat conſilium? ubi leges ferebat? Nonne Paderbornæ? Huc ille anno

Ann. Franc. Regino, &c.

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTI DCCLXXVII. omnes fermè Saxoniæ primores congregatos Chriſtiana ſacra ſuſcipere, & ſacramentum dicere coëgit, nunquam ſe à JESU CHRISTI fide, nunquam à ſuo poſterorumque imperio deſcituros. Si fallerent, nihil cauſſæ dicturos, quin capite deminuti, libertate, fortuniſque omnibus multarentur. Hìc eodem conventu tres Saracenorum Principes indè ab Hiſpania profecti, ſunt auditi. Huc anno DCCLXXXIII. ante illuſtrem illam victoriam, cùm ingenti ad Haſam amnem prœlio propè eſt debellatum, ſuos conduxit exercitus. Hìc biennio poſt, iterum Concilium habuit, cùm à Carolo Juniore ipſius Magni filio Weſtphali ad Luppiam fuſi fugatique eſſent, unaque jam illa deliberatio perfectam, conſtantemque Reip. quietem moraretur, quemadmodum Viticindus, & Abbio perduellium duces, in Regis poteſtatem venire poſſent. id quod haud multò pòſt eſt adeptus. Denique quî tandem potuit luculentius demonſtrare, quanti ex omnibus Weſtphaliæ urbibus unam faceret Paderbornam, quàm cum anno DCCXCIX. Leonem III. Pont. Max. inauditâ crudelitate à conſceleratis Quiritibus linguâ oculiſque captum, & urbe profugum accepit? Erat in Carolo ſingularis adverſus excelſiſſimum illud Apoſtolicæ dignitatis faſtigium pietas, & obſervantia. Erat Leonis ea virtus & innocentia, quæ ob admirabilem exectâ linguâ, erutiſque oculis videndi ac loquendi facultatem conſervatam divinitus, vel in privato coli mereretur. Ipſa denique tanti viri calamitas omnibus ſe officiis, atque honoribus leniri, & compenſari poſtulabat. Ad hæc omnia delegit Rex ſapientiſſimus Paderbornam, quæ una tam auguſta illi viſa eſt; ut non modò duos ſimul ſummos orbis Chriſtiani Principes capere, & complecti poſſet: ſed etiam cum alterius, qui hoſpitio invitabat magnitudine animi paria facere, alterius qui accipiebatur ita diuturnum, & acerbum dolorem, luctumque demere, ut honori non deeſſet. Neque verò hoc Imperatoris omnium maximi de Paderborna judicium, unà cum ipſo extinctum, ſepultumque eſt; ſed pervaſit, ac permana-

Anaſtaſius Bibliothec. in vita Leonis.

Annales Ludovici, qui Aſtronomo tribuuntur.

vit ad poſteros. Siquidem Ludovicus Imperator cognomento Pius Caroli M. filius, anno CHRISTI DCCCXV. cùm Haraldus Danorum Rex ab æmulis regno pulſus in ejus fidem atque clientelam ſe contuliſſet, opemque poſceret, non ſolum Saxoniæ, ſed etiam Vandaliæ proceres huc coëgit ad commune conſilium, cùm de his auxiliis Dano ferendis, tum de cæteris Reipubl. commodis. Hujus quoque filius item Ludovicus, cui in partitione aviti regni ulterior Germania obtigerat, poſtquam Obotritos defectionem molientes, cæſo

Ann. Fran.

eorum rege Gozzomvile, bello domuerat, anno proximo ſequenti, qui fuit à CHRISTO nato DCCCLXV. Paderbornæ generalem conventum habuit, cui & fratrum ejus Lotharii Cæſaris, & Caroli Galliarum Regis, atque etiam Normannorum, Slavorum, Bulgarorum legati interfuerunt. D. verò Henrici Imperatoris, ut ſanctitate, ita rebus domi, atque militiæ ſapienter & fortiter geſtis longè clariſſimi, egregiam in hanc urbem voluntatem, quâ tandem oratione conſequar? Num dies ullus Paderbornæ illuxit glorioſior quarto

Adelboldus in vita S. Henrici.

Idus Sextiles (qui D. Laurentio Martyri ſacer eſt) ANNI MII. quo die D. Kunegundis Auguſta, D. Henrici non tam Imperii, quàm cæleſtis cujuſdam caſtimoniæ conſors, in oculis ipſius Cæſaris, atque omnium propè Germaniæ Principum, à Willigiſo Archiepiſcopo Moguntino in æde ſacrarum principe, impoſito diademate ritè eſt inaugurata? Quando verò Henricus deinde pedem unquam in Weſtphaliam attulit, quin Paderbornam reviſeret? Non anno MXIII,

Ditmarus Chron. 6.

cùm Paſchales ferias; non altero poſt anno, cùm Natalem Chriſti hîc egit. Non anno MXVII. cùm bellum moturus ma-

Idem l. 7.

gnis copiis adverſus Boleſlaum Poloniæ Ducem Kunegundem Auguſtam huc accerſiit. Non propinquâ jam morte, cum

Vita Beati Meinwerci. c. 78.

diutius Paderbornæ apud Meinwercum diverſatus, incertum reliquit, pluſne ampliſſimis largitionibus hujus Eccleſiæ opes auxerit, an virtutem illuſtribus ſanctitatis documentis inflammarit. Quid ejus ſucceſſor Conradus cognomento Salicus? non ille anno MXXV. id eſt ipſo principatus exor-

exordio, *Epiphaniam Domini in Patherbornenſi civitate*, ut lo- *Chronicon MS. P. Chriſtophori Broweri.*
quuntur annales, *more regio peregit?* Nonne anno ejuſdem ſeculi XXX. idem Imperator die CHRISTI natali erat in Eccleſia Paderbornenſi, cùm Aribo graviſſimus & integerrimus Archiepiſcopus Moguntinus, pro concione, ipſum Cæſarem & Epiſcopos, qui frequentes convenerant, ut ſibi bonâ eorum veniâ Romam pietatis cauſsâ proficiſci liceret, Clerum verò omnem, ac populum, ut remiſſionem peccatorum ſibi à Domino expoſcerent oravit? Cui affine eſt, quod de D. Bardone item Moguntino Antiſtite, qui proximè Aribonem conſecutus eſt, Lambertus commemorat. Is tam admirabili fuit ſanctitate, ut eam DEUS luculentis prodigiis illuſtrarit; tam inuſitatâ dicendi vi, ut Chryſoſtomi nomen invenerit. Utriuſque illuſtre ſpecimen dedit Paderbornæ, coram Henrico Cæſare ejus nominis ſecundo, vel, ut alii malunt, tertio. Ibi enim cùm, ut ſolebat, verba piè & diſertè feciſſet in ornatiſſimo Cæſaris & Principum conſeſſu, ipſo die Pentecoſtes, denunciavit propediem ſe moriturum, atque eodem menſe deceſſit. Denique hodie quoque viſuntur Paderbornæ ædes, quas vetus fama eſt Henrici IV. Imperatoris fuiſſe, eſſeque eas, quibus Leo Pontifex, cùm apud Carolum divertiſſet, eſt receptus. Neque verò nunc attinet aliorum Regum ad hanc urbem acceſſu, ludis equeſtribus, cæteriſque celebritatibus commemorandis immorari, cùm hæc pauca ſatis oſtendant, quo in numero ab iis, quos adhuc recenſuimus, ſit habita, in eodem Paderbornam ſuperioribus ſeculis apud omnes prudentes fuiſſe, & porrò eſſe oportere. Verè enim ante annos ſeptingentos ad Biſonem quartum hujus Urbis Epiſcopum ſcriptum eſt ab erudito ſcriptore de Tranſlatione Reliquiarum S. Liborii: Inter omnia loca principalibus Eccleſiis conſtituendis deſtinata *ſpeciali quâdam dignitate Patherbornenſis ſedes præcellit.* Neque immeritò ab Erinhero, qui vitam S. Heimeradi Presbyteri Tutelaris Haſungenſis verſibus deſcripſit, appellatur Sedes Regalis. Quid ni enim Regalis, quæ tot

Vita S. Godehardi c. 27.

Lambertus anno 1050.

In proœmio.

Regum ſtudiis eſt cohoneſtata? Referam verſus expertes illos quidem artis, ſed tamen qui veteris memoriæ de Paderborna ſententiam ſine fuco nobis exponunt. Sic enim ille ingreſſus ſermonem de B. Heimeradi cum Meinwerco Antiſtite congreſſu:

Eſt locus egregius Patherbrunnon vocitatus:
Is quoque Regalis Sedes & Pontificalis.

Quòd ſi quis ergo præterea percunctabitur, quid ita, tot aliis poſtpoſitis urbibus, Paderborna publico in Weſtphalia gymnaſio decoretur? is cognoſcat Weſtphalis, qui præ cæteris populis ſint appetentes humanitatis & ſapientiæ, ejus poſſeſſionem rem prorſus regiam videri, atque ideò propriam ei ſedem ac domicilium, non alibi decuiſſe, quàm in *Regia Weſtphaliæ Urbe* collocari.

CAPUT VII.

Nihil Paderbornæ eorum deeſſe, quæ ad Academiæ ſplendorem & commoditatem requiruntur.

ET ſanè ſi faciem & ingenium loci intuebimur, fatendum nobis erit, nihil vel à priſcis illis Cæſaribus ornatius ad habitationis ſuæ dignitatem, vel abs Te, Princeps Illuſtriſſime, felicius ad commoditatem ſtudioſæ juventutis reperiri potuiſſe. Ac primi quidem illi viri ſapientes, qui Carolo Magno Cæſare è Britannia delati in Galliam, Pariſienſis Academiæ quaſi parentes fuerunt, cùm venalem ſe Sapientiam afferre profeſſi, interrogati eſſent, quibus rebus ad rem tantam opus eſſet, reſponderunt: opportunis locis, animis ingenioſis, victu, atque amictu. Atque ingenia quidem, quorum univerſa Weſtphalia inprimis eſt ferax, Paderbornæ deeſſe non poſſunt, præſertim cùm eo loco ſit ſita, ut ad eam ex omni Weſtphaliæ regione faciles ſint acceſſus. De copia verò rerum quibus vita ſuſtinetur, quæ poteſt cum ea Weſtphaliæ pars contendere? Cum enim Weſtphalia omnis

Sangall. l. 1. cap. 1. de geſtis Caroli M.

omnis, quà quidem ad Rhenum & Oceanum vergit, in latiſſimos expanſa campos, ob crebras paludes paſtioni ſit aptior quam ſegeti: quà verò Viſurgim, & Chattorum juga reſpicit, pinguiore ſit glebâ, præterquam ubi ſaltibus & ſilvis horreſcit; quis non videt opes utriuſque terræ eò loci confluere, ubi ſita eſt Paderborna? Hic enim & planities paullatim quaſi emerſa ex uligine ad declivia montium aſſurgit; & montes in amœnos colles, leneſque clivos deſinentes, ad camporum ſe valliumque facilitatem inclinant; & vaſtitas illa ſilvarum in crebra nemora, & virentes diſſecta lucos, agris, hortis, arboretis plurimum relinquit ſoli. Itaque nuſquam alibi lætiora paſcua, nuſquam uberiora arva, nuſquam villæ cultiores. Quid enim fœcundius eo omni agro, qui ad exorientem ſolem, & meridiem editior, latèque diffuſus, oppidis, vicîſque creberrimis colitur? Quid benignius illis ad occaſum, & ſeptentrionem jacentibus campis, quos è montibus, quibus hæc urbs utrimque in theatri propè ſpeciem cingitur, plurimi & limpidiſſimi irrigant rivi? In tanta terræ bonitate, cælique clementia quæ unquam macello, quæ granario, quæ penui ſit egeſtas metuenda? Quando enim vel hos campos paſcua, vel hos agros frumenta, vel hos clivos arbores, hortique fefellerunt? Quid ego de Cereali noſtro Baccho dicam? cui & frugem hæc pinguiſſima arva, & liquorem noſtri beatiſſimi fontes ſuppeditant. Quis illum guſtans, Cæcubum aut Falernum deſiderat? Habet enim majorem quàm vinum ſitis levandæ facultatem, neque fere quicquam de calefaciendi ſtomachi, & adjuvandarum virium virtute concedit. Quòd ſi, ut eſt apud Strabonem, Gymnaſio liberalium artium, quod erat Tharſi in Cilicia, Cydnus amnis, cujus ſaluberrima aqua ferebatur, plurimum celebritatis attulit, nihilne habebit ad illuſtrandam Paderbornæ Academiam, hæc ſalubrium fontium copia, quibus ambigere poſſis, pluſne palati & valetudinis, an aſpectus & voluptatis gratiâ delecteris? Neque enim ſentio quæ poſſit ſpecies eſſe jucundior, quàm trium fontium in media Urbe, ex eodem

Lib. 14. Geog.

Digitized by Google

colle, modico intervallo exorientium, tantamque ſubitò vim aquarum erumpentium, ut, non modicis effuſi rivis, antè in unum alveum viſendo ſanè agmine confluant, compluresſque molas frumentarias priùs verſent, quàm ſe effundant è mœnibus. quanta amœnitas ſingulorum cùm ſeorſim fluunt? quanta omnium cùm uno amne labuntur? quàm juvat aquam ipſam omni cryſtallo puriorem intueri, & innaſcentes viridiſſimas herbulas numerare? quale ſpectaculum anaticulas, & cygnos videre in mediis undis pendulos, ſuſpenſâ caudâ, nitentibus contra profluentem pedibus, prono roſtro piſcantes? quæ voluptas ne ſævæ quidem brumæ inclementiâ unquam eripitur. Quâ enim tempeſtate nive omnia fœda ſunt, & gelu, non modò intra urbem, ſed etiam non modico foris ſpatio, ne ſecundùm quidem ripas, ut fert mos cæterorum amnium, vel in tenuiſſimas cruſtas conglaciat. Quid quòd eodem tempore peregrinas aves ad ſe noſter amnis allicit, quæ fluviis aſſuetæ, ubi glacie cæteris prohibentur, ad hunc confugiunt? Æſtate verò, poteſtne quicquam illis viridariis, hortis, pomariis, quibus utraque ejus ripa prætexitur, eſſe formoſius? Non enim nunc vacat aquam commemorare totâ propè urbe per canales ſingulari artificio diſpenſatam, non ſalientes fontes, non piſcinas, non lavatrinas, non ſexcenta commoda. Quòd ſi collibitum erit egredi urbe, quem non delectet curſum ejus proſequi, modò pleno incedentis amne, modò diviſis quaſi copiis inſulas ambientis, modò vario flexu, & grato errore per virentia prata ſerpentis, modò limpidiſſimos rivos amplectentis ſinu, modò celeberrimum Romanis annalibus flumen Luppiam, vel cum jactura ſui nominis generantis? Ab amne verò cùm diſceſſeris, quocumque conjeceris oculos, quanta, DEUS bone! ſe ubique ingerit in tam illuſtri naturæ varietate voluptatum ſeges? Aſpice hunc collem, in quo Paderborna non jacet, ſed cubat. poteſtne fieri quicquam his ſilvis, quas vertice oſtentat, altius, umbroſius, amœnius? num illo deinde modicè declivi, ſed latiſſimè ſe pandente, & quaſi venditante agro venuſtius?

nuſtius? Ima denique ejus pars, quæ urbem eſt complexa, quantis referta eſt ſepium, pratorum, hortorum, nemorum deliciis, ſive in umbra requieſcere, ſive apricari, ſive deambulare, ſive honeſtis ludis indulgere libeat? Nam quæ aliquanto longius ab urbe digreſſo finitimis locis avocare, & tenere animum poſſint, nimis longum eſſet enarrare. Neque enim oppidum aut vicum temerè reppereris, cui non proprias quaſdam opes, & amœnitates natura indulſerit? Quòd ſi Heliconem gemino fonte inſignem Muſis poëtæ conſecrandum putarunt, quòd illâ venuſtate plurimum crederent levari curis ingenia, & ad commentandum exacui, quis hanc omnem regionem quæ eſt ſub urbe neget ſtudiis alendis natam? Ut enim ipſam urbem taceam Caſtaliis fontibus redundantem: ut nihil commemorem de Saltcotena oppido, aquâ, unde ſal coquitur, nobili: ut præteram Luppeſpringam, ubi primum eſt Luppiæ caput, habemus in propinquo Alpheum, cujus Arethuſam fruſtra rerum naturalium curioſi jam pridem perſequuntur. Nempe non longè à nova-Beca oppido rivus eſt non modicus, qui terrâ hauſtus ſeſe, neſcio quò, oculis mortalium eripit. Mirabilius propè eſt, quòd duo rivi ad Liechtenavum oppidum confluentes, repentè abſorbentur, verùm non uno ſemper meatu, ſed prout aquæ impetus tulit. Itaque admodum quinque jam patent; neque dubitat interdum novos aperire. Ad veterem verò Becam in ſilva fons eſt, quem Tumultuarium vocant. Is ſitus eſt in clivo montis, è quo magna vis ferri & æris eruitur. Non jugiter, ſed intervallis fluit, ſic ut cùm unam circiter horam curſum tenuerit, mox inhibeat, ac tres, aut amplius horas quieſcat. Neque tamen ſtata ſemper tempora obſervat, aut vices. eſt enim cùm bis eodem die aquam profundat, eſt cùm ſemel. interdum ante, interdum longè poſt meridiem. Ferunt, quoties ſe ad curſum refert, ſibilum per cacumina arborum exaudiri, velut exurgentis venti: & primus prodeuntis impetus, quodam cum murmure fit ac ſtrepitu, quaſi ſe ad cava montis allidentis, & foras erumpere geſtientis aquæ. Quòd ſi non vere-

vererer otio meo abuti, & tuâ, Princeps Illuſtriſſime, patientiâ, perſequerer oratione univerſam hujus urbis viciniam, atque demonſtrarem nullam eſſe oram, unde non præcipua quædam ſive commoda, ſeu oblectamenta, ad Academiam pertinere poſſint. At, inquiet fortaſſe quiſpiam, hæc loci commoditas atque jucunditas aëris inſalubritate corrumpitur. Nego poſt exortum Academiarum nomen, ullam conditam eſſe puriore cœlo. Procul enim cauſſas omnes habet peſtilentium aurarum. Quippe in declivi poſita, è longinquo ſepta jugis montium, quæ vehementiorem vim ventorum defendant, non niſi ſecundis aſſiduè perflatur. Itaque cùm his proximis ſuperioribus annis tota propè Germania, atque inprimis Weſtphalia noſtra, multi mortales peſtiferâ lue conſumerentur, ejuſque metu neceſſe eſſet, gymnaſiis clauſis, ſtudia literarum intermitti; Paderborna jam ab anno XCVIII. ſupra MD. inter crebros aliorum luctus & funera, conſtantem ſuorum ſtudiorum curſum tenuit. Sed jam mihi videor nonnullorum murmur exaudire, quibus, quæſo, Princeps Illuſtriſſime, ut ignoſcas. Si enim eorum orationem rectè aſſequor, non niſi ardenti quodam adverſus Celſitud. V. ſtudio permoventur. Quid ergo illi? De loco fatentur; de civibus alia omnia. Refricare enim ſtudent animum tuum eorum memoriâ bonorum, quæ per hoſce triginta annos, Paderbornenſibus tuis oſtendiſti: enumerant cohortationes, monita, decreta, minas: percenſent curas, labores, vigilias, ſumptus, pericula; cùm interea nihil ab iis, quod operæ pretium ſit, poſt tot conatus factum videatur. Itaque principiò negant, qui tot antea tua beneficia ſint aſpernati, nunc hoc præſtantiſſimum, & cum totius Weſtphaliæ gloria conjunctum mereri potuiſſe. Deinde qui in Principem ſuum optimum, & ſuæ ſalutis amantiſſimum tam fuerint invenuſti & inurbani, valdè verentur, ne ſemper eos illa morum commoditas deficiat, quam tanta virorum, adoleſcentumque multitudo omni humanitate perpolita deſiderat. Verùm iſti primùm, paucorum civium crimen, toti inferunt civitati.

tati. Deinde non vident, quo argumento ipſi utantur ad frangendum, vel infirmandum, hoc eodem te ad ſuſcipiendum uſum eſſe, & jam porrò uti ad perſequendum conſilium tuum. Quid enim? Sunt nonnulli minus bene morati. audio. nempe, ne rectè quidem de DEO ſentire, & loqui didicerunt. Eſt verò cùm pravarum opinionum, tum malorum morum una & eadem mater Ignorantia, quæ ſi luce ſalutarium doctrinarum aliquando diſcuſſa fuerit, vidiſti, Princeps Sapientiſſime, alios Paderbornam mores, alios cives habituram. Nihil enim ad profligandos errores, nihil ad ferociam domandam, nihil ad rectè componendum civitatis ſtatum doctrinâ præſentius. Lovanium accepimus, cùm civilibus armis, atque diſcordiis complures annos arſiſſet, eſſetque civitas mutuis cædibus propè perculſa atque afflicta, Joannem Brabantiæ Ducem conſilium cœpiſſe extruendæ Academiæ. Quid plura? brevi illa civibus priſtinam lenitatem, & concordiam reddidit, quam rerum omnium ubertas, & publica felicitas eſt conſecuta. Non aliam quoque ſpem, te Duce, atque auctore, Illuſtriſſime Princeps, ingredimur. Spem autem? quaſi verò non jam fructus aliquos, certè floſculos tuæ providentiæ teneremus. Tot enim adoleſcentes Paderbornæ nati, qui in tuis ſcholis jam inde à prima pueritia liberalibus diſciplinis, ad omnem honeſtatem informantur, qui neque ſenſûs celeritate, neque laboris patientiâ, neque morum facilitate à quoquam exterorum vinci ſe ſuſtinent, ſatis declarant, ſi quid ſuperioribus annis ſecus accidit, quàm volebas, id non naturæ perverſitate, ſed ſalutaris culturæ inopiâ contigiſſe. Ea jam abs te relata, ac tam inſigni acceſſione cumulata, non modò omnem maculam ac labem, ſi qua paucorum culpa inſedit Paderbornenſi nomini, ſe deleturos profitentur, ſed etiam daturos operam, ut vetus illud Paderbornæ elogium, quod ab illo pio viro, quem ſuperius, laudavi, Arnulfi Imperatoris memoriâ litteris mandatum eſt, quaſi poſtliminiò recuperent. Id ita habet. *Hic locus* (Paderborna) *viris omni nobilitate generis, animique*

Lipſius Lovan. l. 3. c. 1.

In Coſmod. ætat. 6. c. 37.

ſemper inſignibus abundabat, ut non eſſet dubium, quin patria civibus, & cives patriæ congruerent, ac ſibi utraque viciſſim ornamento forent.

CAPUT VIII.

Newhauß *Illuſtriſſimi Principis Fundatoris domicilium ſitum eſſe, ubi olim Nero Claudius Druſus Auguſti Privignus Caſtellum Aliſonem contra Sicambros condidit.*

CEterùm, Princeps Illuſtriſſime, circumſpicientem me, ac penitus perluſtrantem animo hujus Urbis, ut cùm Comico loquar, optimitates, & commoda, hæc quoque ſedes ac domicilium tuum, in quo majores tui Epiſcopi Paderbornenſes ampliùs tria retrò ſecula habitarunt, ne ſe ſilentio prætercam admonet. Quanquam enim longulè abeſt ab Urbe, illinc tamen ipſa, totaque provincia jus petit: illic hujus Academiæ moliendæ conſilia ſunt nata: denique quicquid eſt in iſta arce ſplendoris hodiè, & magnificentiæ, id totum abs te habet, qui unus, & illius, & Academiæ es conditor. Quare ſi ad relaxandos contentione ſtudiorum animos, jucundum erit unquam Academicis noſtris educere ſe nonnunquam ex Urbe, & hæc luſtrare vel umbroſa ſilvarum, vel aprica camporum, libenter, opinor, hujus quoque arcis ſpecie è propinquo perfruentur, eoſque cùm ædificii majeſtas, locique amœnitas, tum verò præcipuè Tui illos Optimi Parentis, ac Fundatoris memoria delectabit. Accedet illa quoque liberalis ſanè voluptas, & adoleſcente colente bonarum litterarum longè digniſſima, quam capient ex earum recordatione rerum, quæ vetuſtiſſimis temporibus hoc ipſo loco geſtæ memorantur. Eſt enim hic locus, ſi quis alius in univerſa Germania magna, & veterum Annalibus, & virorum fortium, atque illuſtrium monumentis celebratus. Quibus de rebus ſi pauca attigero, veniam, ut ſpero, dabis, Princeps humaniſſime, huic meo ornandi honoris Tui

ſtudio,

ſtudio, neque alienum me quicquam ab inſtituto facere judicabis. Si enim laudationem inſtituenti illius Academiæ Platonis nemo vitio verteret, quòd cùm illa eſſet in ſuburbano Athenarum, neque multò inde propiùs abeſſet, quàm hæc arx à Paderborna, exiſtimaret Athenarum gloriam ad Academiæ laudem pertinere; neque ego accuſandus ſum, ſi oſtenſurus idoneum abs te Academiæ locum captum eſſe, de hoc tuo domicilio diſſeram. Ut enim, propter locorum propinquitatem, qui in Academia Platoni dabat operam, is minimè vanus erat, cùm ſe Athenis ſtudere Philoſophiæ diceret, tametſi gymnaſium eſſet in ſuburbano: ita ſedem hanc tuam perinde atque continentem cum hac urbe, lucem quandam, & ornamentum noſtris ſtudiis afferre credimus. Eſt igitur obſervatum à viris eruditis, hoc ipſo loco Neronem Claudium Druſum Auguſti privignum, Tiberii fratrem, caſtellum poſuiſſe, Q. Ælio Tuberone, & Paullo Fabio Maximo Coss. qui, ut rationem iniit Sigonius, fuit ab Urbe condita annus DCCXLII, ante CHRISTUM Salvatorem natum nonus. Siquidem anno proximo ſuperiore, ut narrat Dio Caſſius, Sicambri cum finitimis gentibus, abſentiâ Auguſti, & exemplo Gallorum commoti, bellum adverſus Romanos moverant. Hos Druſus non modò, quod moliebantur, armis vetuit, Rhenum tranſmittere, verùm etiam ipſe tranſgreſſus, ſecundùm inſulam Batavorum, quam Rheni divortia efficiunt, primum Uſipetibus, deinde ipſis Sicambris arma intulit. Anno ſequenti, qui fuit is quem diximus, vere ineunte, rurſus ſubjugatis Uſipetibus, Luppiæque fluminis ripis ponte junctis, in Sicambros irruptionem fecit. Ii per hos dies fortè cum Chattis finitimis, propterea quòd auxilia negaverant, bellum gerebant, quæ res locum dedit Druſo per Sicambrorum fines ductis copiis, ultra Viſurgim movendi. Inde cùm remigraret, in hoſtes delapſus eſt, à quibus cinctus in magnum cum ſuis diſcrimen venit: ſed hoſtibus temerè, & ſine ordine prælium aggreſſis, non modò victor evaſit, verùm etiam caſtellum contra eos ad confluen-

Philipp. Cluver. l. 3. antiqua German. cap. 9. In faſtis.

Lib. 54. hiſt. Rom.

tes Luppiæ & Aliſonis poſuit. Ex quibus principiò certum eſt Sicambros hanc, in qua ſumus, regionem eâ tempeſtate coluiſſe, cùm inter inſulam Batavorum, & Luppiam habitarent Uſipetes, è quorum finibus in Sicambros Luppia trajiciendus fuit. atque ita terminus Sicambrorum erat ex ea parte Luppia, ex altera verò Chattis & Viſurgi confines erant. Per hos fines cùm iter haberet Druſus, caſtellum poſuit eo loco, ubi Luppia & Aliſo miſcentur. At quis iſte Aliſo? diligenter omnem hunc tractum luſtranti, omneſque amnes, qui ſe in Luppiam exonerant, recenſenti, nullus in mentem venit, in quem Aliſonis, ſive ut eſt in Græco, Eliſonis nomen conveniat, præter eum, quem hodie Almam vulgò dicimus, qui apud tuas ædes, Princeps Illuſtriſſime, in unum cum Luppia amnem confluit. Præſertim cùm graviſſimi auctores, Velleius Paterculus, qui in his oris ſub Tiberio, ut ipſe narrat, Præfectus equitum fuit, & Cornelius Tacitus, hoc ipſum caſtellum Aliſonem appellent, aſcito, ut apparet, à præterfluenti nomine. Atqui in conſpectu hujus tuæ arcis, eſt hodieque vicus Elſen, qui vetus illud Eliſonis retinet nomen, facileque fidem facit hos eſſe illos confluentes, ad quos Druſus ſuum illud caſtellum collocarit. Porrò nemo, qui caſtelli nomen audit, vilis & abjecti loci ſpeciem ſubjiciat animo. Etenim Dio aggreſſurus Varianam cladem enarrare, cujus, ut dicemus, quaſi ſemina poſita ſunt in hoc caſtello, disertâ oratione perſequitur cujuſmodi fuerint hæc Romanorum caſtella. Primùm enim negat ejuſmodi caſtella crebra in Germania, aut inter ſe vicina fuiſſe: deinde Romanas legiones in iis hibernare ſolitas: tum civitates iiſdem locis conditas: eodem Germanos ad forenſes conventus conveniſſe: hîc jus iis dictum eſſe: hîc paullatim feris & barbaris moribus poſitis, conſuetudine Romanorum, humanitatem & manſuetudinem induiſſe. Quæ omnia eâ gratiâ ab illo narrantur, ut intelligeremus, quemadmodum Germani, eum locum, in quo Varus habitabat, celebrando, omneſque in ſpeciem amicorum, atque adeò civium partes agendo,

Velleius l. 2. *Tacitus Annal. 2.* *Lib. 56.*

Digitized by Google

agendo, ſenſim eum in ſecuritatem, ac mox in exitium impulerint. Atqui Varum fuiſſe tum in Aliſone poſtea oſtendemus. Igitur omnia illa, quæ de caſtellis Romanis à Dione diſputantur, ſunt inprimis Aliſoni tribuenda. Sanè cùm vicus, qui hodie ſupereſt Elſen, non modico ſpatio à confluentibus receſſerit, non vana eſt conjectura totum eum campum, qui medius eſt inter confluentes, ubi caſtellum fuit, & extremos vici fines, frequentibus domiciliis habitatum, atque ita non mediocrem civitatem hoc loco fuiſſe. Præterea liquet ex his, quæ è Dione attulimus, unum hoc in interiore hac Sicambrorum regione caſtellum, ubi hiberna eſſent Romanorum, extitiſſe. neque enim vel pauca his locis caſtella verè affirmaſſet, ſi modico intervallo plura fuiſſent, vel in caſtellis hiberna poni ſolita, ſi alius unquam fuiſſet caſtelli, alius hibernorum locus. Quæ cùm certa ſint, alio præterea argumento certò concludimus, Aliſonem caſtellum & civitatem non alibi, quàm in hoc loco quærendum eſſe. Proditum enim eſt à Velleio, Tiberium, cùm poſt cladem *Lib. 2.* Varianam, rem his oris utcumque reſtituiſſet, digredientem in Italiam, ad caput Luppiæ fluminis hiberna locaviſſe. Quid clarius? Quem enim locum Dio ad confluvia Luppiæ & Aliſonis, eum Velleius ſtatuit ad caput Luppiæ. Is igitur amnis, qui proximè à capite Luppiæ in ipſum influit, is eſt, qui Aliſo veteribus dictus, Druſiano caſtello locum & nomen dedit. At quis ille eſt, niſi Alma? Maneat ergo, Princeps Illuſtriſſime, tuum hoc domicilium in ipſis Caſtelli Druſiani veſtigiis eſſe collocatum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAPUT IX.

Summa rerum in Aliſone caſtello geſtarum, dum illud Romani tenuerunt.

QUo in loco, quæ jam inde à prima origine, non indigna poſteritatis memoriâ geſta ſint, ſi coner breviter percenſere, equidem neſcio ſimne operæ pretium

Digitized by Google

factururus. certè, quæ tua eſt humanitas, Princeps optime, ſi me in eo, & pietati in te meæ obſequi, & ſtudiis adoleſcentum noſtrorum prodeſſe velle videris, non gravatè, uti confido, feres. Illud principiò conſtat hunc locum ſitum in finibus Sicambrorum inſigni Romanis fuiſſe præſidio ad compeſcendos, domandoſque Tencteros, Uſipetas, Bructeros, Marſos, Tubantes, Chattos, Delgubinos, quæ omnes gentes finitimas oras incolebant. Deinde plurimum habebat momenti ad Luppiam, Amiſiam, Viſurgim in Romani populi poteſtate retinendum. Quocirca multæ hoc loco nobiles expeditiones ſuſceptæ, multa prælia decreta ſunt. Itaque cùm Imperatores, tum eorum legati multi hoc loco erant. Ac Druſus quidem quem poſt conditum Aliſonem legatum habuerit non certò proditur. eſt tamen ut credam fuiſſe L. Domitium Ahenobarbum Neronis Imperatoris avum. Is,
Annal. 1. ut refert Tacitus, per medias paludes tramitem aggeravit uſque ad Rhenum, quò commodè Romanæ copiæ permearent. Pertinuiſſe verò eum aggerem uſque ad noſtrum Ali-
Annal. 2. ſonem, ex eo conjici licet, quòd poſtea narrat Germanicum omnia inter Aliſonem caſtellum, & Rhenum novis aggeribus permuniviſſe. Novos vocat, eò quòd veteres antè à Domitio ſtructos inſtaurarit. Idem Domitius hinc quoque, ut opinor, arma ultra Viſurgim, atque adeò Albim tulit.
Annal. 4. Sic enim Tacitus de eo: *Exercitu flumen Albim tranſcendit, longiùs penetratâ Germaniâ, quàm quiſquam priorum, eaſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt.* Druſus quoque Aliſonis noſtri
Epitome Livii. conditor, ad eundem Albim nomen Romanum protulit, ſed cùm victor reverteretur, priuſquam ad Rhenum perveniret, ex fractura, equo ſuper crus collapſo, naturæ conceſſit, tertio anno à condito Aliſone, quo unà cum T. Quinctio
in Anno ante CHRISTUM 7. Criſpino ipſe conſulatum gerebat. Corpus Romam à Tiberio perlatum eſt. Milites Romani qui his locis verſabantur aram ſuo Imperatori defuncto erexerunt, haud procul ab
Annal. 2. Aliſone Caſtello, ſi rectè Tacitum aſſequor, qui memorat eam à Germanis poſtea dirutam, atque item tumulum Varianis

Digitized by Google

rianis legionibus poſitum, cùm à Germanico Aliſonem, quem obſederant, deſerere cogerentur. A neutro igitur longè aberat. Atque, ut dicam quod ſentio, credo fuiſſe inter Luppiam, & montes, inter quos via patet ad Teutoburgienſem ſaltum. Diſcimus enim ex Suetonio, cùm de altero monumento, quod Moguntiaci eidem Druſo eſt poſitum, loquitur, ſolenne fuiſſe, ut ſtato die, circum hanc aram quotannis exercitus decurrerent. ejuſmodi verò decurſiones magna camporum ſpatia poſtulabant, qualia ſunt ea quæ Moguntiaci hodieque nomen à Druſo obtinent: Neque verò è re erat legionum, ut quotannis procul à ſuis caſtris abducerentur: præſertim his locis, ubi ab hoſtibus facilè iniquitate locorum in diſcrimen adduci poterant. Quæ mihi ratio Germanicum permoviſſe videtur, cur, ut ibidem narrat Tacitus, tumulum Varianis legionibus ſtructum, quem iidem Germani disjecerant, minimè iterarit. nimirum tumulus longiùs aberat ab Aliſone, non item ara. Quare confirmare auſim aram hanc Druſi fuiſſe in ea planitie quæ inter Aliſonem jacet, & Luppiæ caput. Druſo ſucceſſit in Germania frater ejus Tiberius, is quo deinde rerum potiente CHRISTUS Salvator noſter crucem pertulit. Is proximo à morte Druſi anno (Marcio Cenſorino, & Caio Aſinio Gallo Coſſ.) Sicambros, in quorum regione demonſtravi fuiſſe Aliſonem, magis conſilio, ut ipſe apud Tacitum gloriatur, quàm vi uſus, in deditionem accepit, eorumque multa millia ſupra ripam Rheni in Gallia collocavit, ut ait Eutropius. eos alii poſtea Burgundiones, alii Gugernos dictos volunt. Neque multò pòſt Tiberius Romam diſceſſit. Fuit deinde ejus in locis legatus M. Vinucius, ejus, cui Velleius ſuam hiſtoriam inſcribit, avus. Sub eo, ut idem memorat, *triennio ante adoptionem Tiberii immenſum in Germania bellum exarſit, quod ab eo quibuſdam in locis geſtum, quibuſdam ſuſtentatum feliciter, eoque nomine decreta ei cum ſpecioſiſſima inſcriptione operum ornamenta triumphalia.* Ad id bellum profligandum jam ab Auguſto adoptatus, rediit in has oras Tiberius, Sexto Ælio

Druſenloch.

Annal. 2.

Lib. 7.

Iſidorus.

Cluverius.

Velleius l. 2.

Velleius ibid. *An.* CHRISTI 5. Ælio Cato, & C. Sentio Saturnino Coſſ. Ibi cùm trans Viſurgim duxiſſet exercitum, atque Cheruſcos in deditionem accepiſſet, hieme ſequentis anni, qui L. Valerium Meſſalam, & Cornelium Coſſum Coſſ. habuit, ad tutelam imperii, inquit Velleius, digrediens in Urbem, *ad caput Luppiæ fluminis locavit hiberna.* Quæ res manifeſtò oſtendit id omne bellum ex hoc potiſſimùm Aliſone noſtro, adminiſtratum eſſe: atque ita ipſa regionis opportunitas flagitabat. Pugnanti enim ad Viſurgim non alius erat in propinquo receptus. Proximo conſequenti anno repetit eundem locum, atque expeditionem Tiberius, atque *iterum trajecto Viſurgi, receptis Cauchis, fractis Longobardis, ad quadringenteſimum* (verba ſunt Velleii) *milliarium à Rheno ad flumen Albim victorem perduxit exercitum.* Erat Tiberii legatus in hoc bello C. Sentius *Lib.* 55. Saturninus, qui nuper conſulatum geſſerat, ei, ut refert Dio, ob res his regionibus ductu Tiberii bene geſtas, ornamenta triumphalia decreta ſunt. Circa idem tempus Maroboduus *Velleius ibidem.* Marcomannorum rex, qui in Boiohæmo dominabatur, grave bellum in Romanos commoverat. adverſus eum ex his ad Aliſonem caſtris Tiberius per Noricum, Saturninus per *An.* CHRISTI 8. Chattos cum copiis eſt profectus, A. Licinio Nerva, Q. Cæcilio Metello Coſſ. Hoc bellum ſanè atrox & periculoſum, ut in cujus ſocietatem Maroboduus univerſam quoque Pannoniam, & Delmatiam traxerat, propè à Tiberio feliciter patratum erat, cùm hîc apud Aliſonem ingens plaga Roma- *An.* CHRISTI 10. no eſt nomini impoſita, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino Coſſ. Etenim digreſſo Tiberio, præfectus in Germaniam venerat P. Quinctilius Varus, qui antea Syriam ad- *Ibid.* miniſtrarat, *vir*, ut eum nobis depingit Velleius, *ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore & animo immobilior, otio magis caſtrorum, quàm bellicæ aſſuetus militiæ.* Hunc ſuprà memoravi cum exercitu Aliſone conſediſſe. Nam Germani, ut narrat Dio, quibus nimium fidebat, dederant operam, ut quàm longiſſimè abeſſet à Rheno, ſcilicet ut homini faciliùs inſidias facerent. at nullus caſtrorum Romanorum locus in hac regione à Rhe-

Digitized by Google

Rheno quantum Aliſo diſtabat. Deinde cæſo Varo Germani confeſtim ad oppugnanda caſtra converſi ſunt. ea verò fuiſſe Aliſone diſertè pronunciat Velleius. Aſſuetus igitur, *Ibid.* ut antè cognovimus, otio caſtrorum Varus, hîc non modò hiberna, ſed etiam, ut ait idem, *trahebat æſtiva*, & quoniam, ut ex Dione nuper didicimus, Aliſone forum erat, ubi Præfectus Romanus jus dicebat, audi quemadmodum ea res hominem infelicem, Germanorum fraudibus, ac dolis irretiendum, ac penitus conſtringendum dediderit. Velleii verba ſunt: *Mediam ingreſſus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, juriſdictionibus, agendoque pro tribunali ordine trahebat æſtiva. At illi, quod, niſi expertus, vix credebat, in ſumma feritate verſutiſſimi, natumque mendacio genus, ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc provocantes alter alterum injuriâ, nunc agentes gratias, quod eas Romana juſtitia finiret, feritaſque ſuâ novitate incognitæ diſciplinæ miteſceret, & ſolita armis diſcerni, jure terminarentur, in ſummam ſocordiam perduxere Quinctilium, uſque eò, ut ſe Prætorem Urbanum in foro jus dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præeſſe crederet.* Hæc Velleius, qui unum præteriit, quod ad excuſandos Germanos nonnihil facit, neque reticuit Dio. Ait enim Varum principiò Germanis velut ſervis imperaſſe, & argentum exegiſſe tanquam à ſubditis. cujus rei inſolentes eorum primores, quando palàm rebellare non audebant, ad ſimulandam amicitiam, & obſequium, ſtruendaſque clandeſtinò inſidias flexiſſe. obſervarunt igitur adverſus Romanos Germani illud Romani vatis: *Dolus an virtus quis in hoſte requirat?* Erant inſidiarum principes, ut idem Dio ait, Arminius & Segimerus, qui aſſiduò cum Quinctilio verſabantur, ac ſæpenumerò convivabantur. Atque hæc omnia gerebantur, ut diximus, Aliſone. Ubi jam nihil ſibi Quinctilius à Germanis metuere viſus eſt, primùm eum rogant, ut præſidio ſibi militum Romanorum uti liceat. Dictum factum. aliis ad oppida munienda: aliis ad capiendos latrones: aliis ad ſubvehendos commeatus præſidia concedit. Poſtquam imminutus, & de-

Lib. 56. (beside "facit, neque reticuit Dio. Ait enim Varum principiò Ger-")

Dio lib. 56. (beside "ſone. Ubi jam nihil ſibi Quinctilius à Germanis metuere vi-")

bilitatus exercitus Aliſone remanſerat, excogitant quemadmodum Varum inde ad iter protrahant, quò cladi ſit opportunior, cùm ſe per amicorum regionem ire crederet. Quid quæris? repentè ex compoſitò Aliſonem affertur nuncius, quoſdam è longinquis Germanis arma ſumpſiſſe. Hìc qui apud Quinctilium erant, quos jampridem amicos eſſe ſibi perſuaſerat, rem indignam dicere: hortari ut rebelles puni-tum iret: auxilio ſe mox affuturos. Illi digreſſi, quos quique Romanos, velut ſibi præſidio futuros à Quinctilio poſtularant, obtruncant: Quinctilium adverſus rebelles Aliſone proficiſcentem, à tergo, depoſitâ jam amicorum perſonâ, adoriuntur. Ita, inquit Velleius, *exercitus omnium fortiſſimus, diſciplinâ, manu, experientiâque bellorum inter Romanos milites princeps, marcore ducis, perfidiâ hoſtis, iniquitate fortunæ circumventus, cùm ne pugnandi quidem egregiè occaſio, in quantum voluerant, data eſſet miſeris, caſtigatis etiam quibuſdam gravi pœnâ, quia Romanis & armis, & animis uſi fuiſſent; incluſus ſilvis, paludibus, inſidiis ad internecionem trucidatus eſt.* Reliquerat Varus Aliſone, ut conſtat ex Dione, legatum L. Aſprenatem. narrat enim à tubicinibus, cùm ſe ad prædam convertiſſent Germani, ſparſam eſſe famam adventare Aſprenatem ſuos ulturum, neque eam vanam fuiſſe. In propinquo igitur fuiſſe oportuit. Ducebat Aſprenas duas legiones, quas, ut narrat Velleius, *navâ virilique operâ immunes tantâ calamitate ſervavit; maturèque ad inferiora hiberna deſcendendò, vacillantium etiam cis Rhenum ſitarum gentium animos confirmavit.* Appellat inferiora hiberna, quæ erant apud Vetera, ubi hodie eſt oppidum Sancti, quò pertinebant aggeres illi ab Aliſone ad Rhenum olim ſtructi. Inter alia rei Romanæ damna, quæ clades Variana attulit, illud etiam fuit, quòd Aliſo, vigeſimo circiter, poſtquam ædificatus fuerat, anno in hoſtium poteſtatem venit. Cæſo enim cum exercitu Varo, immenſæ Germanorum copiæ, ut teſtatur Velleius, Aliſonem, & in eo Lucium Cæditium præfectum caſtrorum, aliosque, qui ſupererant, Romanos obſident. At illi *omnibus difficultatibus*

bus ſuperatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hoſtium faciebat inexſuperabiles, nec temerario conſilio, nec ſegni providentiâ uſi, ſpeculatique opportunitatem, ferro ſibi ad ſuos peperere reditum. Hæc ſunt, quæ de clade Variana ad Aliſonis hiſtoriam pertinere viſa ſunt, quæ Romano nomini *penè exitiabilis*, ut loquitur Suetonius, accidit in Teutoburgienſi ſaltu, quod nomen hodie retinet mons, cui ſubjectus campus à Germanorum de Romanis victoria Winfelt appellatur, non longè ab Horna oppido, XII. ab Aliſone paſſuum millibus. Quo tempore Aliſo in Romanorum ditionem redierit, non ſatis compertum habeo; illud ex Tacito exploratum eſt, octavo poſt cladem anno tenuiſſe Romanos. Neque verò ante Auguſti mortem, qui quinto poſt cladem anno obiit, recuperatum puto. Nam etſi Tiberius, & Germanicus pœnas de Germanis repetitum mox venerunt, negat tamen Dio longè ab Rheno diſceſſiſſe, ne quod ſibi novum malum crearent. Mortuo Auguſto, Sexto Pompeio, & Sexto Appuleio Coſſ. Tiberius jam Imperator in has oras venire deſiit. quapropter totam belli Germanici molem Germanicus Druſi, qui Aliſonem ædificaverat, filius, ſuſtinuit: quem, ut narrat Tacitus, Octavius Auguſtus *octo apud Rhenum legionibus impoſuerat.* Is anno ab Auguſti exceſſu proximo, Druſo Julio & C. Norbano Coſſ. ſedatâ militum ſeditione, res novas Auguſto jam extincto molientium, depulſiſque hoſtium iter obſidentium copiis, exercitum duxit, inquit Tacitus, *ad ultimos Bructerorum, quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum haud procul Teutoburgienſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari, legionumque inſepultæ dicebantur.* Pergit exequi quemadmodum in eum ſaltum progreſſus legiones Varianas tumulo condiderit, primuſque ceſpitem poſuerit, atque mox ancipiti cum Arminio Marte conflixerit. In hac expeditione receptum, vel inſtauratum Aliſonem promptum eſt credere: nam ex ultimis Bructerorum, ubi hodie Delbrugia eſt, in Teutoburgienſem ſaltum tendentibus erat neceſſariò prætereundus. Conſecutus eſt annus, qui T. Siſennam, Statilium

In Octav. cap. 23.

CHRISTI 15.

Annal. 1.

Ibid.

Digitized by Google

lium Taurum, & L. Scribonium Libonem Coſſ. habuit, quo Germani, dum Germanicus claſſem apparat, quâ militem & commeatum in has oras per Amiſiam advehat, interea magnis copiis *caſtellum Luppiæ flumini appoſitum* obſident, ut commemorat Tacitus. Id caſtellum paullò pòſt Aliſonem nominat. Sic enim habet: *Audito caſtellum Luppiæ flumini appoſitum obſideri, ſex legiones eo duxit.* & paullò poſt: *Neque Cæſari copiam pugnæ obſeſſores fecere, ad famam ejus dilapſi. tumulum tamen nuper Varianis legionibus ſtructum, & veterem aram Druſo ſitam disjecerant. Reſtituit aram, honorique patris princeps ipſe cum legionibus decucurrit. Tumulum iterare haud viſum; & cuncta inter caſtellum Aliſonem, & Rhenum novis limitibus, aggeribuſque permunita.* Atque hæc ſunt, Princeps Illuſtriſſime, quæ de Aliſone noſtro à Romanis ſcriptoribus ſunt prodita. Conſequentibus temporibus, uti ſegnius Romani in Germania Magna bella geſſerunt, ita minorem dedere ſcribendi materiam. Siquidem hoc ipſo anno, quo Aliſonem obſidione liberatum eſſe dixi, Germanicus poſt inſignem victoriam, quam ad Viſurgim, in campo Idiſtaviſo, non longè à Minda, de Arminio reportavit, à Tiberio fortiſſimum juvenem, ut loquitur Tacitus, *ſpecie honoris, amoliri* cupiente, in urbem revocatur. Ibi cùm proximo anno C. Cælio, L. Pomponio Coſſ. de Germanis triumphaſſet, miſſus in orientem, non multò pòſt, dolo Piſonis interiit. Interea res Germaniæ per præfectos Tiberius ſic adminiſtrabat, ut, *ne cui bellum permitteret, etiam damna diſſimularet, ſatius arbitratus rebellium gentes, quando Romanæ ultioni conſultum ſit, internis diſcordiis relinqui.* Neque nihil in hoc Tiberius vidit. nam poſt diſceſſum Germanici, inter Cheruſcos, & Maroboduum gravc bellum exarſit, & poſtea inter eoſdem Cheruſcos, & Chattos tantæ inimicitiæ, ut alicubi Tacitus, eos *æternùm diſcordare* ſcripſerit, ut interea Hermundurorum cum iiſdem Chattis prælia, & Bructerorum, atque Anſibariorum excidia ſilentio prætercam. Inter hæc Germanorum diſſidia, tantiſper Aliſo præſidiis Romanorum tenebatur, donec Claudius

Annal. 2.
Tacitus Annal. 2.
Ibid.
Tacit. l. 4. Annal.
Annal. 2.
Annal. 11.

dius Imperator, ut eſt apud Tacitum, C. Valerio Aſiatico, M. Valerio Meſſalla Coſſ. qui erat à condito Aliſone ſextus & quinquageſimus, *adeò novam in Germanias vim prohibuit, ut referri præſidia cis Rhenum juberet.* Præerat tum Germaniæ cum exercitu L. Domitius Corbulo, vir veteris diſciplinæ militaris obſervantiſſimus, & maximis poſtea rebus in Oriente geſtis immortalem famam conſecutus. Is igitur in ipſo aditu præclarorum operum, ad quæ jam pro nominis Romani gloria ſe accinxerat, non modò reducere exercitum, ſed Aliſonem quoque, & quæcumque in ulteriore Germania Romani loca tenuerant, præſidiis nudare coactus eſt. Itaque deinceps præclarè Romani ſecum agi exiſtimarunt, ſi Germanos tranſitu Rheni prohiberent. Quid quod Panegyriſtes quidam auſus eſt dicere coram Maximiano, & Conſtantino, poſterioribus falsò de antiquis Imperatoribus traditum viſum fuiſſe, quòd trans Rhenum ſigna barbaris gentibus intuliſſent. Quò major eſt gloria tui Aliſonis, Princeps Illuſtriſſime, habuiſſe in hibernis Romanas legiones, hîc jus dixiſſe tot Conſulares, tot ornamentis triumphalibus inſignes viros, hîc bella adminiſtraſſe illos ex Auguſta domo nobiliſſimos Imperatores, quorum ea fuerit virtus, ut etiam poſteris ſupra fidem eſſe videretur.

Annal. 11.

Paneg. Max. & Conſtant.

CAPUT X.

In quorum poteſtatem venerit Aliſo à Romanis deſertus.

Quid verò, Romanis aquilis cis Rhenum reductis, Aliſone factum eſt? Videtur enim certum, & exploratum, minimè vacuum, ac deſertum eſſe derelictum, ſed abſcedentibus Romanis immigraſſe Germanos, aut, quod veriſimilius, dirutum inſtauraſſe. Neque enim fieri potuiſſet, ut ad noſtram uſque ætatem Romanum Aliſonis nomen retineret, niſi jam inde à Romanorum ex his oris diſceſſu, ab aliquo populo cultus eſſet, atque celebratus. Quid quod jam antè docui conveniſſe etiam Aliſonem, & ſe-

ſedes in eo fixiſſe Germanos, quod ſanè libenter in tantis, & tam crebris inter vicinas gentes ſimultatibus faciebant, quòd à bellorum injuriis Romanorum eſſent præſidio tutiores. Eadem eis fuit, Romanis quoque digreſſis, cauſſa colendi & muniendi Aliſonis. erat enim, ut jam demonſtravi, in medio multarum gentium, quæ infeſtis ſæpe armis inter ſe dimicabant. nam, ut alias taceam, Bructeri, quorum extremos audivimus ex Tacito propè ab Aliſone conſediſſe, circa exordia principatûs Trajani propè funditus à vicinis deleti ſunt. Quis ergo populus Aliſonem tenuit? nempe idem qui hanc regionem. Ac ſuperioribus quidem annis, Druſo rem gerente, ut diximus, in hac Luppiæ ripa Sicambri incolebant, quos Tiberius poſtea, quòd belli adverſus Romanos auctores ac principes fuiſſent, tranſportavit in Galliam. Verſatur verò in quæſtione apud eruditos, num Sicambri ſtirpitus ex his oris exciſi ſint, an verò nonnulli remanſerint? Qui ullos remanſiſſe negant, Taciti partim ſilentio ſe tuentur, partim verbis. Silentio, quòd Germaniæ populos accuratiſſimè percenſens, nunquam poſtea Sicambros in hac regione collocat, quàm ſunt tranſlati in Galliam. Verbis, quia diſertè exciſos eſſe confirmat. quomòdo verò exciſi, ſi ulli reſtabant? Qui contrà ſentiunt, gravem habent ſuæ opinionis auctorem Strabonem, qui ſuam Geographiam Tiberio imperante ſcribebat, cùm necdum extinctum eſſet illud Germanorum belli fulmen Arminius. nam libro ſeptimo ejus etiam viventis, & cum Romanis bella gerentis meminit. mortuus eſt autem Arminius, ut ex Tacito clarum eſt, M. Silano, L. Norbano Coſſ. viginti & ampliùs annis poſt deditos Tiberio Sicambros. Is igitur, eodem libro ſeptimo, ſic ait: *Hujus partis* (Germaniæ) *populos Romani partim in Galliam traduxerunt: reliqui migraverunt in penitiores Germaniæ partes, ut Marſi: ſed & Sicambrorum exigua reſtat portio.* Idem eodem libro commemorat à Germanico, inter alios Germaniæ principes, ductum in triumphum Teudorigem principem Sicambrorum. Fuerunt igitur Sicambri in Germania, cùm eam ad-

Tacitus de morib. Germ.

Annal. 12.

Annal. 2.

Digitized by Google

adminiſtraret Germanicus. non ergo omnes à Tiberio tranſlati. Poſtea verò quàm Francorum in his terris nomen exortum eſt, quid illuſtrius Sicambris? Quoties eorum Jornandes, Claudianus, Sidonius, alii meminerunt? Quod Tacitus eorum non meminerit, reſpondent non pugnare cum Strabone, qui exiguam portionem fuiſſe ait, quam Tacitus meritò in integri populi numero habendam non putavit. Quod idem exciſos memoret, ex eo non conſequi ut nulli manſerint. nam & Bructeros ab eodem exciſos perhiberi, & Anſivarios, quod juventutis erat, cæſos; imbellem ætatem in prædam diviſam eſſe. Et tamen Bructerorum & Anſivariorum nomen, poſteriorum quoque ſeculorum memoriâ celebratur. Quid? nonne auſus eſt Velleius ſcribere, à Tiberio, poſt cladem ſub Varo acceptam, *ocyus proſperrimo eventu exciſam eſſe Germaniam?* num ideò nullos Germanos Germanico, cum quibus bellum gereret, reliquit? Habent igitur, qui Strabonem ſequuntur, quo ſe tueantur; neque ſibi eripi ſinant, etiam deſerentibus has oras Romanis, fuiſſe è veteribus illis Sicambris, qui Aliſonem colerent. Quòd ſi apud quempiam plus aliorum, quàm Strabonis valebit auctoritas, nihil tamen ille de Aliſonis dignitate decerpet. Nam etſi negent manſiſſe veteres illos Sicambros, fatentur tamen ab Uſipetibus & Tencteris, qui vacuam, ut aiunt, eorum regionem adierint, uſurpatum poſtea fuiſſe glorioſum, & veterum memoriâ inclytum Sicambrorum nomen. In ea regione cùm fuerit Aliſo, inter utroſque convenit veniſſe in eorum poteſtatem Sicambrorum, qui Rhenum poſtea tranſgreſſi, atque ad Vahalim & Moſam longè latèque primùm dominati, ad extremum ſubjugatâ Galliâ, reverſi in Magnam Germaniam, unde exierant, ac tandem everſis Turingis, ampliſſimum Francorum regnum fundaverunt, quod Caroli Magni tempore, *à Bulgaris, ſeu Illyrico uſque ad Hiſpanos, à Danis uſque ad Calabros* pertinebat. Hoc regnum qui primi tenuerunt, è Sicambris fuiſſe, fidem facit D. Remigius, qui eorum Regem Clodoveum ſalutaribus aquis expiaturus,

Lib. de mor. Germ. *Annal.* 13.

Lib. 2.

Otto Friſin. lib. 5. *c.* 32.

Greg. Turo. l. 2. c. 31. turus, ſic eum affatus dicitur: mitis depone colla Sicamber: & Venantius Fortunatus, qui ſic alloquitur Charibertum Regem:

Lib. 6. 4. *Cùm ſis prognatus clarâ de ſtirpe Sicamber.*

Huic igitur tam inclytæ genti ſervivit derelictus à Romanis Aliſo, quem equidem reor caput gentis interea fuiſſe, dum Romani, tametſi nulla in hac ulteriore Germania præſidia habebant, tamen Rheno propinquiores agros militum pecoribus, atque armentis vendicabant, & veteres colonos adire cupientes armis arcebant. *Tacitus 13. Annal.* Tunc enim Sicambri noſtri tantiſper ſe his remotioribus ab Rheno locis tuebantur, & diſcordantibus cæteris Germaniæ populis, paullatim creſcebant, eaſque vires induebant, quibus non modò deinde Romanos Rheno arcerent, verùm etiam cum iis in Romano ſolo de orbis terrarum imperio dimicarent. Quam ad rem plurimùm eis contuliſſe Aliſonis opportunitatem mecum fatebitur, qui conditionem eorum temporum, locorumque conſiderabit. Siquidem nulla res deteriorem faciebat Germanorum fortunam, quàm inteſtinæ diſſenſiones ac bella. Itaque Tacitus de iis loquens, pronuntiat: Urgentibus imperii fatis, nihil jam præſtare fortunam majus poſſe, quàm hoſtium diſcordiam. Ea demum diſcordia ſublata eſt, exorto primùm in his regionibus Francorum nomine, ſive ea, ut volunt quidam, una primùm gens littoralis fuit, quæ cæteras poſtea in ſocietatem traxit; ſive, ut alii, omnes hæ gentes ictis inter ſe pro ſumma rei fœderibus, hoc ſibi pulcherrimum à ſtudio libertatis Francorum cognomentum aſciverunt. Illud certiſſimum eſt, gentes pleraſque omnes, quæ inter Francicas à veteribus nominantur, in hac regione, quam hodie Weſtphaliam vocamus, ſedes primùm habuiſſe, ut Salios, Anſivarios, Attuarios, Chamavos, Bructeros, ac denique Sicambros noſtros. His gentibus cùm videamus in Romani imperii terras tranſgreſſis Sicambros imperitaſſe, proximum eſt ut credamus, eos quoque primos illius tantæ coitionis, & conjunctionis duces, ac principes fuiſſe. Nimirum

In lib. de moribus Germ. Alciat. Lib. de form. Imp. Rom. Philipp. Cluverius Germ. antiq. lib. 3. c. 20.

rum quod Druſus fecerat, ut ad domandos, & continendos in poteſtate populi Romani tot bellicoſos Weſtphaliæ populos (ſic enim loquamur, tametſi necdum Weſtphalia dicebatur) hoc caſtellum in mediis eorum finibus collocaret, idem exiſtimo plurimùm profuiſſe Sicambris, qui illud poſt id locorum obtinuerunt, ad eoſdem populos communis belli ſocietate colligandos.

CAPUT XI.

De occupato à Saxonibus Aliſone, & origine Paderbornæ.

INitâ illâ circa Gallieni tempora, populi olim diſcordes, Franci ſunt appellati, quibus, ut ait Marcellinus, confines erant Saxones, gens primùm ultra Albim ſita, ut ex Ptolemæo diſcimus, ſed quæ deinde adjunctis ſibi Cauchis, ſi Zoſimo credimus, Juliani temporibus ad Viſurgim uſque dominabatur. Ab horum finibus uſque ad Rhenum quæcumque gentes habitabant, Franci dicti, & eorum regio D. Hieronymo, Sulpitio Alexandro, & in veteri tabula itineraria Valentiniani ætate deſcripta, quæ Ampliſſimi, & optimè de litteris meriti Viri Marci Velſeri ope prodiit in lucem, Francia nominatur. Ac principiò quidem, cùm, ut opinor, imbecillioribus ſinguli viribus erant, Franci & Saxones conjunctis conſiliis, & opibus piraticam in Rheno ac mari exercentes Romanorum terras infeſtabant. Deinde, ubi ſeorſim ſatis utraque gens ſibi poſſe viſa eſt, Franci terrâ, quòd Sicambri noſtri, & ceterorum plerique equitatu valebant: Saxones mari rem gerere cœperunt. Ac Franci quidem tandem aliquando tranſgreſſi Rhenum ſedes in Romano fixerunt ſolo, & poſt multa prælia, ſubjugatâ Germaniâ primâ, ubi eſt Moguntiacum, & Belgicâ ſecundâ, in qua Sueſſiones, Catalaunum, Ambiani, circa annum Domini CCCCLVI. ad extremum in Gallia conſederunt. Horum

Lib. 27.

Lib. 3.

In vita Hilarionis. apud Turon. l. 1. c. 9.

Sidon. Apollin. in panegyr. Aviti.

rum proſperam fortunam æmulati Saxones, à tergo conſecuti, tranſito Viſurgi, regiones, è quibus illi migraverant, occuparunt. Neque tamen credibile eſt ita Francos exceſſiſſe, ut nulli remanſerint. Nam ut alios taceam, Bructeri, quos inter Francorum populos Eumenius, & Sulpitius Alexander numerant, longo pòſt intervallo Boructuarii dicti, demum circa annum CHRISTI DCCVIII, ut teſtatur Venerabilis Beda, cùm eis CHRISTI Euangelium afferre cœpiſſet S. Suibertus, à Saxonibus ſunt devicti. Tranſierunt quoque in Saxonicum nomen Angrivarii, quos poſtea Angarios dixerunt. Itaque neque Sicambros planè deſeruiſſe Aliſonem, ut vacuum ingrederentur Saxones, equidem adducor ut credam; ſed potius condendæ Paderbornæ Saxonibus cauſſam dediſſe. Id priuſquam explanem, video mihi neceſſariò confutandas quorundam de origine Paderbornæ opiniones. Nam qui nobis tabulas Ptolemæi egregiè illuſtratas ediderunt, cùm inter Germaniæ oppida Teuderium repperiſſent, non dubitarunt confirmare eſſe Paderbornam. At Teuderium, quòd Theudurum Antoninus vocat, non in Germania magna, ſed in adverſa Rheni ripa fuiſſe, ex ipſa itineris ratione, quam Antoninus perſequitur, alii ſatis liquidò demonſtrarunt. Nihil igitur Teuderium ad Paderbornam. Aliis viſum eſt Paderbornam ſuam originem Carolo Magno debere, qui amnem è tribus fontibus hoc loco ortum, à Pado illo nobili Galliæ Ciſalpinæ fluvio, cui tres item ſint fontes, Paderam appellarit. Verùm Paderbornæ nomen antiquius eſſe Carolo Magno, liquet ex epiſtola S. Ludgeri ad Rixfridum Epiſcopum, ubi inter rebelles Saxones meminit Ogelli Oeſterbach de Paderborne, qui cùm anno DCCLXXVIII. hoc eſt, proximo à ſuſcepta fide & baptiſmo, pugnaret contra Carolum, eſſetque ejus ætas adventu illius in has oras vetuſtior, non potuit Paderbornæ naſci, neque à Paderborna nomen ferre, ſi primum à Carolo condita fuiſſet, vel appellata. Neque id Gobelinus Perſona confirmare audet. Nam quod adjungit, ab iis Saxonibus,

Panegyr. Conſtant. Apud Turon. loc. cit.

Lib. 5. c. 12.

Philippus Cluverius l. 2. Germ. ant. c. 18.

bus, qui Longobardos, duce Alboino, in Italiam comitati, ſe ab iis circa annum Domini DLXX. ſejunxerunt, ædificatam, vel nominatam eſſe Paderbornam, longiùs etiam abeſt à vero. Nam illos ex Italia profectos, arma intuliſſe in Gallias, ibique à Mummulo Francorum duce fractos, atque ſubactos, retrò unde venerant receſſiſſe legimus, nuſquam verò, in has oras remigraſſe. Sed hæc hactenus. Nunc, ut inſtitui, quid de origine Paderbornæ ſentiam, explicabo. Quod pleriſque in rebus uſu venire ſolet, ut unius interitus, alteri præbeat naſcendi locum, id Paderbornæ accidiſſe judico. Saxones enim cùm à Viſurgi profecti ſe primùm his regionibus intulerunt, ut paullò antè oſtendi, non vacuas hominibus repererunt. Quare tametſi Sicambri, cæterique populi, tot copiis in Romani populi terras ultra Rhenum traductis, priſtinas ſuas vires acciderant, tamen non uſque eò fracti erant animis, ut loca munitione, & frequentiâ populi nobilitata, ultrò advenientibus hoſtibus indefenſa traderent. Hujus generis cùm eſſet Aliſo, toto eo tractu, qui inter Viſurgim, & Aliſonem jacet, non magno negotio in ditionem redacto, facilè eſt ſuſpicari ab Aliſone, primam eſſe Saxonibus injectam moram. Interea dum opperiuntur, dum ſe ſuaque Sicambri, ultrò, vel armis compulſi dedant, videtur illa loci amœnitas, & ubertas elegantiſſimorum fontium, in qua caſtra fecerant, quamvis barbaros id temporis Saxonum animos permoviſſe, ut in eo loco Urbem conderent. Quoniam verò veteres in numero multitudinis pleraque nomina quarta vocali terminabant, quæ nos per ſecundam efferimus, (dicebant enim *thi engelon, thi heiligon, thi bronnon*, ſeu *bornon*) & jucundiſſimos hos tres noſtros fontes Patherbrunnon viſum erat nominare, ideò Urbi ipſi idem eſt nomen inditum. Sed quid ſibi vult illud Pather? Colligimus enim ſic à majoribus enuntiatum eſſe, quòd ita crebrò ſcriptum reperiamus, nimirum cùm lingua Germanica veterem illam ſuam aſperitatem retineret. quemadmodum enim paullatim articulum *thi* mollius pronunciarunt *die*,

Gregor. Turon. l. 4. hiſt. Francorum c. 7.

Digitized by Google

ita ex Pather fecerunt Pader. Teſtatur Gobelinus à Pado derivatum, *qui*, ut ait, *ex tribus fontibus ſibi invicem prope ſurgentibus ad pedes Alpium in unum alveum concurrentibus oriatur.* quæ deſcriptio non congruit cum iis quæ à Strabone, Plinio, Ptolemæo, Leandro Alberto de origine Padi memorantur. Sed faciamus non ſpectatam eſſe in hac appellatione tam accuratam ſimilitudinem, ſi cui id ſequi libebit, dicet à Pado factam eſſe Paderam, quemadmodum brachium Padi, quod eſt ad Ravennam, Paduſam dictum accepimus.

Annales Caniſiani an. 777. Reperitur quoque ſcriptum Padesbronnen, ubi videri poſſit deductum nomen ab eadem origine atque ipſum Padi vocabulum. *Lib. 3. c. 16.* Refert enim Plinius ex Metrodoro, Padum nomen accepiſſe ab arbore picea, quæ multa circa fontem, quæ Gallicè Pades dicatur. Verùm unde Saxonibus noſtris, quos eo *Lib. 3. 7.* tempore quaſi more ferino vixiſſe ait Venantius, ea eruditio, & cognitio linguarum? Equidem malim fateri neſcire me, unde illud Pather, in nomine Patherbornæ, perinde atque obſcurum eſt quid ſibi velit Mimigarna, in nomine Mimigarnafordæ, quo aliquot ſæculis dicta fuit ea Weſtphaliæ Urbs, quam hodiè Monaſterium nuncupamus. præ*Vide Gobelinum.* ſertim cùm illa à Pado derivatio nullius è veteribus auctoritate nitatur. Romanis certè hi fontes, Luppiæ fontes perinde dicebantur, atque ille Luppeſpringenſis, atque adeò qui nobis Padera eſt, non alius ac Luppia. quanquam necdum conditâ Paderbornâ, antequam ars aliquid moliretur, non videantur noſtri fontes in unum alveum fuiſſe collecti, ſed temerè, ut caſus ferebat, per ſubjectos campos lapſi ſe in Luppiam intuliſſe. Eò factum eſt, ut cùm Sicambri vetus Luppiæ nomen his fontibus tribuerent, Saxones ejus appellationis ignari novum iis vocabulum attribuerint. poſteà verò occupato Aliſone, didicerunt à Sicambris Luppiæ nomen: hæſit tamen iis fontibus, quos priùs in poteſtatem redegerant, novum Paderæ nomen. Quocirca cùm antea duo tantùm amnes ad tuam arcem, Princeps Illuſtriſſime, confluere dicerentur, deinceps tres ſunt numerati,

rati, cùm revera Luppia, & Padera unus, atque idem ſit fluvius.

CAPUT XII.

Inſtauratum videri Aliſonem à D. Carolo Magno.

POtiti Aliſone Saxones, omnique circa eum regione, ſecundâ fortunâ elati, auſi Francorum veſtigiis inſiſtere, devinctis ſibi belli ſocietate Thuringis, Rhenum & ipſi tranſcendunt, rati idem ſibi in Francos licere, quod illis in Gallos, alioſque Romani Imperii populos licuiſſet. Ea res Francos coëgit arma retrò in Saxones Thuringoſque convertere, donec exciſo florentiſſimo Thuringorum Imperio, Saxones vectigales facerent. Contigit hoc anno CHRISTI DXXVII. Quo ex tempore nunquam deſierunt Saxones, ſæpe excuſſo Francorum jugo, ad libertatem eniti; donec à Carolo Magno Francorum rege, antequam à Leone III. Pontifice Maximo, qui Paderbornæ fuerat, Imperator Populi Romani renunciaretur, bello preſſi ſimul Francorum imperium, ſimul CHRISTI religionem amplecterentur. In eo bello non diſſimili cauſſâ atque olim Druſus, caſtellum hoc ipſo loco Carolus videtur condidiſſe. Cùm enim Saxones denuò Francis rebellaſſent, eoſque jam ulturus Carolus Wormatiâ properaret, perterriti, inquit Regino, *ad locum ubi Lippa oritur venerunt, ibi ſe ſuamque patriam Regi tradiderunt, & ſpoponderunt ſe Chriſtianos eſſe debere. Tunc Rex unà cum Francis reſtauravit Heresburgk caſtrum, & aliud caſtrum ſuper Lippam, ubi venientes Saxones unà cum uxoribus, & parvulis innumerabilis multitudo baptizati ſunt.* Non poſſum iis aſſentiri, qui hoc poſterius caſtrum procul collocant à Luppiæ fontibus. In annalibus enim, qui Aſtronomo tribuuntur, hæc Saxonum deditio, & baptiſmus eodem propemodum loco deſcribitur, ubi Carolo obviam venerunt, hoc eſt ad Luppiæ caput. Sic enim habent: *Ad fontem Lippia veniens, immenſam illius perfidi populi multitudinem, velut devotam & ſupplicem, ac quaſi erroris*

Gregor. Turon. l. 3. c. 7. l. 4. c. 10.

Lib. 2.

roris ſui veniam poſcentem invenit. Cui cùm & miſericorditer ignoviſſet, & eos, qui ſe Chriſtianos fieri velle affirmabant, baptizari feciſſet, datis & acceptis pro fide ſervanda fraudulentis eorundem promiſſionibus, obſidibus quoque quos imperaverat receptis, Eresburgo caſtro, quod dirutum erat, reſtaurato, alioque caſtello ſuper Lippiam extructo, & in utroque non modico præſidio relicto, ipſe in Galliam reverſus, in villa Hariſtallo hiemavit. Ex his conſtat, principiò Saxones, haud procul à fonte Luppiæ, Carolo ſupplices eſſe factos, atque eodem propè loco magnam partem eſſe baptizatos. Deinde hunc baptiſmum ad novum illud caſtellum celebratum eſſe. id enim, præter Reginonem, diſertè affirmant Annales Caniſiani. Ex quibus concluditur hoc caſtellum propè à Luppiæ fontibus abfuiſſe. Quoniam tamen ſuper Luppiam ſitum eſſe dicitur, non ideò ſentiendum ſuper eum rivum fuiſſe, qui Luppeſpringæ oritur. Neque enim is rivus, ut teſtatur Gobelinus, unquam abſolutè Luppia dicitur. Deinde pugnat cum Caroli conſilio. Siquidem ante ejus adventum Saxones fuſi fugatique erant à Francis, uſque ad flumen (inquit Regino) quod Lippa dicitur. Eodem poſtea itinere eos perſequenti Carolo, ut bellum profligaret, ſuper idem flumen caſtellum ponere viſum eſt, eo loco ubi & amnem ipſum haberet in poteſtate, & tranſitu per rivos, ex quibus ipſe oritur, interclusо, rebellibus populis ſpem omnem adimeret ſe ad arma congregandi. Eſt igitur Carolus adverſus Saxones idem conſilium ſecutus, quod olim hoc ipſo loco contra Sicambros Druſo placuerat. Ex quibus apparet, cùm tam propinquum fonti Luppiæ fuerit, & tamen Luppiæ, ubi jam flumen dici poteſt, non rivus, impoſitum; non alibi hoc caſtellum fuiſſe, quàm ubi Druſianus Aliſo ſteterat, ad Luppiæ, Aliſoniſque confluentes. Hunc ipſum locum equidem crediderim ſignificari, quoties conſequentibus annis Carolus cum exercitu ad eum locum veniſſe memoratur, ubi Luppia conſurgit. ut anno DCCLXXX. apud Reginonem: Carolus *Saxoniam ingreſſus ad Heresburgk venit, & inde ad locum, ubi Lippa conſurgit,*

git, & ibi Synodum tenuit. & iterum biennio pòſt, *Coloniam veniens Rhenum tranſiit, & Synodum tenuit, ubi Lippa conſurgit, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto rebelle Widikindo. Illuc etiam venerunt legati Godefridi Regis Nortmannorum, & Altdeni, & Hoſmundus, necnon etiam legati Avarorum miſſi à Cacano, & Inguno. Peracto placito reverſus eſt Rex in Franciam.* Hæc Regino. Hìc non eſt nobis anxiè quærendum, ubi fuerit Caroli exercitus, cùm ad Luppiæ fontem caſtra feciſſe dicitur. nihil enim dubito, quin eum omnem campum fuerit complexus, qui utriſque Luppiæ fontibus, & eorum confluentibus continetur. id quod hodieque oſtendunt ingentia aggerum, vallorum, foſſarum veſtigia, quæ jam indè à Caroli memoria, in iis, quos dixi, finibus, paſſim viſuntur. Ubi verò ipſemet Carolus interea ſe tenuerit, id video non abſurdè quæri poſſe. Sanè reputanti eos conventus, quorum ex Reginone meminimus, nemini veniet in mentem alibi Carolum, quàm in loco aliquo munitiori, tantiſque rebus gerendis appoſito, diverſatum eſſe. Atqui nullus ejus temporis auctor, alium locum munitum in eo tractu fuiſſe prodidit, atque caſtellum, quod nuper ad Luppiam exædificarat. hìc igitur morabatur Carolus, cùm ad fontem Luppiæ veniſſe memoratur. cujus rei non leve indicium eſt, quòd ante hoc conditum caſtellum, nunquam, uti ſæpe poſtea, *ad locum ubi Luppia conſurgit*, veniſſe dicatur. Qua in re ſcriptores Francicarum rerum, Romanos ſunt imitati. Quemadmodum enim illi, quod ad confluentes Luppiæ & Aliſonis Druſus contra Sicambros caſtellum poſuerat, id illi ad caput Luppiæ poſitum dixerunt, quòd non longè ſuprà Luppia primùm juſti amnis nomen ferre poſſit: ad idem exemplum, qui res geſtas Caroli ſunt perſecuti, tunc illum ad fontem Luppiæ perveniſſe ſcripſerunt, cùm exercitu à fontibus ad confluentes tendente, ipſe eodem quo olim Druſus loco ſedem fixerat. Itaque, Princeps Illuſtriſſime, tuus Aliſo primùm in poteſtate fuit Romanorum, deinde Sicambrorum, qui Francorum fuerunt nobiliſſimi, tum Saxonum,

ac denique iterum ad Francos rediit, quo tempore ſimul à Romanis receptus videri poteſt, quandoquidem eo tempore Romanum imperium ad Francos eſt Pontificis Maximi auctoritate tranſlatum.

CAPUT XIII.

Aliſo ſedes Epiſcoporum Paderbornenſium.

VErumenimverò ſatis jam diu Aliſo noſter Martis & Bellonæ domicilium fuit. Vindicandus eſt aliquando Religioni & Sapientiæ. id factum eſt, cùm tui, Princeps Illuſtriſſime, Majores, hujus Urbis Antiſtites, ſtabilem ſibi in eo ſedem conſtituerunt. Quanquam, ut eſt ſemper difficile ab eo loco divelli, in quo ſis multùm diuque verſatus, ne tum quidem prorſus belli tumultibus caruit. Nam ut taceam ſæpenumero cùm alios Antiſtites, tum Teipſum, Princeps Illuſtriſſime, Reip. cauſſâ ad arma compulſum, princeps majoribus tuis huc migrandi cauſſa, Martis perpetua pediſequa & comes Diſcordia videtur fuiſſe. Antea ſiquidem in Urbe ſua Paderborna, apud Cathedralem Eccleſiam habitabant, quo tempore civium erga ſuos Præſules amor, & reverentia tanto eis præſidio erat, ut vallum, turreſque minimè requirerent. At poſtquam ab iis illa ſacroſancta dignitas contemni cœpit, graveſque ſunt motus adverſus Eccleſiaſticum ordinem excitati, faciendum viſum eſt, ut ab eorum injuriis ſemoti, hujus ſe arcis præſidio tuerentur. Annum, quo id factum ſit, non habeo certum dicere. Suſpicor tamen circa annum partæ ſalutis MCC. Certè Otto Ritbergenſis, qui anno MCCLXXVII. ad Paderbornenſem Cathedram eſt evectus, in hac ſe arce tenebat, dicebaturque vulgò eodem, quo hodiè nomine, fortaſſe, quòd in veteris arcis Carolinæ veſtigiis eſſet collocata. Eam deinde civium eruptione incenſam & propè complanatam, Henricus Spiegelius Epiſcopus reſtituit, ac, niſi fallor, Carolum IV. Imperatorem, qui hac iter habebat

Digitized by Google

bebat in ulteriorem Saxoniam, in ea accepit hoſpitio, anno MCCCLXXV. quamquam Gobelini verba legenti potiùs videatur manſiſſe Paderbornæ. Noſtrâ verò memoriâ, Princeps Illuſtriſſime, dignam veteri illâ nominis ſui gloriâ ſpeciem hæc arx aliquando eſt conſecuta, poſtquam ingenti ſumptu in hanc abs te amplitudinem, excelſitatemque exædificata, foſſis & turribus communita, laxis, elegantibuſque conclavibus, pomariis, hortis, fontibus ornata eſt. Itaque quamvis ſplendido, auguſtoque Principi accipiendo eſt idonea. Sed nullam illa, inter tam multa, præſtantius teipſo ornamentum habet, neque unquam æquè beata, quàm, te domino, fuit. Tenuerint illam quondam Druſi, Tiberii, Germanici, ſed illi arma ex ea in omnes vicinas oras circumferebant, ſed terrorem intentabant, ſed luctuoſas ubique pugnas & ſtrages edebant. Tuus, Illuſtriſſime Princeps, Aliſo nihil habet durum, nihil aſperum; ſed in eo clementia in ſubditos, obſervantia erga finitimos dynaſtas, de omnibus benè merendi voluntas habitat. Denique quid poteſt in ea domo eſſe non pacatum & mite, in qua eo tempore, quo vicinia, necdum poſitis armis, vel præteritas clades deplorat, vel formidat imminentes, de Academia fundanda conſilia agitantur, propagandiſque bonis litteris, quæ germanæ pacis filiæ, atque alumnæ, non niſi in dulci otio, & ſumma rerum omnium tranquillitate acquieſcunt? Crede mihi, Princeps optime, Carolus ipſe Magnus, DEUS bone, quantus Imperator! feliciorem, te Principe, Aliſonem eſſe ducit, quàm ſe Saxones indè armorum formidine ſubjugante. Quod enim illi optare potiùs, quàm ſperare licuit, id te nunc aſſecutum videt. Quò enim illius mens aſſiduò eſſet intenta, ſatis oſtendit anno CHRISTI DCCLXXII. cùm, paucis etiam Saxonum ad CHRISTUM traductis, Adriano I. Pontifice, Romam profectus, *partem aliquam Saxoniæ* (Luitprandi Ticinenſis verba ſunt) *in provincia Weſtphalia, quam ad fidem Chriſtianitatis convertit, ut ipſe jam prædictus Papa præcepit & docuit, ſecundâ feriâ Paſchæ,*

Gobelinus c. 72. & 6.

In vitis Pontif. in Adriano.

Digitized by Google

in baſilica S. Petri Apoſtoli, inter cætera quæ ad manum Papæ offerebat, Deo in ſacrificium obtulit. Videſne, Princeps optime, in quo religioſiſſimi Cæſaris curæ & cogitationes omnes evigilarint? In eo videlicet ut Weſtphaliam univerſam ad CHRISTUM adjunctam, in Beati Petri, ejuſque ſucceſſoris poteſtate collocatam, DEO immolaret. Sed quantum intereſt inter rudem, agreſtemque populum, & omnibus ingenii ornamentis excultum, tanto eſt tuum, Princeps Illuſtriſſime, Caroli ſacrificio præſtantius. Cujuſmodi enim Weſtphaliam Carolus DEO conſecrabat? nonne recens è tenebris emerſam, & etiam caligantem, ac, niſi metu retineretur, eodem rurſus præcipitaturam? Tibi verò, Princeps Illuſtriſſime, quale, & quàm DEO jucundum munus licet offerre? tot lectiſſimos adoleſcentes, qui modò litteris in hac tua Academia operantur, quique conſequentibus ſeculis operabuntur: qui non modò ipſi ſalutarem doctrinam combibunt, ſed alios quoque erudire, & aliud ex alio ſacrificium poſſunt accendere. quod quidem ſacrificium DEO gratiſſimum totque mortalibus ſalutare, jam indè ex eo tempore, cùm primum hoc inſtituendæ Academiæ conſilium, in hoc tuo Aliſone, iniiſti, immortalem tibi apud DEUM, & homines gloriam conciliat.

CAPUT XIV.

Gratiæ nomine civitatis Paderbornenſis.

QUò magis æquum eſt Paderbornenſes, grates & laudes immortales DEO Opt. Max. habere atque agere, qui te huic Eccleſiæ difficillimis temporibus Theodorum, id eſt divinum quoddam, & cæleſte donum largitus eſt. Si enim tunc immortali quodam ſe beneficio affectos profitentur, cùm Caroli imperio huc miſſi ſunt, qui primis eos ſalubris doctrinæ elementis erudirent, quanto eſt hoc majus atque ſplendidius, tua Princeps ope perfectum eſſe, ut Divinæ Sapientiæ, & omnium, quæ illi famulantur,

Diſci-

Diſciplinarum Templum eſſet Paderborna? Itaque quod diſertiſſimus Judæorum Philo prædicabat de Athenis, eas eſſe in Græcia, quod ſit pupilla in oculo, & mens in anima, idem nunc, tuo, Princeps Optime, beneficio celebrabitur de Paderborna: eam eſſe *Lumen, Mentemque Weſtphaliæ.* Hinc enim illa accerſet, qui populum de ſuperiore loco in templis erudiant, qui ſacris tribunalibus præſideant, qui Eccleſias, qui cœnobia gubernent. Hîc illi divinarum, humanarumque rerum ſcientiam haurient: hîc in luce doctorum hominum ſuæ eruditionis, & virtutis ſpecimen dabunt: hîc promeritis titulis, & decoris inſignibus cohoneſtabuntur, eritque dubium pluſne Paderborna dignitatis afferat Weſtphaliæ, tales fingendo, atque formando, an Weſtphalia Paderbornæ, iis, quos illa perfecerit, munera honoreſque mandando. Ipſa verò quantum inde fructum capiet, cùm ſimiliter atque his ſuis ſalubribus fontibus, omni ſcientiæ ubertate circumfluet? Numquam illa præterea uſque eò ſe tranſverſam trudi ſinet, ut ab homine omnium rerum honeſtarum ignaro, & bardo, templum, aram, ſuggeſtum teneri, abſterreri plebem à religione majorum, divelli ab imperio, & auctoritate Principis, & Antiſtitis ſui, divina & humana violari patiatur. Fuerunt hæc Ignorantiæ facinora, quæ Rebellionem, Temeritatem, Furorem perpetuos habet ſatellites. At verò poſtquam tua, Princeps Illuſtriſſime, inſigni illâ caritate, quâ illius ubique ſalutem & commodum, nuſquam tuum quæſtum ſequeris, congeſti ſunt, ut cum Apoſtolo loquar, carbones ſuper caput ejus, atque demum, ne unquam ad priſtinas tenebras revolveretur, hanc ei quaſi immortalis lucis officinam comparaſti, jubet nos divina Benignitas, & Sapientia, à qua hæc tam certa præſidia proviſa ſunt, omnia de ea, quæ volumus, polliceri. Licet verò, ut nunc quidem eſt, juſto pauciores hoç tantum tuum beneficium, quanti par eſt, æſtiment, vivet tamen, ac vigebit in memoria poſteritatis ſempiterna. Noli enim diffidere in paucis annis, Paderbornam ad ejus ætatis gloriam poſſe revocari,

vocari, cùm totius propè, uti narravimus Septemtrionis lux quædam erat, & magiſtra. Ibi demum cognoſcet quàm eximia fuerit tua voluntas, quàm ſalutaria conſilia, quàm immortalia merita. At modò, tametſi apud paucos, ut dixi, hæc eo ſunt pondere quo oportet, tamen pauci illi maximas tibi, & ſuo, & infelicium illorum, qui minus intelligunt, nomine gratias agunt, Deumque precantur ex animo, ut quando non proinde, ac mereris, gratia tibi habetur ab hominibus, ipſe tanto hanc jacturam pluribus, uberibuſque præmiis inter mortales, cæleſteſque compenſet.

FINIS LIBRI SECUNDI.

P A-

Digitized by Google

PANEGYRICI,
DIE NATALI
ACADEMIÆ THEODORIANÆ
PADERBORNENSIS,
Eſus Illuſtriſſimo Principi Fundatori oblati,

LIBER III.
De Illuſtriſſimi Principis in fundanda Academia conſilio.

CAPUT I.
Procemium.

QUod, Princeps Illuſtriſſime, honeſti liberi ſuæ adverſum Parentes, & ſuæ ſtirpis auctores pietatis eſſe putant, ut cùm eos omni officio colant, tum eorum præclarè factis cognoſcendis, atque commemorandis plurimùm delectentur: eodem videmur nos, quique unquam in hac Academia bonis litteris inſervient, erga te optimum, ac præſtantiſſimum ejus parentem animo eſſe debere. Eſt igitur profectò noſtrarum partium, poſteaquam de Weſtphalia, atque Paderborna, quæ eſt Academiæ quaſi patria, nonnulla dicta ſunt, ut de tuis quoque, Princeps Illuſtriſſime, laudimus diſſeramus. Atenim video jam illam tuam omnium dictorum factorumque moderatricem, ac magiſtram Modeſtiam, ad hanc ſolam mentionem laudis contraxiſſe frontem, & triſtiore, quàm adhuc, vultu accipere

orationem meam. Sic enim illa te jam inde à prima infantia finxit, atque formavit, ut cùm omnia unius DEI cauſſâ facias, à quo omnia ſunt profecta, DEUM ipſum ſat magnum tuarum virtutum pretium putes: ut proinde anxiè ſemper verenti, ne vel aliud ac DEUM ſpectaſſe, vel aliquid ejus munerum aſcripſiſſe tibi videare, moleſtiæ ſit atque faſtidio omnis tuarum rerum commemoratio. Atque hanc equidem, tuam, Princeps Optime, ſubmiſſionem animi, ſemper, fateor, pro eo ac debui, tanquam cœleſtem in hoc dignitatis faſtigio virtutem, ſum veneratus: tamen hodiernus dies nonnullam mihi dubitationem attulit, eſſetne tali tempore illi de jure ſuo cedendum, atque paulliſper, publici commodi cauſſâ, ab illa conſuetudine deflectendum. Sic enim cogitabam: ſi id vereatur tua Modeſtia, ne tua laus quicquam de DEI gloria decerpat, nunc profectò illud eſſe cùm de tua laude ſilere ſit nefas, quoniam, niſi te publicè laudato, DEI gloriam obſcurari neceſſe eſt. Non enim DEUS, cùm hanc tibi Academiæ fundandæ cogitationem objecit, paucis mortalibus conſulebat, ſed compluribus latè terris, atque populis: non ad fructum exigui temporis, ſed ad perpetuitatem conſequentium ſæculorum: non viles, atque incertas utilitates, ſed ſapientiæ lucem, ſolidæ gloriæ ſegetem, adjumenta ſempiternæ ſalutis, felicitatis præſidia comparabat. His talibus tantiſque muneribus ut gratiæ, quas Deo certè debemus, aliqua ex parte reſpondeant, par eſt eas non in arcana tantùm, ac tacita cogitatione, ſed publicis, illuſtribuſque mandatas monumentis, in media hominum luce verſari. Quod ſi ita eſt, quî fieri poteſt, ut, cùm beneficia quæ DEUS Opt. Max. Te Princeps Illuſtriſſime adminiſtro, nobis præſtitit, palam celebrentur, de eo, quod abs te præclarè geſtum eſt, ſileatur? Verebar deinde judicia poſterorum. Quid enim exiſtimas illos eſſe dicturos, ſi tuum tanti beneficii auctoris nomen ad eos abſque ulla tranſmiſerimus, vel tuorum commemoratione meritorum, vel noſtræ teſtificatione pietatis? Num cauſſam dicere licebit, quin

nos

nos omnium mortalium invenuſtiſſimos, atque ingratiſſimos fuiſſe judicent? Tametſi enim nihil eſt tibi glorioſius, quàm, cùm tanta perfeceris, nihil gloriæ amore feciſſe, tamen poſteaquam, pro rerum geſtarum claritudine, gloria te ſequitur vel invitum, noſtrâ certè cauſſâ tibi lætandum eſt, cùm his operibus tuis magnificis, atque præclaris gloriam tribuimus, quæ niſi in laude poneremus, nunquam induceremus animum, ut, quod unum optas, his abs te nobis paratis commodis uteremur. Qui enim illum meritâ laude privat, cujus beneficium habet, is profectò ſatis oſtendit ejus ſe beneficii fructu non moveri. Atque hæc quidem ſuccurrebant reputanti, quid noſtram in te pietatem deceat, & quid virtutibus tuis debeatur. Sed quoniam attendendum quoque fuit quid modeſtia tua, quid aures ferre poſſent, faciendum mihi viſum eſt, ut tuâ, Princeps Illuſtriſſime, cauſſâ, laudatione quidem abſtinerem, ne tamen ſuum Fundatorem, ac Parentem Academia quondam ignoraret, breviter, quid in ea inſtituendâ conſilii ſis ſecutus exponerem. Ita enim fore confidebam, ut neque poſteros quicquam eorum fugeret, quæ ſcire intereſſet, neque tuæ modeſtiæ negotium facerem. Tametſi enim nihil horum abſque tua laude dici poteſt, ita tamen dicentur, ut non in iis laus tua, ſed eorum utilitas quæſita videatur, in quorum commoda tantum curarum, opumque contuliſti.

CAPUT II.

Illuſtriſſimum Principem, in fundanda Academia, ſuæ, & Majorum præclaræ indoli reſpondere voluiſſe.

AC licet arduum, & fortaſſe temerarium videatur Principum, qui, ut faſtigio, ita quâdam mentis altitudine DEO ſunt ceteris mortalibus propiores, conſilia perſcrutari velle, & exponere; tamen, quemadmodum ex iis, quæ in rebus creatis cernimus, nonnihil interdum de pro-

propoſito divinæ mentis aſſequimur: ita in iis quæ publicæ commoditatis amore abs te, Princeps Sapientiſſime, adhuc facta ſunt, extant nonnulla veſtigia, in quibus tua ſalutaria conſilia, quaſi deſcripta legimus. Quid, quòd in ipſa quoque tua indole, natalibus, genere, eſt quiddam, quo facilè, ut ad alia præclarè gerenda, tum ad meditandam Academiam exſtimulatum eſſe cognoſcimus? Quanquam enim, ut eſt quiſque maximè generoſus animus, ita genus, & proavos, & quæ, ut canit ingenioſus Poëta, non fecimus ipſi, minimè ad ſe pertinere ducit; tamen poſtquam ſemel eſt animus virtutis amore inflammatus, hunc è claro genere fructum capit, quòd eorum facta intuens, à quibus eſt progenitus, ne degener videatur, elaborat. Atque hunc ſtimulum legimus in divinis quoque litteris admoveri: Sic enim Divus
1 Tim. 1. v. 5. Paulus Timotheum ſuum alloquitur: *Recordationem accipiens ejus fidei, quæ eſt in te non ficta, quæ & habitavit primùm in avia tua Loïde, & matre tua Eunice, certus ſum autem quòd & in te. Propter quam cauſam admoneo te ut reſuſcites gratiam* DEI, *quæ eſt in te.* Hoc præceptum ab Apoſtolo datum Epiſcopo minimè tibi, Princeps optime, prætereundum putaſti. Videbas enim in nobiliſſima tua Furſtenbergiorum familia tot ſeculis integerrimam fidem Catholicam, non ſine inſigni aliarum virtutum comitatu, ut verbo Apoſtoli utar, habitaſſe. Numerabas in iis complures, qui non vulgarem eruditionem, rerumque uſum ſibi pepererant: multos, qui in altiore dignitatis gradu poſiti, Remp. conſiliis, & operâ ſuſtentarant: in pleriſque omnibus eximia quædam in DEUM pietas, facilitas, atque omnibus in rebus modeſtia, & publicorum commodorum amor. Nam, ut alios præteream, quantâ gravitate, & ſapientiâ fuiſſe accepimus abavum tuum Wennemarum Furſtenbergium? quantâ vitæ ſanctimoniâ ejus conjugem Cordulam à Galen? De qua illud accepimus, ſolitam tanto CHRISTI pro nobis dira paſſi amore exardeſcere, ac viciſſim optare aliquid ejus cauſſâ moleſtiarum exorbere, ut linteorum omni mollitie depoſitâ,

ſita, laneo duntaxat veſtitu, nudiſque pedibus ſacellum crebro adiret eo intervallo ab avita domo diſſitum, quantum inter locum, ubi CHRISTUS damnatus eſt, & Calvariæ collem intereſt. Quam rem ſcio levem iis hominibus viſum iri, qui totum hoc majorum noſtrorum, ut nos ſentimus, religionis, ac pietatis, ut ipſi dicere ſolent, ſimplicitatis, & ſuperſtitionis genus ludificatui habent. Verùm non pœnitet me laudare in nobili femina, quod in Alipio, qui deinde fuit Epiſcopus, prædicandum ſibi putavit Auguſtinus: velut *fortiſſimo*, inquit, *domitore corporis, uſque ad Italicum ſolum glaciale nudo pede obterendum, inſolito auſu.* At hoc domandi corporis more muſteum hoc Euangelium funditus caret. Quò libentius hæc talia commemoro, Princeps Illuſtriſſime, ut omnes intelligant, ſolidam illam, virilem, antiquam, Catholicam religionem à majoribus tuis cultam eſſe. Hanc veluti cariſſimam hæreditatem adierunt, poſteriſque reliquerunt, Avus tuus Fridericus Satrapa Werlenſis, Electoris Colonienſis Conſiliarius, & Pater item Fridericus Satrapa Bilſteinienſis, cujus integritas, doctrina, prudentia, dicendi vis cùm in patriæ negotiis, tum in publicis Imperii conventibus ſæpenumero cognita eſt. Hanc unà cum lacte ipſe ſuxiſti à lectiſſima & antiquæ innocentiæ amantiſſima femina Anna Weſtphael, quam omnibus ſemper pietatis officiis coluiſti. Non eſt ab his divellendus Joannes Furſtenbergius magnus Patruus tuus, qui DEO mancipatus in nobili Cœnobio Sigebergenſi, quod D. Anno Colonienſis, accitis è Fructuaria Italiæ viris ſanctitate præſtantibus, quondam fundaverat, brevi ad eas virtutes, quas domeſticâ diſciplinâ combiberat, ſanctiora illa inſtituta adjungens, tantum profecit, ut ſacer ille cœtus dignum eum judicaret, cui ſe & cœnobium regendum traderent. Quod munus ita ſuſtinuit, ut Inſtaurator dici poſſit, cùm veteris illius diſciplinæ, tum tectorum, atque fundorum. itaque clariſſima eſt apud illos ejus nominis memoria & præclaris parta virtutum exemplis, & opibus, quas aſſiduâ rei communis curâ,

Lib. 9. conf. cap. 6.

Digitized by Google

ac parſimoniâ collectas haud modicas ſucceſſori reliquit. Jam verò flagitium ſit, ſi ex hac ipſa inclyta ſtirpe, Guilielmum Furſtenbergium prætercam, Ordinis Equitum Teutonicorum Sanctæ Mariæ in Livonia Magiſtrum, in quo Principatu Henrico à Galen ſucceſſit. Huic duæ res diſſimillimæ egregiam demonſtrandæ virtutis ſuæ facultatem dedere, Principatus, & Adverſa fortuna. Nam cùm florenti ætate ſacram illam militiam adminiſtrandam accepiſſet, in multiplici reip. perturbatione, conſiliis, atque armis integritatem Catholicæ religionis, dignitatemque ordinis ſartam tectam conſervavit. Quod eo fuit difficilius, quòd cùm frequentibus prœliis laceſſeretur à Moſchis, interea neque vicinorum dynaſtarum diſſidia, neque orientes jam tum peſtiferæ ſectæ, res ejus eſſe quietas ſinebant. Ubi verò jam ingraveſcente ætate, poſt tantam jactationem, portum ſibi quaſi quendam providit, & deſignato ſibi ſucceſſore, in munitam inprimis arcem Vellinum ſe contulit, ut, quod ſupererat ætatis in honeſto otio contereret: ibi verò majus, quàm in medio mari, naufragium invênit. Nam anno MDLX. cùm Moſchi magnis copiis in Harriam, & Lettoniam ſe effudiſſent, tandem cæſo Teutonicorum equitum exercitu, exeunte Quintili Vellinum oppidum, quatefactis vi tormentorum muris, & ignibus in tecta conjectis, ceperunt. Arcem verò ipſam, in qua Princeps verſabatur, conſcelerati milites, qui in præſidio erant, pacti corporum ſuorum, & omnium, quæ efferre poſſent, incolumitatem, nefariè prodiderunt. Quid plura? direptis, quæ in arce erant, Principis opibus, ipſum fruſtra quiritantem, & fidem eorum appellantem Moſchis dedunt. Neque tamen perfidis ſuâ prædâ diu frui licuit. Nam Moſchi re cognitâ ſpoliatos omnibus quæ rapuerant, inanes dimiſerunt. Princeps ipſe captivus ductus in Moſchoviam, illuſtre barbaris patientiæ & pietatis exemplum fuit. Cùm enim templo careret, in quo
Gen. 18. Romano ritu ſacra fierent, velut quondam Abraham, ſub quercu Mambre, ſic optimus ſenex ſtatis temporibus, ſub qua-

quadam arbore, DEUM colebat. Felicior omninò, qui conſervatâ majorum religione in exilio, & cuſtodia diem ſuum obiit, iis, qui, illâ repudiatâ, fumoſos titulos, & fluxas opes ſibi pepererunt. Etenim Guilielmus noſter, quod de Theodoſio Magno ſcripſit olim D. Auguſtinus, *Eccleſiæ ſe membrum eſſe, magis quàm in terris regnare gaudebat.* Neque aliter, atque ille affecta eſt cætera Furſtenbergiorum familia, quæ ad hunc uſque diem in tanta religionum licentia, ſuæ illi, quam ab optimis majoribus accepit, adhuc præclarè conſtitit. quod noſtrâ tempeſtate tam paucis familiis elogium video tribui poſſe, ut perinde ſint raræ, atque fluvii, qui invecti in mare dulces, inter ſalſas, aquas perpetuò retinent. Atque hæ familiæ tuæ laudes, Princeps Illuſtriſſime, haud paullò magis eam exornant, quàm illæ ab ejus vetuſtate, primaque origine decerptæ. Non enim deſunt, qui & antiquarum tabularum auctoritate, & è gentilitiorum inſignium forma, & natalis loci ſitu demonſtrare ſe poſſe confidant, Furſtenbergiam domum è vetuſtiſſima, clariſſimaque Comitum Oldenburgenſium ſtirpe genus ducere: Sed nimirum antiquius tibi ſemper fuit illuſtria majorum tuorum exempla virtutum æmulari, quàm obſcuras, & tot ſæculis à noſtra memoria ſemotas generis tui origines excutere, & perſcrutari. Hoc certè Catholicæ religionis ſtudium, quo inflammatus cùm alia permulta geſſiſti digna immortali laude, tum hoc gymnaſium condidiſti, pia illorum, atque attenta educatio, ac diſciplina tibi primum inſeruit. Exornaſti deinde, atque auxiſti, quod à parentibus acceperas, cùm profectus es Coloniam Agrippinæ, cui Urbi Stanislaus Hoſius doctiſſimus Cardinalis, non dubitat acceptum ferre, quicquid in provinciis circa Rhenum ſupereſt integræ, puræque de religione doctrinæ. Ibi minimè contaminatæ, vel ambiguæ fidei magiſtris uſus, eorum ſtudiorum fundamenta jeciſti, quorum fructum facilè vel ex hac tua, affecta jam ætate prompta, & locuplete omnis eruditionis memoria, quam nemo non obſtupeſcit, æſtimamus. Cæterùm

S. Aug. de civit. Dei c. 26.

Hoſius in epiſt. ad Senat. Colon.

m 2 jam

Digitized by Google

jam tum illa bonarum tractatione litterarum, inducebas animum, plurimum conducere, ad redintegrandum quicquid in religione labefactum eſt, juventutem ab iis duntaxat magiſtris liberalibus artibus infici, qui nihil alienum à majorum pietate ſentirent. Quo in ſtudio eruditionem cum religionis integritate copulandi tecum faciebant germani tui Fridericus, eximiâ gravitate & prudentiâ vir, Canonicus Moguntinus, &, qui etiamnum vivit, Caſpar Furſtenbergius duorum Electorum Moguntini, & Colonienſis Conſiliarius, ſupremus Weſtphaliæ Satrapa, jam pridem in omnibus Imperii conventibus magna cum dignitate, & publico commodo verſatus. Neque hæc ſolùm magnorum operum adjumenta domo ad Remp. attuliſti; ſed præterea, cùm plerique omnes claris orti natalibus, immodicis in veſtium, ædium, familiæ ſplendorem jacturis ornare ſe ſperent fortunam ſuam, ita à majoribus Furſtenbergii ſunt edocti, atque aſſuefacti, ut ſciant dignitatem generis crebris & illuſtribus virtutum documentis, non rerum inanium apparatu, luxuque retineri. Hinc illa tua, Princeps optime, in hoc quoque faſtigio in victu cultuque frugalitas: domus expers ſtrepitûs, atque turbarum: latus caritate magis tuorum, quàm armis ſeptum: denique ſumptus in privatum modici, in publicum profuſi. Cui enim nullæ ſunt inſanæ cupiditates, quæ neque exhauſtis Reip. vectigalibus expleri poſſint, ei neceſſe eſt opes ad juvandam, ornandamque Remp. ſupereſſe. Meritò igitur, Princeps Illuſtriſſime, Academia noſtra, non tibi modò, ſed inclytæ quoque domui Furſtenbergiæ ingentes gratias agit, quòd te ſuſtulerit, talemque formarit, cui propter conceptum à teneris veræ religionis, omniſque præclaræ diſciplinæ amorem, ſi quando ad dignum tuis meritis locum pervenires, cupido fundandæ Academiæ facilè poſſet incidere, neque, propter inſignem in omni vita temperantiam, rerumque omnium modum facultas perficiendi deeſſet.

Caput III.

Miſerum ſtatum, in quo à primo Eccleſiam Paderbornenſem offendit, Principem in cogitationem Academiæ impuliſſe.

QUis verò Dei in Eccleſiam Paderbornenſem eximiam voluntatem, atque providentiam ſatis pro dignitate prædicet, qui in ipſo tempore, parta cæleſti afflatu, & domeſticis inſtitutis animi tui ornamenta, non diu cunctatus, ad ejus ſalutem, dignitatemque convertere dignatus eſt? Vix inter hujus Eccleſiæ Canonicos cenſeri cœperas, cùm in te omnium conjecti ſunt oculi: neque quiſquam fuit, qui ut tibi honores mandarentur, canos expectandos putaret. Aliorum virtutem diu periclitatur, & explorat Eccleſia, ſæpe experta eos quoque quorum ſenectus omni laude floruerit, prius in illo ætatis lubrico, ut non ceciderint, titubaſſe. Te in ipſo juventutis flore Præpoſitum ſibi delegit, de robore animi tui, conſtantiâque ſecura. Quod equidem divino nutu factum arbitror, ut in tempore, Reip. vulnera, quæ paullò pòſt curanda tibi eſſent, accuratè cognoſceres. Eo enim tempore verſabatur hæc Eccleſia in poteſtate Principis à Catholica religione alieni, neque multò antè vicinæ provinciæ gravibus erant ob diſſidia de fidei doctrina motibus jactatæ, quos Gebhardus Truchſeſius Archiepiſcopus ductâ uxore, & Eccleſiæ contemtâ auctoritate excitarat. Itaque omnibus fato quodam temporum ad ſtudium novarum rerum converſis, & cum iis faciente ipſo, qui corrigere debuit, Antiſtite, univerſa rei Catholicæ cura, huic Admodum Reverendo & Nobiliſſimo Canonicorum Eccleſiæ Cathedralis Collegio incubuit, cujus in tuenda majorum religione excubiæ, ac labores digni omnino ſunt quos juſtiſſimis laudibus, & gratiis poſteritas tota proſequatur. Inter hos eminebat tua, Princeps Illuſtriſſime, animi magnitudo in vincendis rebus adverſis, prudentia in capiendo

Digitized by Google

conſilio, dexteritas in Eccleſiæ incolumitate ubique procuranda. Itaque cùm defuncto Principe de ſucceſſore deligendo Canonici conveniſſent, nemini propè dubium fuit, quin, ſi ſalvam vellent Eccleſiam, tuæ potiſſimum fidei credenda eſſet. Ita omnibus volentibus, & fauſtâ precatione te proſequentibus, Epiſcopus Paderbornenſis es renunciatus. Ibi cùm provinciam propè depoſitam, ac deploratam accepiſſes, ita perſanandam putaſti, ut eam aliquando non qualem modò accepiſſes laceram & afflictam, ſed florentem, ornatamque poſſes ſucceſſori relinquere. Nihil dico de fortunis, quas propè conſumptas repperiſti: nihil de ære alieno, quo graviter ſanè premebatur: nihil de oppoſitis pignori fundis, ac villis. Taceo non modò nunc exiſſe ex ære alieno, & quicquid uſquam obligatum fuerat bonorum Eccleſiæ, abs te liberatum eſſe, ſed etiam novas arces exædificatas, nova vectigalia conſtituta. Et quoniam ſuperiore libro nonnulla à me dicta ſunt de hac tua ad confluentes Luppiæ, & Aliſonis nova arce, adjiciam quoque de altera nonnihil, quæ Wevelsburgum dicitur. Ferunt in eodem loco antea arcem ſtetiſſe, cujus originem Hunnis, ſive Hungaris tribuunt. Illi enim priuſquam ad CHRISTI fidem, & humanitatem traducerentur, ut erant in primis immanes, & efferi, eruptione factâ in Saxoniam, & Turingiam circa annum Domini DCCCCVII. omnia flammâ ferroque vaſtarunt. Ab illis igitur, vel certè contra illos, prodidere quidam arcem primò poſitam II. à Paderborna milliario, ac reſtauratam deinde à Friderico Arnsbergæ Comite, qui deceſſit è vivis anno CHRISTI MCXIII. Venit poſtea in poteſtatem nobilium dynaſtarum in Beuren, atque inde in ditionem Paderbornenſium Antiſtitum. Extructa eſt abs te, Princeps Illuſtriſſime, forma triangulari, ſpecie ſanè viſendâ, atque magnificâ. Quæ quidem, aliaque ejuſdem generis opera ſi commemorarem, nihil equidem dicerem à laude Eccleſiaſtici Principis alienum. Nam etiam noſter Magnus Carolus, cùm epitaphium carmen, quod Romæ, hodieque in

Gobelinus ætat. 6. c. 57.

in Vaticano viſitur, ſcriberet Hadriano I. Pontif. Maxim. quem ſummâ pietate coluit, hæc inter ejus laudes quoque numeravit:

Doctrinis, opibus, muris erexerat arces,
Urbs caput, orbis honos, inclyta Roma tuas.

Extat apud Baron. tom. 9. Anno CHRISTI *795.*

Sed magis ſemper es arbitratus ad te pertinere quæ ad animorum ſempiternam ſalutem, & Orthodoxæ religionis incolumitatem ſpectarent. Eò igitur eveſtigiò curas cogitationeſque contuliſti. Neque id diu præteferre cunctatus es. Certè David Chytræus homo Lutherianus, tuam electionem enarrans ſic ait: *Paderbornenſi diœceſi Theodoricus à Furſtenberg gubernandæ præpoſitus eſt, & Calendarium Gregorianum ſubditis ſtatim obtruſit.* Studuit homo vafer, obtrudendi vocabulo, pulcherrimum factum in invidiam vocare, quam ſcilicet, Princeps Illuſtriſſime, facile contemnis, quòd auctoritati Vicarii CHRISTI, & Nicæni Concilii omnium ſanctiſſimi parêre, nihil habeat quod erubeſcendum videatur. Poſt hæc verò cùm animadverteres curſum religionis Catholicæ duabus potiſſimum rebus retardari, multitudine prava docentium, qui ſuperioribus temporibus omnia ferme ſuggeſta involarant, & inopiâ eruditorum ſacerdotum, qui veritatem adverſus mendacia tuerentur, utrique medicinam adhibere aggreſſus, lolii ſatores faceſſere, & res ſuas ſibi habere juſſiſti. Diuturnioris aliquantò curæ, & operæ fuit idoneos rei Catholicæ adminiſtros, & doctores formare. Diu enim in hac urbe ne quidem Grammaticæ ludi ſatis ad rem Eccleſiæ erant comparati, donec Salentinus Colonienſis Elector, qui hanc Eccleſiam ſimul adminiſtrabat, annuis vectigalibus auctis, ſtudia litterarum nonnihil erigeret. Extiterunt deinde illo decedente, ea tempora, ut Reverendum, & Nobile Cathedralium Canonicorum Collegium in litteris, quibus anno MDLXXX. Kalendis Junii longiorem operam Patrum Societatis JESU expetit, confirmet raros poſſe reperiri, quorum ſatis conſtans, & certa ſit de divinis rebus ſententia, cùm quilibet fere, quod commodum ſit, credat. Quæ res quo-

In Chronico Saxoniæ anno 1585.

quoque eoſdem ſapientiſſimos Eccleſiæ noſtræ proceres impulit, ut ludi adminiſtrationem omnem Societati JESU poſtea committerent. Sed tibi nimirum jam tum, Princeps Sapientiſſime, videbatur, niſi conditâ Academiâ, nunquam Eccleſiam in his terris eam doctorum hominum, quæ ſatis ſit ad frangendos adverſariorum impetus, facultatem habituram. Neque enim defuerunt viri graves, è quibus nonnemo etiamnum ſupereſt, qui te audierunt, cùm diceres ipſis principatûs exordiis te confidere, tantum tibi vitæ atque opum datum iri divinitus, ut publicam artium maximarum officinam ponere in hac urbe liceret. Ea res quamvis id temporis ardua videretur, tamen fuit cui contemplatio magnitudinis animi tui, & ſpes utilitatis publicæ lachrymas cieret. Jam enim intelligebas, quod à Divo JOANNE CHRYSOSTOMO diſertâ, ut aſſolet oratione, firmiſque rationibus oſtenditur, parum eſſe Chriſtiano doctori, ſi vulgari quâdam, & mediocri eruditione ſit prædītus, propterea quòd incertum ſit, quibus potiſſimùm armis humani generis incautos ſit aggreſſurus. Facit enim ille quod ii, qui urbem aliquam circumſident, ut eâ parte præcipuè faciat impreſſionem, quâ paucioribus præſidiis munitam eſſe viderit. Itaque ſi parochus quis Eccleſiam regendam ſuſceperit, qui, ut ceterorum non ſit rudis, minùs ſit Græcè, vel Hebraicè doctus, confeſtim extimulat, qui voces in ſacris litteris, aliter ac veritas habet, accipiendas eſſe contendat: Si dialectices eſt ignarus, exſuſcitat, qui argutis eum concluſiunculis impediat: Si hiſtoriæ veteris, & Eccleſiaſticæ eſt imperitus, qui fictas fabulas, & contortas, ac difficiles temporum rationes objiciat. Denique quacumque in arte fuerit minùs verſatus, in ea ſi adverſario latus præbuiſſe videbitur, quamvis ceteroqui ſit excellenti, reconditâque doctrinâ, tamen cauſſam dederit imperitis ſuſpicandi, ideò quippiam in Catholica doctrina verum non eſſe, quòd à veritatis doctore, non quicquid contrà dici poteſt, diluatur. Id ſi iis uſu venire poteſt, qui ſublimioribus diſciplinis exculti, minorum

Lib. 4. de Sacerdot.

ſunt

ſunt expertes, quid illis fiet, qui inferioribus leviter tincti, nullam partem graviorum attigerunt? Magnâ igitur ratione, Princeps Illuſtriſſime, inſtituiſti, cùm provinciam accepiſſes refertam oppugnatoribus Catholicæ religionis, vacuam propè iis qui pro dignitate ejus ſcita, ac decreta explicare poſſent; ſucceſſori optimè eruditis hominibus ſeptam & vallatam relinquere, qui illam omni doctrinæ genere, adverſus quodlibet hoſtium genus propugnare, & tueri didiciſſent.

CAPUT IV.

Illuſtriſſimum Principem fundanda Academia paci, & tranquillitati publicæ conſultum iviſſe.

QUibus rebus perfeciſti ut & Epiſcopi, cujus eſt ſibi creditos homines erudire, & Principis, qui non ſine cauſſa gladium portat, præclarè muneribus perfunctus eſſe videreré. Tunc enim minus moleſtum eſt timore pœnarum ad veritatem amplectendam cogi, cùm non defuerint, qui eam veritatem eſſe, quæ oſtenditur; errorem verò qui abjici jubetur, liquidò docere poſſint. Itaque ubi & mens doctrinâ imbuitur, & voluntas poteſtate compellitur, prona eſt obedientia. Obedientiam conſequitur pax illa, de qua alicubi Auguſtinus, cùm diſputaret contra Gaudentium, qui nolebat Hæreticos, & Schiſmaticos Imperatoribus pœnas dare: *Regibus* (inquit) *ea quæ ſecundùm Deum ſunt religioſo timore jubentibus quiſquis obtemperat, timore incipiens, & dilectione proficiens, à Domino accepit pacem, non ſicut pacem dat ſæculum. quoniam ſæculum dat pacem propter temporalem utilitatem: Dominus autem propter æternam ſalutem.* Lib. 3. contra Gaudentium circa finem. Verùm, ut alibi docet idem ſanctiſſimus Antiſtes: *Utitur etiam cæleſtis civitas in hac ſua peregrinatione pace terrenâ.* Lib. 19. de civit. Dei c. 17. Cujus civitatis procuratio cùm Chriſtiano Principi, præſertim Eccleſiaſtico, ſit commiſſa, & ipſe *humanarum voluntatum compoſitionem, quantum ſalvâ pietate ac* Ibidem.

religione conceditur, tuetur atque appetit, eamque terrenam pacem refert ad cæleſtem pacem: quæ verè ita pax eſt, ut rationalis duntaxat creaturæ ſola pax habenda, atque dicenda ſit, ordinatiſſima ſcilicet & concordiſſima ſocietas fruendi Deo, & invicem in Deo. Igitur, ut equidem Auguſtini orationem audio, Chriſtiano Principi præcipuè propoſitum eſſe oportet, ut omnibus, quibus imperat, cum DEO atque inter ſe conveniat. Deinde hujus gratiâ, in iis quoque quæ ad hanc vitam degendam pertinent, pax eſt Reip. concilianda, atque tranquillitas. Hæc igitur, Princeps Illuſtriſſime, cùm tui officii eſſe duceres, quantum animo laboraris, ut omnis tui imperii regio otio ac ſecuritate frueretur, nemo eſt in ea rerum omnium tam rudis, ac peregrinus qui ignoret. Quantis enim curis, atque impenſis egiſti, ne ardente finitimis terris civili bello, idem populos tuos afflaret incendium? quàm ſedulò ſemper honeſtam cum vicinis Principibus adverſus prædonum vim, ac rabiem, ſocietatem coire ſtuduiſti? quoties eorum ingentes copias, ne miſerorum fortunas diripi, & corpora vexari patereris, pacto cum iis pretio, à finibus tuis arcuiſti? quoties jam ingreſſos, & velut in hoſtili populantes omnia, atque vaſtantes, immiſſis copiis tuis cecidiſti? quanto metu provinciam univerſam eo die liberaſti, cùm tuis auſpiciis, tuorum militum virtute, volitantia in conſpectu hujus Urbis prædonum agmina, ad Benhuſium vicum juſtis ultus es armis? Quid? cùm ad novam-Becam oppidum, equeſtres copiæ, ejus oppidi exitium, & vaſtitatem anhelantes, à tuis hominibus devictæ, hibernas nives ſuo ſanguine cruentarunt? Quid ego ceteram tuam in omnes publicæ quietis perturbatores, auctoreſque injuriarum juſtiſſimam ſeveritatem commemorem? Itaque in ditionis tuæ terras aut tam validâ manu veniant oportet, ut pugnam non pertimeſcant, aut certè velut quendam prædonum ſcopulum devitent. Sed inprimis ſtudio tibi ſemper fuit, ut Paderborna tuæ provinciæ caput, omni civili motu vacaret. Nam cùm anno MDCII. menſe Februario gravis ſenatum inter, & nonnullos

nullos cives exorta eſſet diſcordia, cùm ſenatus à civibus Reip. male geſtæ accerſeretur: cives quòd ſenatum in curia vi quaſi in cuſtodia tenuiſſent, indigniſque modis affeciſſent, inſimularentur, operam dediſti, ut omni vi, ac tumultu ſemoto, jure experiri mallent. Itaque VI. Kalend. Quinct. ejuſdem anni de tuo conſilio viros cùm natalibus, tum juris ſcientiâ præſtantes dediſti, qui cauſſam univerſam cognoſcerent. Interea verò cùm conteſtatâ jam lite is annus eſſet in exitu, novorumque comitiorum tempus appeteret, ac ſenatus quidem ſe in officio fore profiteretur, cives autem illi, duce, atque ſignifero Liborio Wichardo, homine ad res novas moliendas acri, atque verſuto, neque ab armis diſcederent, neque ullum ſenatus inſectandi finem facerent, ſapienter vetuiſti, ne quorum nomina ex utraque parte delata eſſent, eorum in comitiis ulla ratio haberetur. Ibi verò incertum fuit pluſne tuis conſiliis ad pacandam, an illi furore ad perturbandam rempubl. incumberent. Ubi enim dies comitiorum ineunte anno MDCIII. adfuit, ac de more in curiam viginti-quatuor viri, penes quos jus erat renunciandi ſenatus, convenerunt, advolat cum armata ſuarum partium multitudine Liborius, atque intentato, iis qui conſederant, terrore, neminem, niſi ex ſuo ſuorumque voluntate, in ſenatum allegi ſinit, & cui quemque magiſtratum mandari oporteat, ipſe nominatim edicit. Verùm non diu Liboriani hujus quoque, quem pro ſua libidine creaverant, ſenatus injuriis temperarunt. Necdum enim eo menſe elapſo XVII. Kalend. Februarias is ipſe ſenatus, ſupplici dato libello, graviter de iis eſt queſtus. Sed non defuit ei, qui illos contra morem, & inſtituta majorum eligendos curarat, quemadmodum eâdem miſeros importunitate frangeret ac domaret. Ut enim ſibi jam pridem homines factioſos, audaces, egenos, ex ultima plebe devinxerat, omni artificio allaborabat, ut hos omnibus in rebus dicto audientes haberet. Illi ſimul atque ſignum datum erat, cum telis veniebant in curiam: illi quæcumque ipſe vel-

Digitized by Google

let aſſenſu ſuo, & inconditâ vociferatione comprobabant: illi, ſi quis contrà hiſcere eſſet auſus, ad ſuum ſcilicet Catilinam deferebant, quos ille contumeliis, minis, atque interdum colaphis, & adacto cultro vel ſecum facere, vel certè obmuteſcere cogebat. Ita deterrimum quemque ſponte; qui plus aliquanto videbant, metu ad ſuas partes adjunxerat. Adhæc, ut omnia, vel invito ſenatu, pro arbitrio gereret, novum vigintiquinquevirûm conſilium, è ſuo illo grege, contra civitatis leges & jura creaverat, quorum operâ aſſequebatur, ut quæcumque ipſi placuiſſent, populus vellet juberetque. Neque deerat homini, quamvis litterarum ignaro, popularis facundia, quâ in concionibus, quas frequentes ad ſuos habebat, utebatur, ut cum ſui de cœlo delapſum hominem quandoque, ne ipſo quidem diſſentiente, clamarent. Hunc perturbatum civitatis tuæ ſtatum, Princeps, cùm diutius ferre non poſſes, optareſque cives tuos, qui poſtremorum hominum dominatu premebantur, in libertatem vendicare, principiò VI. Kalendas Jun. ejuſdem anni MDCIII. Senatum ac populum juſſiſti illos vigintiquinqueviros, quos contra leges, & vetera pacta, ad alendum improborum civium furorem, crearant, omni illâ poteſtate privare. At illi ſcilicet annitentibus Liborianis, non poteſtatem eis ademerunt, ſed nomen duntaxat commutarunt, ut qui antea vigintiquinqueviri, iidem poſtea Delecti è populo dicerentur. Quid erat ſui Principis auctoritatem ludos facere, ſi id non erat? Neque tamen, ut eras accenſo infelices adjuvandi ſtudio, ſpem curamque abjeciſti. Animadverteras è claſſibus in quas tota civitas eſt tributa, nonnullam integram eſſe totius hujus perduellionis, & ex aliquot aliis complures, quos duntaxat cæterorum metus mutos effecerat. Spem igitur eras ingreſſus, hos, quibus aliquid reliquum erat ſanæ mentis, ad divellendos ſeſe, atque abrumpendos penitus ab omni facinoroſorum ſocietate poſſe impelli, ſi modò ſeorſim ſingulas claſſes alloqui, & ſui officii admonere licuiſſet. Atque edixeras quidem, ut pridie idus De-

Digitized by Google

Decembres ejuſdem anni claſſes omnes civium, urbe egreſſæ ſuo quælibet certo loco mandata ſui Principis acciperent. Senſerunt Liboriani quid ageretur, & diſſeminato rumore evocatos à Principe adverſus cives, ex ea provinciæ parte, quæ trans montes dicitur, homines armatos, qui civibus audiendo Principis mandato occupatis, urbem invaderent, non modò effecerunt ne quiſquam prodiret, ſed etiam adminiſtro, quem ad eos allegaras, præcisè negarunt, ſe, qui in eadem cauſſa eſſent, poſſe disjungi. Quæ quidem à Liborianis, notis illis clamoribus jactabantur, cæteris interea, ut ſolebant, timore conticentibus. Addebantur in te, Princeps illuſtriſſime, dicta acerba, & minæ: ac ne cui civium liceret ad arcem tuam commeare, quatuor ipſos dies portæ omnes civitatis clauſæ, & cuſtodiis ſeptæ tenebantur. His cognitis, cùm inter omnes conſtaret horum omnium malorum opificem, atque architectum eſſe Liborium, ratus eò abſtracto cæteros ad frugem poſſe corrigi, miſſis ad cœnobium Abdinckhoffenſe graviſſimis è tuo conſilio viris, eo accito cùm veteri, tum novo ſenatu, illum vel noxæ dedi, vel dum in judicio objecta ſibi crimina dilueret, ab ipſis haberi in cuſtodia juſſiſti. Senatus cùm in tam æquis poſtulatis Principi reluctari non poſſet, eſſetque ipſe à Liboriana factione creatus conſul non obſcurè homini iratior, tamen arctiorem cuſtodiam, & vincula deprecati, cenſuerunt ſatis fore ſi in curia tantiſper attineretur. Vocatus ille in curiam primùm tergiverſari, deinde cùm iterarentur mandata, aperto capite illudere, & minas de more jacere. ad extremum cùm ſenatus, ut ſaltem in ſpeciem mandata, quæ acceperat, exhauſiſſe videretur, miſſis apparitoribus hominem ut imperata faceret, vellet cogere; ille cùm domum ſuam armatis hominibus cinxiſſet, ac præter minora tela etiam ex ipſis urbis mœnibus advecta aliquot minora curulia tormenta, pro feneſtris ſuis collocaſſet, non dubitavit in miniſtros Reipubl. explodere. Sed hoc quamvis indignum facinus inuſitatâ quâdam audaciâ, atque impudentiâ haud multò poſt

cumulavit. Habebatur fortè ſenatus, cùm Liborius cum frequenti ſuorum manu, quorum ſinguli telis erant accincti ſub pallio, in medium conſeſſum venit. Præfatus, liquere ſibi jam illud eſſe, quando conſociari totius animos civitatis, & coaleſcere oporteat, orat ſenatum ut jam tandem aliquando decernat, velit necne ſuis, ac ſuorum conſiliis parêre. Cùm ſenatus cunctaretur, Liborius cum ſuis procumbit in genua, ac ſuos quidem jubet tertiùm orationem dominicam pronunciare; ſenatum verò interea ſtatuere, quid ſibi faciendum putet. Et jam belli iſti precatores, reductis palliis, tela oſtentabant, quibus, niſi mos eis eſſet geſtus, in ſenatorum cæde bacchari certum erat. Quid quæris? Senatus tam præſenti periculo perterrefactus obſignatis tabulis confirmat, ſe in omnibus, quæ ad Liborium, ejuſque partes pertinerent, cum ipſo eſſe facturos. Has tabulas cùm accepiſſet Liborius reverenter exoſculatus, gratiis actis, ac decem taleris in vinum ſenatui, nomine populi donatis, ita diſceſſit ut qui præclarè ſibi rem geſſiſſe videretur. Ex eo tempore in pejus omnia ruere cœperunt, eoque res evaſit, ut Januario anni MDCIV. ſenatu ex Liborianis creato, ipſe Liborius conſul renunciaretur. Quid in eo conſulatu ab improbis hominibus, Princeps Illuſtriſſime, non pertuliſti? Antiquiſſima pacta, Principumque conſtitutiones violatæ: ademptum tibi per ſummam injuriam ſupremum in urbe rerum criminalium arbitrium: cives, qui aliquid contra conſulis audaciam mutire eſſent auſi, inuſitatis ſuppliciis vexati: interdictum ſeverè omnibus ne ad te appellare, aut confugere auderent: conducti novi tribuni, ſigniferi, aliique rei bellicæ adminiſtri: tormenta pro mœnibus poſita, ut, quod dicere ſolebat Liborius, tibi Principi ſuo, vel ad menſam accumbenti negotium faceſſerent. Quid quòd non erubuit primariæ Eccleſiæ nobiliſſimo Canonicorum Collegio denunciare, ut alium ſibi Antiſtitem providerent. Nonne eoſdem Canonicos, cæteroſque omnes Eccleſiaſticos, ac religioſos homines, etiam cùm nihil urbi impenderet adverſi,

pu-

Digitized by Google

publico edicto ad tympani ſonitum, propoſitâ fortunarum, ac vitæ jacturâ, arma ſumere, & in excubiis militari more agitare compulit? Nonne eoſdem omnes, atque adeò tuos quoque, Princeps Illuſtriſſime, conſiliarios, & qui Reip. cauſſâ ad provincialem conventum cum mandatis mittebantur, ipſum quoque totius provinciæ quæſtorem, pedem ex urbe efferre ſuo injuſſu vetuit? Ac ſperabas quidem ordinum totius provinciæ auctoritatem, qui v. Non. Mart. in conventu Dringebergenſi adfuerant, aliquod apud eos pondus habituram, qui per idoneos homines, Paderbornenſes etiam atque etiam admonuerant, viderent, ne quod eorum gratiâ tota provincia detrimentum caperet. At illi parum ab eis pacati retulerunt, neque obſcurè cognoverunt deliberatum illis eſſe, & protectorem ſibi aſciſcere, & cætera quoque hujus provinciæ oppida, ſi fieri poſſet, in ſocietatem perduellionis attrahere. Interea ipſis auctoribus rumor inceſſit, fore ut urbs obſidione premeretur, quem eo conſilio ſerebant, ut Eccleſiaſticos in urbe retinerent. itaque circa idem tempus, non eſt veritus Liborius primariæ, & Cathedralis Eccleſiæ Canonicis minari, ſi urbe exceſſiſſent, nullam maximi templi partem integram eſſe manſuram. Nimirum jam omnia in urbe poterat, cujus crudelitatem multi jam Eccleſiaſtici, multi cives ut vitarent, ex urbe ſe eduxerant. cæteri in perpetua formidine verſabantur. Etenim cùm ipſe clandeſtinis habendis cœtibus omnia fermè perfeciſſet, tamen aſſecutus ſummum inter cives imperium, adeò non ferebat eos coire, ut nullus paullò melior civis alium convenire poſſet, quin ſi ad Liborium à ſuæ factionis hominibus, quos in hæc talia perquam intentos habebat, ejus nomen eſſet delatum, compedes, graveſque pœnas pertimeſceret. Circa idem tempus vulgato jam illo, de quo dixi, rumore, quatuor-viri delecti, qui arma & præſidia Liborianæ dominationis curarent, unuſque ex iis miſſus, qui pecuniam, copiaſque contraheret. Hæc circa Paſcha anni MDCIV. gerebantur, quo tempore propè jam ſepulta erat, Princeps Illu-

Digitized by Google

Illuſtriſſime, tuæ ſalus civitatis, niſi eam admirabili tuâ providentiâ, ac celeritate excitaſſes. Quam ad rem adjumento inprimis fuit ille cùm regii ſanguinis ſplendore, tum bellicæ virtutis gloriâ Illuſtriſſimus Joannes Friſiæ Orientalis, & Ritbergæ Comes, Eſenæ, Stedesdorpi, & Guitmundæ
Ep. 50. Dominus, in quem verè cadit illud S. Auguſtini de Bonifacio Comite, eum de virtute militari ſervire fidei, quam habet in CHRISTO. Tametſi enim tota hæc, quam adhuc deſcripſimus, ſeditio, non religionis cauſſâ præcipuè erat exorta, quia tamen ejus auctores omnes Catholicam religionem execrabantur, jamque decreverant, nullum præterea Catholicum in ſenatum legi oportere, certum eſt eos ſuis illis, quæ commemoravimus, ſceleribus eò intendiſſe, ut ſi res procederet, Catholica Religio his locis funditus interiret. Hoc cùm vir ſapientiſſimus intelligeret, facilè colligendarum copiarum, & ſeditionis opprimendæ provinciam ſuſcepit. Itaque tametſi febri laboraret, quia tamen omnis mora perniciem potuiſſet afferre, ſilentio noctis profectus, IX. Kalend. Maii appoſitâ ſuis ipſe manibus pulverariâ machinâ, niſus eſt, intimam urbis portam diſturbare (nam duas jam & penſiles crates nullo negotio dejecerat); ſed cùm ejus impetu effractis tantùm aliquot aſſeribus, non eſſet aditus patefactus, excitique Liboriani, aliquot è militari turba, de mœnibus glandibus plumbeis trajeciſſent, ingenti animi conſtantiâ Comes, cùm jam febris acceſſione conflictaretur, contempto manifeſto vitæ periculo, ſuos à fuga retraxit. Hâc ejus conſtantiâ erecti bonorum civium animi, qui ad id loci Liborii oppreſſi dominatu tacuerant, ac diviſâ in factiones civitate, induciæ tandem, & commeatus ad te illuſtriſſimum Principem eſt poſtulatus. Interea majora tormenta advehi juſſa, & ad acriorem obſidionem apparatus fieri, cujus metu ad extremum VI. Kalend. Maii Urbs, nullius effuſo civis ſanguine, eſt dedita, ipſeque perduellionis auctor, à civibus hominis immanitatem deteſtantibus, Victori traditus. Non poſſum hoc loco committere quin

quin impudentia quorundam mendacia commemorem, quorum gratiâ hæc ipſa, ex actis publicis, paullò pluribus ſum perſecutus. Etenim cùm is, de quo adhuc locuti ſumus, Liborius Wichardus in carcere vinctus teneretur, ac Lutheriani Prædicantes, qui templum forenſe S. Pancratii antea tenuerant, fugâ eſſent elapſi, ipſius rogatu quidam Cathedralis Eccleſiæ Vicarius, & è Societate JESU P. Fridericus Wachtendunckius hominem adiit. Hujus colloquiis permotus, tandem ad Catholicam Eccleſiam ſe contulit, Catholico ritu ſua peccata confeſſus, & ſacrâ Euchariſtiâ munitus eſt, ac non modò pro tribunali, cùm jam latâ ſententiâ damnatus eſſet, verùm etiam cùm jam inibi eſſet, ut ultimum ſupplicium lueret, Catholicam fidem quam eſſet amplexus, uſque ad ultimum ſpiritum retinere velle profeſſus eſt. Hâc ejus vulgatâ converſione irritati Prædicantes, eam apud rude vulgus incredibilibus mendaciis obſcurare conati ſunt. Edidit enim contra P. Friderici de hac re commentarium quædam nugamenta, Joannes Nigrinus, ad D. Thomæ Suſati Prædicans, quibus pro veſtibulo appoſuit Philippi Nicolai præfationem. Eâ præfatione ex Gangulphi Hergundi, ut ait, libris quatuor de rebus Paderbornenſibus hæc narrantur, ex quibus quàm ſit hoc hominum genus ingenioſum ad comminiſcenda mendacia quivis intelligat. Primò igitur v. Kalend. Maii narrat detruſo in carcerem, ac de pede ſuſpenſo, papillas abſciſas, ac fervens oleum vulneribus, naribus verò liquoris, è fæcium halitu, ardore ignis expreſſi, quem Germani vinum ardens, ſive aduſtum, Itali aquam vitæ appellant, tres ampullas infuſas. Atqui ex actis publicis certum eſt, Liborium conſuetas quoque quæſtiones deprecatum, omnia crimina faſſum eſſe. Deinde refert Prædicans, Pridie Kalendas Maii, cùm ſe Liborius in judicio, magno animo defenderet, abs te, Princeps Illuſtriſſime, per duos adminiſtros juſſum eſſe ſine judicio, aut ſententia eveſtigiò foras ad ſupplicium rapi. Atqui conſtat Liborium viâ & ordine, uti jura Cæſarea præcipiunt, interrogatum,

gatum, auditum, omnia palàm faſſum, ac denique damnatum, ſupplicem factum, ut humari poſſet. Id quod plurimorum, qui judicio interfuerunt, teſtimoniis compertum eſt, ſicut & illud quod de profeſſione Catholicæ fidei antea narravimus. Atqui Prædicans facit eum, cùm duceretur, atque à duobus Jeſuitis ſollicitaretur, reſpondentem, non ſentire ſe cum eis, fidem ſe habere, quam nemo ſit erepturus. Addit illud quoque, Liborium cùm ſibi ultrò ad ſupplicium veſtes detraxiſſet, ad te, Princeps Illuſtriſſime, converſum, ſic locutum eſſe: Adeſdum Epiſcope THEODORE, & pota largiter ſanguinem meum, quem tamdiu ſitiſti. Nimirum Lutherianum magis hæc oratio decebat, quàm ſalutatio Angelica, quam qui ſupplicio interfuerunt piè pronunciatam à Liborio, magno conſenſu teſtantur, atque etiam ad implorationem DEI matris adjunctum: Sancti Angeli, & omnes electi DEI orate pro me. Sed Prædicantibus majus flagitium eſt precari Sanctos, quàm calumniari Principes. Queritur poſtremò Prædicans de mortuo hæc vulgari, qui de ſe nihil teſtari poſſit. At teſtari poſſunt tot viri honeſtiſſimi qui interfuerunt, & poſtremas morientis voces acceperunt. Scilicet unum hoc iſtis hominibus curæ eſt, ut rudem populum quibuſcumque artibus ſibi devinctum teneant: quid prudentes ſentiant, nec flocci faciunt. qui facilè intelligunt, eis, qui audeant mentiri populo, hominem palàm, audiente populo ſalutationem Angelicam pronunciantem, maledixiſſe ſuo Principi; eiſdem non deeſſe artes, quibus infelici plebeculæ perſuadeant ſacras litteras aliquid dicere, quod Spiritui Sancto nunquam in mentem venerit. Certè id unum ſuo illo libro egit Nigrinus, neque tamen eo contentus, cùm metueret, ne parum eſſet in Bibliis præſidii, opem quoque à famoſis libellis acceſſit. Prædicantibus enim pluris eſt Paſquillus, quàm S. Jacobus Apoſtolus. Itaque ſi quid è S. Jacobo eis objicias, in promptu eſt illud Lutherianum: Non eſt in canone: ſin autem è famoſo libello mentiaris Henricum Jeſuitam Antverpiæ MDCI. XII. Aprilis publicè exuſtum,

Nigrinus p. 174.

ſtum, nefandi flagitii pœnas dediſſe, id nimirum perinde atque Euangelium credi oportet, tametſi Senatus Antverpienſis obſignatis, & palam editis litteris, adeoque tota civitas teſtetur, nullum unquam Jeſuitam Antverpiæ reum actum eſſe; nullum ſupplicium luiſſe. Sed quid ego hujus diei candorem atque lætitiam Nigrini mentione infuſco? Ad te redeo, Princeps Illuſtriſſime, quem dicere inſtitueram, condendâ Academiâ, paci & tranquillitati publicæ conſuluiſſe. Docuerant enim te civiles hæ turbæ, eos qui rebus novis ſtudeant, hominibus ferè rerum omnium ignaris uti, quod ii ferè impetu quodam animi, & furore ad deteriora rapiantur. Qui verò docti ſunt, præterquam quòd liquidius res omnes intelligant, longèque quid ex quaque oriri poſſit incommodi proſpiciant, tum verò certiſſimum eſt, quod ab Agellio ſcriptum eſt, qui bonas artes ſinceriter cupiunt, appetuntque, eos eſſe vel maximè humaniſſimos. Itaque Liborius noſter hominum legendi, ſcribendi rudium operâ plurimùm utebatur, quem compertum eſt palàm in ſuis illis cœtibus concionantem, veteres quaſdam litteras, quas neſcio quid ad dignitatem, & libertatem civitatis pertinere diceret, palàm plebi recitaſſe, ac ſubinde gratulatum eſſe, ea tempora obtigiſſe huic urbi, ut non minùs litterarum imperiti, ac Doctores intelligerent. Tum verò nominatim quempiam percunctabatur omnium abjectiſſimum, ecquid hæc intelligeret? cui ille, tametſi poſtea apud alios, ſi ſeorſim interrogaretur, ſe nihil intellexiſſe fateretur, tamen in illo conventu annuebat. Ita homines ignaros aſſuefaciebat, ut quicquid ipſe protuliſſet, licet cujuſmodi eſſet ignorarent, tamen continuò ſuâ acclamatione comprobarent. Qui verò erant eruditi, quia numero vincebantur, ne alios ſui erroris admonerent, vulgaris furoris formido retardabat. Quare, ſi unquam aliàs, eo tempore cognitum eſt, ex uſu eſſe Reip. ut abundet hominibus doctis, atque intelligentibus, ut inſcia plebs eorum & doctrinâ informetur, ne erret, & multitudine reprimatur, ne inſaniat. Faciunt verò ad id plurimùm ea gymnaſia

Noct. Att. lib. 13. c. 15.

ſia quæ intelligendi vim, ac prudentiam plurimum exacuunt, atque adoleſcentum animos quàm longiſſimè à temerario & furioſo vivendi more, ad rationis leges & inſtituta traducunt. Deinde quæ cum honeſtiſſimis litteris, veræ religionis, & ſanctimoniæ curam, quàm arctiſſime copulant. Ubi enim ſunt de religione lites, atque diſſidia, diuturna pax eſſe non poteſt. Ac ne quidem ubi falſa aliqua diſciplina, verâ religione abjectâ, ſola retinetur. Proprium enim eſt falſæ doctrinæ, ut conſtare ſibi non poſſit, neque leviores ſolent eſſe errorum inter ſe, quàm cum veritate conflictus. Qua igitur in urbe omnes idem inter ſe, & cum iis, qui toto orbe, omnibus ætatibus pietate floruerunt, de divinis rebus ſentiunt, habetque magnam eruditorum hominum facultatem, eam certum eſt præſtantibus conſervandæ publicæ quietis, & colendæ concordiæ adjumentis abundare. Iccircò Liborius noſter, quo tempore maximè perturbandæ atque pervertendæ civitati erat intentus, ſevero edicto vetuit, ne quis adoleſcens, qui ad Collegium Societatis JESU, diſcendi cauſſa, itaret, cujuſquam civis hoſpitio uteretur, neve cives eò liberos ſuos mitterent. qui contra feciſſet, is quinquaginta taleris multaretur. Nimirum ingens erat inter illa quæ rudi plebeculæ, in ſeditioſis illis conventibus venditabat, & hæc quæ in Catholicis, & bene inſtitutis gymnaſiis juventuti præcipiuntur intervallum. Ibi enim popularis licentia, effrenata peccandi impunitas, & rerum omnium perturbatio quærebatur. Hic DEI timor: magiſtratuum veneratio, atque obſervantia: modeſtia, & pacis amor, teneris mentibus inſeritur. Sed non providebat infelix, quòd adoleſcentes ipſius minis, atque edictionibus prohibiti, in ſcholis à magiſtris non didiciſſent, id è triſti ejus exitu, & juſtiſſimo ſupplicio eſſe cognituros. Quando enim liquidius demonſtrata eſt furioſarum ejus concionum vanitas, quàm cùm ſtans ad infamem columnam, omnia ſui conſulatus probra objectantibus, os præbebat: cùm clauſi mœnibus, & ſine ſua teſſera portis egredi vetiti Eccleſiaſtici: cùm excruciati hiber-

Digitized by Google

hiberno cœlo, graviſſimo gelu cives: cùm mulier quæ uterum ferebat, in publico, ubi ad ludibrium vulgi erat expoſita, abortire coacta jactabatur? Quid? ipſum ejus ſupplicium nonne conjunctum fuit cum evidenti teſtificatione divinæ de his rebus voluntatis? Etenim Liborius, qui, ut demonſtravi, Prætore, quem à Principe creari mos eſt, excluſo, ſummam ſibi in puniendis delictis poteſtatem arrogabat, VII. Kalend. Martii anni MDCIV. inopem civem Paderbornenſem Jodocum Dulmanium, miſerrimè, & obſcœniſſimè tortum, præcipiti ſententiâ, de infelici ligno, quod nuper ipſe poſuerat, ſuſpendit. Altero poſt menſe, pridie Kalend. Maii, cùm Liborius meritas pœnas daret, hîc ipſe ſuſpendioſus, manare palam ubertim ex ore, naribus, manibus, pedibus, oculis recentem ſanguinem, ipſum ſeſquidiem, clarè à tota multitudine eſt viſus. Acceſſit quoque ad ſpectaculum Illuſtris Friſiæ & Ridbergæ Comes, tantæ rei graviſſimus teſtis, tuque ipſe, Princeps Illuſtriſſime, adhibito tabellione, & idoneis teſtibus, rem publicis tabulis mandari juſſiſti. Quæ res documento ſit omnibus, ne adverſus magiſtratus legitimos, & Principes temerariam plebem commoveant: ne alieni ſanguinis ſint appetentes: ut ſuo dolori, & inſolenti vindictæ cupiditati frenos injiciant: ut homines ſe meminerint, inter homines verſari. Sed nimirum, Princeps Sapientiſſime, grave tibi & luctuoſum viſum eſt, hoc, è tam triſtibus, & cruentis exemplis, tardum nimis diſcendi genus. Mavis jam indè à prima pueritia ſic informari cives tuos, ut DEO, Rationi, Magiſtratibus, Legibus, Parentibus morigerari, comprimere appetitiones, domare iracundiam, omnibus ſe virtutibus & bonis artibus ad Reip. ſalutem, commoditatemque exornare conſueſcant.

CAPUT V.

Illuſtriſſimum Principem, in Academia inſtituenda, Eccleſiaſticorum, & Religioſorum hominum commodum & dignitatem ſpectaſſe.

PRæcipuum verò tibi, Princeps Illuſtriſſime, ſtudium ſemper fuit, ne ea pars gregis CHRISTI, quæ eximiam quandam vitæ ſanctimoniam profitetur, nullis, quæ quidem cum ſuo more & inſtituto congruerent, commodis, vel ornamentis careret. Quoniam verò omnes Eccleſiaſtici ordinis viri, in eo præcipuam quandam ſunt gloriam adepti divinitus, quòd divinam illam menſam, in qua Agnus DEI qui tollit peccata mundi, ſitus eſt, circumſtant, atque, ut alicubi loquitur D. Gregorius Nazianzenus, *appropinquant ad appropinquantem* DEUM, propterea magnis largitionibus, & impenſis eos ad dignitatem tanti ſacramenti complectendam animo, & dignâ pietate colendam excitare ſtuduiſti. Itaque conſtituto annuo vectigali inprimis lauto & magnifico, ſolennem ejus pompam, quæ poſt Pentecoſten quotannis inſtituitur, celebriorem auguſtioremque reddidiſti. Neque eo contentus, nullum prætermiſiſti in tota tua diœceſi cœnobium, quod non perpetuis vectigalibus auxeris, eo pacto, ut quoniam à pleriſque hâc tempeſtate non, quanti par eſt, fieret illa victima ſancta, quâ deletum eſt chirographum, quod erat contrarium nobis, ipſis curæ eſſet certis eam, ſtatiſque honoribus proſequi. Nullus porrò honor videtur tantum Sacramentum perinde decere, atque ipſorum Eccleſiaſticorum, qui ejus adminiſtrationi ſunt conſecrati, morum integritas, atque ſcientia. Si enim rectè & ordine fit in Eccleſia, quòd ſine lumine nunquam Euchariſtia deferatur, ut nempe profiteamur in ea verè eſſe præſentem eum, qui à ſapiente dicitur, *candor lucis æternæ*, ut ait Honorius III. quantò magis elaboran-

Orat. ad 150. epiſcop.

Sapient. 7. v. 26.

Can. Sanè cùm olim de celeb. Miſſ.

randum eſt, ne qui eam conficiunt, aut certè conficientibus miniſtrant, Sapientiâ, de qua ibi eſt ſermo, vacent? Nam, ut ibidem legimus, *Neminem diligit* DEUS, *niſi eum qui cum Sapientia inhabitat. Eſt enim pretioſior ſole.* Qui locus aliquantò eſt in Græco illuſtrior, ubi legimus τὸν σοφίᾳ συνοικοῦντα, id eſt, qui cum ſapientia, velut conjuge, habitat. Licet autem nemo juſtus, quamvis litterarum rudis, ſapientiæ ſit expers, docet tamen Apoſtolus, quis ſit ille, qui ardentiore quodam amore diligat Sapientiam. nempe: *Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo.* Quantum enim cæteri otii in obſequio feminæ, in educatione liberorum, in procuratione rei familiaris conſumunt, tantum ei ſuppeditat ad ſerviendum præcepto Apoſtoli: *Attende tibi ipſi, & doctrinæ.* Quemadmodum enim lumen & in ſe purum quiddam atque præclarum eſt, & naturâ ſuâ factum ad alia quoque illuſtranda: ita hominem Eccleſiaſticum, quem CHRISTUS Dominus *lucem mundi* non dubitavit appellare, decet non modo omni erroris, aut flagitii notâ carere, ſed etiam vitæ innocentis exemplis, & præſtantis ſcientiæ luce cæteris omnibus viam ad Sapientiam oſtendere. Igitur qui ſic comparatus eſt, is demum eſt, qui ſapientiam ſole longè clariorem, quaſi quibuſdam ſempiternis nuptiis deſponſam, atque devinctam habet. Ejuſmodi ſi omnes eſſent, qui altaria Chriſtianæ Eccleſiæ circumſtant, ejuſque opibus aluntur, quis ſuperiorum temporum felicitatem deſideraret? Quid enim tot homines tenebrarum, & errorum non diſcuterent; ſi cum æternæ ſapientiæ luce perinde atque ſponſa eſſent copulati? quis talibus ducibus non omni celeritate ad veritatis arcem convolaret? quis tam abhorrens ab omni ſtudio virtutis, qui non ſe ipſe retexeret? Talium hominum copiam ut haberent majores noſtri, ſedulò curabant, ut qui ad tam excellens degendæ vitæ genus à DEO vocarentur, ii omnibus, quæ cum eo non diſcreparent, liberalibus artibus expolirentur. Audi enim, Princeps Illuſtriſſime, quid præcipiat Concilium Aquiſgranenſe, ſub Ludovico Pio Cæſa-

re,

Ibid. Verſ. 28.

1 Cor. c. 7. v. 32.

1 Tim. 4.

Matth. 5.

re, in quo Canonicis vivendi regulá è ſanctorum Patrum monumentis eſt propoſita, quæ regula cùm in aliis Eccleſiis Germaniæ aliquot ſæcula, tum in Paderbornenſi uſque ad Bernardum IV. ejus nominis Antiſtitem, id eſt, uſque ad annum MCCXXVIII. viguit. In ea igitur cap. CXXIII. ſic habetur: *Religioſiſſimè ordinem canonicum ſervent, & Prælatis ſuis, ac Magiſtris honorem debitum humiliter impendant: ut horis canonicis divinum officium devotiſſimè expleant: intus foriſque non ſolùm habitu, & actu, ſed etiam ipſo inceſſu irreprehenſibiles exiſtant: ut non otio vacent, non vaniloquio inſerviant, non detractionibus, & cæteris vitiorum illecebris incumbant, ſed potiùs aut orationi, aut lectioni, aut quibuſlibet Eccleſiæ, aut certè propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis ſanis, & diverſarum artium erudiantur diſciplinis, ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis aut otioſus exiſtens, ſtipendia Eccleſiæ inofficioſè accipiat: ut quotidiè ad collationem veniant, ubi & hanc inſtitutionem, & aliarum ſcripturarum ſanctarum lectiones perlegant.* De cœnobiis verò, quis ignorat ea fuiſſe, quod de Corbeia noſtra nominatim legimus, diverſoria, & habitacula doctorum, & piorum virorum? *qui*, ùt loquitur D. Auguſtinus, *contemptis ac deſertis mundi hujus illecebris, in communem vitam caſtiſſimam, ſanctiſſimamque congregati, ſimul ætatem agebant, viventes in orationibus, in lectionibus, in diſputationibus: nullâ ſuperbiâ tumidi, nullâ pervicaciâ turbulenti, nullâ invidentiâ lividi; ſed modeſti, verecundi, pacati concordiſſimam vitam, & intentiſſimam in* DEUM, *gratiſſimum ipſi munus offerebant, à quo iſta poſſe meruerant.* At noſtrâ tempeſtate, poſtquam Eccleſiaſticorum hominum ad alia traductis animis, illæ laudabiles Pietatis & Doctrinæ exercitationes obſoleverunt, nihil eſt quod miremur, tantam vitiorum colluviem in Eccleſia DEI extitiſſe. Ubi nunc veteres illi Religionis vindices, & ſatores? ubi ſacri oratores? Ubi experientes animorum medici? Ubi divinarum litterarum periti? Ubi illi cœleſti quâdam caritate prædità Antiſtites? Sed quid hæc ſublimiora commemoro? quis non totum ſe fluxis commodis? quis non nefariis volu-

Gobelinus ætat. 6. cap. 64.

Lib. 1. de moribus Ecc.

Digitized by Google

voluptatibus dedit? Quid cauſſæ eſſe exiſtimamus? num eam, quam imperitè & ſtultè blaterant non minus perfectæ ſanctitatis, quàm ſalutaris doctrinæ adverſarii Prædicantes? Clamant illi obſervari non poſſe cælibatum: plus imponi Eccleſiaſticis viris, quàm eorum humeri ferre poſſint. Non eſt ea profectò, non eſt. Si enim D. Auguſtini temporibus, quando, ut ipſe narrat, plerumque ad continentiæ clericorum ſarcinam ſubeundam capiebantur inviti, eam ſuſceptam uſque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducebant; cur deſperent, qui ſponte hoc vitæ genus delegerunt, idem ſibi proclive fore, ſi eandem, quam viri illi ſancti, viam inſiſtant? Da mihi hominem à prima pueritia pietatis officiis, & eruditione omni excultum, cui dulce ſit inhærere contemplationi veritatis, eamque cùm in rerum naturalium ſcientia, tum in diviniore, & de cœlo delapſa, omnibus veſtigiis indaget, ac denique eam cognitionem, non ad quæſtum auramve popularem, ſed ad unius DEI Immortalis inflammandum cùm in ſuo, tùm in ceterorum mortalium pectoribus amorem conferat: nego huic homini otium futurum ad ea cogitanda, ſine quibus hi mortalium infeliciſſimi ſe vivere poſſe diffidunt. Jam verò, quoniam aliud mortales in noſtrorum temporum moribus intuentur, nimirum ſupra fidem eis videntur, quæ de majorum noſtrorum incredibili ſanctitate memorantur. Poſtquam verò hæc exempla deſierunt, religionis quoque ipſius auctoritas, quæ plurimùm apud rudes animas illis ſuſtinebatur, in dubium vocari, aut certè non tanti æſtimari cœpta eſt. Ideò vir doctiſſimus, atque optimè de re Catholica meritus Fredericus Staphylus Oſnaburgenſis, negat, præter rectam juventutis inſtitutionem, aliam supereſſe, exortas de religione lites ſedandi, viam. Adjungam ejus verba, quòd die natali primæ in Weſtphalia Academiæ, hominis Weſtphali, tantâ gloriâ in Academia Ingolſtadienſi noſtro ſæculo verſati non meminiſſe, nefas propemodum eſſe videatur. Is igitur in epiſtola, quâ Marci Anachoretæ aureos libellos, è Græco ab ſe

Lib. 2. de adult. conjugiis c. 20.

Digitized by Google

in Latinum converſos, inſcribit, & dedicat Petro Caniſio Societatis JESU celebri Theologo, poſtquam eſt queſtus cæteris in artibus non niſi peritorum judicia requiri, in rebus divinis indoctiſſimum quemque, quod commodum ſit, ſequi: ad extremum hæc addit. *Unicum fuit olim, & ſatis efficax his malis remedium, auctoritas conciliorum: quæ quondam pietate ſacerdotum apud omnes ſacroſancta habebatur, jam propter peccata noſtra labefacta eſt, belliſque in dies magis vileſcit, peneque deletur apud univerſos. Sola ſpes ferme eſt in puerilibus ſcholis, ut ſeminarium Eccleſiæ, quod in ſenibus jam emarcuit, in pueris reſuſcitetur.* Hoc adeò conſilio, Princeps Illuſtriſſime, non modo jam olim pueriles ſcholas, verùm etiam hanc Academiam tuis opibus condidiſti, quam iccircò iis ſolis diſciplinis conſecrari voluiſti, quæ Canonicis inſtitutis Eccleſiaſtico homini ſunt permiſſæ. Notum enim eſt iis juris civilis, & Medicinæ tractationem interdici. Fuit ſcilicet tibi curæ ea ſtudia excitare, ad quæ colenda, refrigeſcente indies cæleſti caritate, omnibuſque quæſtum, & popularem auram ſpectantibus, pauci ſponte appellunt animum.

CAPUT VI.

Propriè dictam Academiam ſine Iuriſprudentia eſſe poſſe.

VErùm, Illuſtriſſime Princeps, hîc ego, quod pace fiat tuâ, cogor nonnullis rerum imperitis reſpondere, qui cùm audiunt, necdum tradi in Academia tua Juriſprudentiam, opinantur aliquid ei ad Univerſitatis nomen deeſſe. Eos ego non meis, ſed hominum juris peritorum verbis hunc errorem dedocebo. Igitur Jacobus Middendorpius Weſtphalus, Theologiæ & Juris ſcientiâ clarus, libro, quem de Academiis edidit, cùm nomina inveſtigaret, quibus rectè hæc noſtra publica gymnaſia afficiantur, principiò rectè eis docet Academiæ nomen tribui, ac deinde ingreſſus ſermonem

monem

Digitized by Google

monem de nomine Univerſitatis: Recentiorum, inquit, “
quidam Scholas publicas, quòd auctoritate publicâ, ſive “
quod idem ferè eſt, publicè inſtituuntur, quidam Univer- “
ſitates appellare malunt. Non tam quòd omnes liberales ar- “
tes in eis doceantur, (multæ enim ad certarum tantùm diſci- “
plinarum profeſſionem eriguntur) ſed quia Profeſſoribus & “
Studioſis litterarum collegium, atque univerſitatem habere “
licet, quod alioqui jure prohibitum eſt. Petrus item Tolo- “.
ſas doctiſſimus Juriſconſultus, libro XVIII. de Rep. cap. VI. *Sunt*, inquit, *arbitraria Principibus Eccleſiaſticis & ſecularibus ut loca, in quibus velint ſcholas privilegiatas conſtitui, ita & quas ibi velint tradi ſcientias, ſive omnes, ſive certas. Quamvis enim omnes habeant commune vinculum, & conſtituant Encyclopadiam, non tamen ſequitur debere in uno eodemque loco ſimul tractari vel doceri. Poſſunt enim in diverſis diſci, & doceri. Neque ideò minus Univerſitas privilegiata in Gallia, aut alibi dicetur, ſi modò privilegia conceſſa ſint, quia ibi omnes artes vel ſtudia omnia non tradantur. Sunt enim Scholaſtici & Doctores qui faciunt univerſitatem, & non diverſitas ſcientiarum. Poſſunt adjungi ſemper ſcientiarum diverſarum profeſſores, jam introductis profeſſionibus, ut iiſdem potiantur privilegiis, quibus jam fundatæ, non ſecus quàm nova ſtudia aliis locis cum iiſdem privilegiis, quibus jam potiuntur antiquæ Academiæ. Sunt quippe hæc juris poſitivi, quæ mutari & augeri vel tolli poſſunt arbitrio eorum, qui poteſtatem habent, maximè novâ ortâ juſtâ cauſſâ. Quemadmodum Theodoſius & Valentinianus profeſſoribus artium liberalium privilegiatis, qui in civitate Romana, & Conſtantinopolitana docebant, addiderunt profeſſores Philoſophiæ, & legum doctores, & Clemens V. conciliumve Viennenſe, aliis addiderunt profeſſores linguarum Arabicæ, Græcæ, & Chaldaicæ.* Denique quoties à Pontificibus, & Conciliis Pariſienſe gymnaſium Univerſitas dicitur? & tamen audi quid de ea narret Bartholomæus Caſſanæus in Catalogo Gloriæ mundi: *Apud nos*, inquit, *tenetur pro prima, & principaliori totius Galliæ univerſitate, quoad Philoſophiam, Theologiam, artes, medicinam, & cæteras artes, ſed non quoad leges. Quoniam in ea non docentur leges,*

Vide copioſè Rebuf. de tract. nomin. q. 6. n. 13. & in §. ſtatuimus 2. ad verbum Univerſitatis. de collat. in concord.

Part. 10. §. 32.

ges. Quoniam in ea non docentur leges, nec jura civilia, ut eſt text. in c. ſuper ſpecul. extra de privileg. Quis igitur audeat Paderbornenſi Gymnaſio propterea Univerſitatis nomen adimere, quòd ad eundem modum nonnullas Eccleſiaſticis perſonis minus conſentaneas diſciplinas non tractet? Meliuſne illi norunt cui Univerſitatis, ſive Univerſalis ſtudii nomen tribui poſſit, quàm Pontifex, & Imperator? Certe Paulus V. Pont. in ſuo diplomate teſtatur ſe hoc Gymnaſium Paderbornenſe in Univerſitatem ſtudii generalis perpetuò erigere & inſtituere, vultque eam omnibus privilegiis non ſolùm ad inſtar aliarum Univerſitatum, ſed pariformiter, ac æquè principaliter in omnibus, & per omnia uti, potiri, & gaudere. Ad idem exemplum Imperator, in gymnaſium, & ſtudium Univerſale erigit, & decernit, ut in ea gradum ſeu honorem aſſumentes, gaudeant privilegiis quibuſlibet, quibus Univerſitas Heidelbergenſis, Tubingenſis, Friburgenſis, Ingolſtadienſis, ac alia ſtudia privilegiata, ac Doctores, Licentiati, Magiſtri, Baccalaurei, & Scholaſtici iſtic promoti, aut aliquâ dignitate ſeu gradu inſigniti gaudent, utuntur, fruuntur, & potiuntur. Qui igitur Paderbornæ negant Univerſitatem propriè dictam eſſe, ii Juriſperitorum, & ſummorum Principum inſcientiam dum videntur ſugillare velle, demonſtrant ſuam.

CAPUT VII.

Illuſtriſſimum Principem, condenda Academia, eximiam ſuam in Societatem Ieſu voluntatem declaraſſe.

HAnc igitur Univerſitatem (ſic enim ipſis quoque Juriſconſultis approbantibus, appellemus) Eccleſiæ potiſſimùm commodo, & dignitati inſtitutam, Princeps Illuſtriſſime, curæ, atque poteſtati Societatis JESU committendam, tradendamque judicaſti. Sic enim tuo rogatu decernit in ſuo diplomate Pont. Max. Ipſam Univerſitatem, ac ſtudium generale ſic erectum & inſtitutum, curæ, regimini,

ni, & adminiſtrationi dictæ Societatis, & illius Præpoſiti Generalis, ſeu ab eo deputandi, qui totius Univerſitatis Rector exiſtat, præfatâ auctoritate *(Apoſtolicâ)* etiam perpetuò ſupponimus, & ſubmittimus. Eodem ſpectat, quod Cæſar jubet eam gubernari, juxta formulam Dilinganæ, aliarumque Academiarum in conſtitutionibus ejuſdem Societatis comprehenſam. Etenim B. Ignatius Societatis JESU Fundator non modò putavit è republ. fore ſi ſui homines unà cum aliis in publicis Academiis verſarentur, ſed etiam, ſi ita DEO cordi eſſet, ut ab aliquo Principe, vel Rep. alicujus Academiæ adminiſtratio Societati crederetur, non commiſit, ut poſteri certas ab eo leges, & inſtituta deſiderarent. Ejuſmodi Academiæ ſunt non paucæ toto orbe excitatæ, quarum primam fuiſſe accepimus Gandienſem à Franciſco Borgia ejus loci Duce, qui deinde Societati ſe adjunxit, primis illis ejus incunabulis fundatam. Secuta eſt Mamertina in Sicilia, à Joanne Vega Prorege, Caroli V. Cæſaris auſpiciis condita. Tum Eborenſis in Luſitania, fundatore Henrico Cardinali, qui ultimus ſuæ ſtirpis Rex poſtea fuit. In Gallia, ut alias omittam, maximè illuſtris eſt Flexienſis, quam Rex Henricus IV. cognomento Magnus, ea in domo, quæ infanti ipſi domicilium fuerat, erexit, ejuſque in templo Cor ſuum condi juſſit. In Germania noſtra primus Otho Truchſes Cardinalis Auguſtanus, Dilinganam Academiam ab ſe fundatam totam Petro Caniſio, Societatique permiſit. Eum ſecutus eſt Sereniſſimus Carolus Auſtrius Archidux, Ferdinandi I. filius, Maximiliani II. frater, qui anno MDLXXXVI. Græcii in Stiria, Academiæ ab ſe munificè inſtitutæ, ac locupletatæ Societatis homines rectores, & magiſtros delegit. Quem nuper imitatus eſt ejus filius Leopoldus Paſſavienſis, & Argentoratenſis Antiſtes, poſito Molleshemii in Alſatia publico Societatis Gymnaſio. Horum tantorum Principum exemplo, Princeps Illuſtriſſime, cùm hanc Academiam, quæ populis ditionis tuæ æternæ ſalutis præſidium, & immortale ornamentum eſſet, meditareris, fecit vetus illa, tot-

4. Parte conſt. c. 11. & ſeq.

totque illuſtribus promeritis teſtata in hujus Societatis homines benignitas, & gratia, ut non alios ei præficiendos putares. Nimirum ut flumina à modicis orta principiis, quo longiùs à capite recedunt, hoc majora ſumunt incrementa: ita, Princeps Illuſtriſſime, conceptam jam inde ab anno MDLXXX. quo primùm in hanc Urbem pedem attulit, in hanc Societatem benevolentiam majoribus quotannis beneficiis cumulare non deſinis. Cujus quidem benevolentiæ perpetuos ſocios, atque conſortes habuiſti admodum Reverendos, ac Prænobiles Cathedralis Eccleſiæ Canonicos, quibus hæc Societas ſuorum in hac Urbe commodorum originem, ac progreſſum, cum ſumma grati ac memoris animi ſignificatione acceptum ſe ferre profitetur. Illi enim ſunt, qui eam primùm ad ſpem religionis Catholicæ, vehementer eo tempore laborantis, erigendam huc, ad conciones primùm, deinde ad ſcholas quoque habendas advocarunt. Illi domum, quæque ad victum, & cultum pertinent tot Sociis, ac Patribus, quot ante hîc verſati ſunt, quàm ad Collegii formam redigerentur, certis vectigalibus, perpetuis attributis, liberaliter & abundè providerunt. Illi graviſſimis decretis Societatis famam, & commoditatem contra adverſarios, atque adeò, anno MDLXXXIII. contra ipſum quoque Principem, aliter, ac nos de religione ſentientem, qui miſſis legatis, Patribus ſcholas interdici cupiebat, graviſſimis ſententiis, decretiſque tutati ſunt. Denique illud natalibus, & dignitate ampliſſimum Collegium nunquam deſiit, ſocietati ara quædam eſſe atque perfugium: nunquam favere ſtudiis: nunquam labores ſublevare: nunquam gratiam, & patrocinium impendere. Itaque hoc natali Academiæ noſtræ, Princeps Illuſtriſſime, intelligis opinor officii noſtri eſſe, horum quoque, quibus illa primam quaſi ſtirpem ſuam debet, ampliſſimorum, ornatiſſimorumque Procerum, non ſine gratiis, & beneficentiæ laude meminiſſe. Atque cùm omnium ſemper erit dulcis, ac jucunda memoria, tum verò præcipuè illorum, qui primis illis temporibus plurimùm in-
accer-

Digitized by Google

accerſenda, fovenda, tuenda Societate laborarunt. In his familiam ducebant Henricus de Meſchede Decanus, Melchior à Plettenberg Camerarius, Guilielmus Schilder Scholaſticus, quos precamur, ut DEUS immortali felicitate remuneretur. Ex iis verò, qui etiamnum ſuam nobis lucem impertiunt, occurrunt duo hujus Eccleſiæ lumina admodum Reverendi & Nobiles DD. Walterus Brabeck Præpoſitus, & Arnoldus ab Horſt Decanus, qui, ut ſunt omni eruditionis & prudentiæ laude florentes, ita nullum faciunt finem præclara ſtudia ſuis opibus; & favore adjuvandi, ac propagandi. Ejus adeò rei in Academia, monumentum ſemper erunt duæ turres, magnis utriuſque impenſis ita extructæ, ut Academica juventus ne pedem quidem inferre poſſit in Gymnaſium, quin horum præſtantiſſimorum Eccleſiæ Procerum recordetur. Meminiſti enim, Princeps Illuſtriſſime, ejus diei, cùm primùm hujus novi gymnaſii fundamenta ſunt jacta. quo die hi duo Eccleſiæ noſtræ ſummates, in amplificando DEI honore, dignitate Patriæ, commodis juventutis, Principem ſuum, & Antiſtitem honeſto, jucundoque certamine æmulantes, perpetuum hujus ſuæ in bonas litteras voluntatis in ipſis quoque ſaxis, & muris, his turribus ædificandis, monumentum extare voluerunt. Video me jampridem, Princeps Optime, abuti patientiâ tuâ, qui orſus tibi gratulari, ad Canonicorum cœtum deflexerim. ſed nimirum non decebat hodie Academiam THEODORIANAM, hoc ſuo natali, illius ſplendidiſſimi Collegii oblviſci, cujus ſuffragiis factum eſt, ut Theodorus Theodorianæ Academiæ parens eſſe poſſet. Nam cùm inter eos tot eſſent præſtantiſſimi viri litterarum, Societatis, avitæ religionis omnes amore inflammati, videntur ſingulari DEI nutu eum Principem elegiſſe, qui unus cum omnium ardore, ac zelo paria facere poſſet. Quid enim illi collato ſtudio, communicatiſque conſiliis ad amplificationem bonarum artium optare potuiſſent, quod non ſit in tuo principatu perfectum? Dolebant quidam arctius Societatem habitare, quàm ut plures libe-

liberalium diſciplinarum magiſtros, alioſque divinæ rei operarios capere poſſet. Tu, Princeps Optime, ſimulatque ad Eccleſiæ gubernacula acceſſiſti, dediſti operam, ut hunc idoneum maximè ſacris functionibus locum nanciſceretur. Dolori erat multis piis hominibus hoc D. Joannis Apoſtoli templum, quod antea fuerat quædam exquiſitæ pietatis officina, duodecimum jam annum profanorum artificum ſtrepitu perſonare. Confeſtim magno ære ab iis, quibus venundatum erat, redemtum VI. Idus Quinct. anni MDXCII. Societati tradidiſti, eamque donationem Clemens VIII. Pont. Max. eodem anno IX. Kalend. Novemb. confirmavit. Deſiderari quoque videbatur à nonnullis, ut Societas, in hac Urbe non temporariam duntaxat ſedem, ſed ſtabile juſtumque Collegium haberet. Id verò, inſigni acceſſione ad priora vectigalia factâ, cùm ejus quoque fundationis Clemens Octavus auctor factus eſſet, non longo intervallo perfeciſti. Quid quòd, dirutis veteribus ædibus, quæ erant circum hoc templum, novas, laxas, firmas, & propè, quàm ferat religioſorum hominum captus, auguſtiores, maximis impenſis ædificare es aggreſſus? Itaque cùm hæc Urbs, ſi ulla alia, ſæpe vaſtata, ac fœdata incendiis, veteres illas magnificas, cujuſmodi olim fuiſſe accepimus, jam pridem deſideret, cœpit ab hac præſertim excelſa, & quadrata turri, qua Collegium ornaſti, nonnihil priſtini recuperare ſplendoris. Nihil dico de bibliotheca cùm aliis, tum præcipuè ſanctorum Patrum voluminibus perquam ornata: Nihil vel de Organo non minus oculis, quàm auribus jucundo: vel de hoc marmoreo pietatis tuæ in ara maxima monumento, quibus rebus hoc templum mirificè decoraſti: Nihil de ſuburbano ſacello B. Virginis quod Romanum vocant, quod, ut ſodalium ejuſdem Divæ pietati faveres, tuamque quæ ſanè eſt in Matrem DEI eximia, demonſtrares, tuis opibus inſtauratum, & locupletatum Societati poſſidendum, curandumque tradidiſti. Mihi certè videtur, Princeps Optime, adhuc fuiſſe inter DEI in te, & tuam in nos benignitatem, jucundum quoddam,

Digitized by Google

dam, decorumque certamen. Nam cùm ille plures, ac plures uſque ad hanc ætatem annos tibi largiretur, neque ullum effluere ſineres ſine aliquo vel in res divinas, vel bonas litteras liberalitatis documento, nimirum diu vivendo, diu vivere meruiſti. Inter alia verò gratiſſimum Societati, & Eccleſiæ inprimis ſalutare illud munus accidit, cùm domum Probationis in hac Urbe Societati, idoneis vectigalibus inſtituiſti, ubi religioſæ militiæ tirones rudimentum ponerent, eamque pietatis ubertatem combiberent, quæ deinde cum bonis artibus conjungentes, ad plurimorum mortalium ſalutem longè latèque derivarent. Jam videbantur tua in nos beneficia ad id faſtigium perveniſſe, ut nihil accedere poſſe videretur, cùm tu, Princeps Optime, ordiris novæ molis fundamenta jacere. Nova ſublimiorum doctrinarum profeſſoribus alendis perpetua vectigalia conſtituis: das litteras ad Pont. Max. atque Cæſarem, quibus jus condendæ Academiæ flagitas: extruis hoc elegantiſſimum, commodiſſimumque gymnaſium: quod DEUS bene evenire jubeat: Societati JESU Academiam Theodorianam tradis atque commendas. Pro quo intelligit illa quidem quantas tibi, Princeps beneficentiſſime, gratias debeat, ſed quoniam hoc ejuſmodi beneficium eſt, quod non ſolis verborum officiis compenſari poſſit, ſed quod acrem induſtriam, aſſiduos labores, continuas propè lucubrationes, atque vigilias deſideret, DEUM immortalem orat & obſecrat, ut qui tibi hujus inſtituendæ Academiæ eſt auctor, idem omnibus qui ſunt, quique poſt aliis erunt in annis, Societatis Profeſſoribus, & magiſtris eum ſtudendi, docendique ardorem injiciat, eam conſtantiam, roburque tribuat, eam vim & lumen ingenii, & quod caput eſt, eas pietatis virtutiſque copias, ut ſemper huic tuæ in divinum honorem, Reip. utilitatem, juventutis commoda præclaræ voluntati aliqua ex parte reſpondeant.

Digitized by Google

CAPUT. VIII.

Gratiæ Academicæ juventutis nomine.

QUid verò, Princeps Illuſtriſſime, huic florentiſſimæ juventuti hodie animi credis eſſe? quantis incedere lætitiis? quàm fauſtis te precationibus proſequi? Palam enim in litteris, quibus hodiernæ celebritati diem dixiſti, profeſſus es, eorum præcipuè te utilitati in inſtituenda Academia conſulere voluiſſe. Ubi illud etiam pronuncias: Spem omnem inſtaurandæ, atque ad priſtinum decus "
revocandæ Reip. hoc quidem tempore in recta tenerioris "
ætatis educatione poſitam eſſe. Quod tametſi aliorum quo- "
que ſapientum hominum ſit judicium, putant ſibi tamen in quodam eximii honoris loco ducendum, quòd à tam laudato Principe tanti fiunt, ut redintegratio ſalutis, ac dignitatis publicæ, ab ſe potiſſimùm expectetur. Quod ſi dictum duntaxat abs te eſſet, deberet ſanè cujuſlibet quamvis remiſſi ac deſidis adoleſcentis animum ad teneram ſuam ætatem, omnibus, quibus optas, bonis artibus excolendam permovere. Jam verò poſtquam perpetuâ triginta annorum liberalitate, & curâ id egeris, ut juventutis ſtudia inflammares, atque adjuvares, qui his non movebitur eum meritò lapidem habendum arbitrantur. Hodiernus ſanè dies ſatis oſtendit, quàm ſint cùm præteritis tuis meritis, tum hujus Academiæ fundatione ad omne laudabilium ſtudiorum decus erecti. Quanquam enim ingenuè confitentur nihil ſe dignum hâc tuâ Celſitudine, nihil tuis virtutibus, nihil tot beneficiis præſtare poſſe, tamen non ignari ab arbore, quam nunc primum plantaveris, ante flores eſſe repetiturum quàm fructus; atque adeò voluptatem, quam olim fructus ſunt allaturi, jam ex ipſis floribus percepturum; confidunt fore, ut ſua ſtudia, quamvis tenuia, & quaſi immatura, jucunda tibi accidant. Certè parietes, niſi quid me fallit, omni verſuum genere conveſtiti: arcus, atque emblemata plena ingenii: ſcenæ appa-

ratus: Aſtronomicæ concertationes à nobiliſſimis adoleſcentibus, & Mathematicarum diſciplinarum amantiſſimis ſuſceptum: Theſes de Philoſophia naturali propoſitæ, aliaque de eodem genere, illuſtria quædam emolumenta brevi hanc Academiam allaturam eſſe Reipub. pollicentur. Atque utinam fieri poſſet, ut dum ſtabit, perpetuò te ſalvo & incolumi frui poſſet. Sanè experiremur verum eſſe, quod ab agricolis dicitur: *Fertiliſſimum in agro eſſe oculum domini.* Nunc, quod proximum eſt, vota aſſiduò faciemus, ut DEUS immortalis maxima, atque uberrima apud cæleſtes tuis beneficiis præmia jam nunc comparet, ſed quò diutius cùm Eccleſiæ, tum huic novellæ Academiæ proſis, ſerò te ad ea fruenda diſcedere patiatur. Apud poſteros verò tuam vicem obibit hæc tua effigies in Gymnaſii atrio poſita, cui aſcribi voluiſti: Te affectu, zeloque boni publici quà Religione, quà Sapientiâ procurandi, propagandique, Religioni quidem Templum, Sapientiæ verò Gymnaſium Academicum, Collegium porrò Patribus Societatis JESU tanquam fidis utriuſque thesauri diſpenſatoribus æternùm conſecraſſe. Ex quo cùm ea quæ nunc in Gymnaſio litteris operatur, tum ea, uti confido, quæ pòſt futura eſt juventus intelliget: ſi hanc Academiam florentem videre, ſi tuæ optimæ voluntati obſequi, ſi beneficiis gratam gratiam referre volet, nunquam ab officiis religionis ac pietatis, nunquam à doctrinarum ſtudiis, nunquam ab obſequio majorum eſſe diſcedendum.

* *Plinius Lib. 18. cap. 6.*

FINIS.

Digitized by Google

Reverendiſſimo & Illuſtriſſimo

PRINCIPI, THEODORO,

Præſuli vigilantiſſimo, Domino clementiſſimo, Vindici fortiſſimo, Inſtauratori munificentiſſimo, Pio, Felici, Pacifico,

PATRI PATRIÆ,

Diœceſis Paderbornenſis per annos triginta & quod excurrit ſapientiſſimè gubernata, boniſque omnibus cumulata

L. B. M. GRATIAS AGIT.

CARE PATER PATRIÆ (ſit enim fas nomine vero
Sive tuum ſtudium ſive vocare meum)
Jam dudum, Oceano meritorum merſa tuorum,
Et tam multimodis facta beata bonis,
Geſtio conceptis teſtari gaudia verbis,
Quæ memori pridem condita mente gero,
Utque pio meritas promam Tibi pectore grates,
Ingenii totos explicuiſſe ſinus:
Poſtera ne ſæclis olim labentibus ætas
Arguat ingrati criminis eſſe ream.
Sed ſimul ac dictura oculos attollere cœpi,
Caſta verecundus purpurat ora rubor,
Mens hebet, ars hæret, refugit vox, ora gelantur,
Vincta repentino frigore lingua ſtupet.

Qualis in anguſtis luctans ſiphonibus humor
  Feſtinando ſuum ſæpe moratur iter,
Fervet in obſtructis lymphæ vis incita venis,
  Egreſſumque ſibi, dum petit, ipſa negat.
Perque arctas magno nitens molimine fauces,
  Unda ſibi ipſa moram, non patiendo, facit.
Sic mihi denſa ſeges, ſic torrens undique laudum
  Anguſtum vocis copia claudit iter.
Nam quæ prima ſequar tantarum exordia rerum?
  Quod mihi principium, quis mihi finis erit?

Orthodoxa Religio in integrum reſtituta.

Anne quòd errorum ſpiſſis erepta tenebris
  RELLIGIO victrix tollit ad aſtra caput?
Relligio liquidis quæ cœli è fontibus hauſta,
  Sidera non dubiâ ducit ad alta viâ.
Lingua mihi intonuit MAGNI quam ferrea KARLI,
  Dum pia pro CHRISTI numine bella gerit,
Indomitoſque ſacris compellit Saxonas armis
  Barbara cœleſti ſubdere colla jugo.
Quam mihi inhumanâ profugus feritate Quiritum
  Tertius, elingui tradidit ore, LEO.
Hæreſis at dudum Stygiis prorupta cavernis
  Impia in adverſum ſumpſerat arma DEUM.

Miſera rerum facies cùm ad gubernacula Princeps vocaretur.

Monſtrum horrendum, informe, cui IGNORANTIA mater,
  Et FASTUS Pater eſt, SEDITIOQUE Soror,
LIBERTAS nutrix; RIXÆ comitantur euntem,
  JURGIAQUE evulſis ſanguinolenta comis:
Illius armigeri FRAUDES, MENDACIA, TECHNÆ,
  Et ſacris inhians fæda RAPINA bonis.
His illa auxiliis, illâ ſuccincta phalange
  Auſa erat æterno bella movere DEO.
Hinc fera barbaries, ruptiſque licentia frenis
  Fas omne in vita miſcueratque nefas.
Plebs miſeranda ſui Paſtoris prodita fraude,
  Errabat ſævis obvia præda lupis.

Nec

Nec ſoliti templis indicebantur honores,
  Feſtaque deſierant ritè vetuſta coli.
Calcabat ſanctas victrix audacia leges,
  Jura dabat cæcus pro ratione furor.
Verùm ubi Te votis hominum expugnata piorum
  Admorunt Sacræ fata benigna Mitræ,
Cana Fides rediit, rediit Pietasque, Pudorque,
  Et malè neglectis debita cura ſacris,
Ornatus templis, dignatio reddita Myſtis,
  Moribus integritas, Legibus obſequium.
Ad ſua palantes revocatæ ſigna Kalendæ,
  Certior ut ſacrum curreret annus iter.
Impia Libertas rigidis compreſſa lupatis,
  Præmia fas, dirum eſt pœna ſecuta nefas.
Ferrea inaureſcens ſtudiis melioribus ætas
  Falcigeri retulit tempora priſca ſenis.
Atque, ut ubi roſei tenerum jubar exſerit oris,
  Et ſola lucifluo terrea fonte rigat,
Humida decedunt venienti nubila Phœbo,
  Complicat & furvos nox inamœna ſinus.
Monſtraque per cæcas impune vagata tenebras
  Cogit in aſſuetos lux rediviva ſpecus;
Haud aliter ſimulac Tu Religionis avitæ
  Æthercam celſa promis ab arce facem,
Concita diffugiunt bipedum portenta luporum,
  Sive tuo gladio territa, ſive pedo.
Hic ſe præcipiti deturbat ab aggere ſaltu,
  Et pavidus, nullo terga premente, fugit.
Ille parum pedibus tanto in diſcrimine fidens,
  Laſſa per obſtantes brachia jactat aquas.
Theſea magnanimum plenis veneratur acerris
  Attica probroſo libera terra jugo,
Qui Labyrinthæos auſus penetrare receſſus
  Semivirum forti perculit enſe bovem.

Pravorum dogmatum ſatores juſſi faceſſere.

Aſt

Flava Ceres fortes cogens ad ſigna colonos
 Militiâ ferrum diſtinet omne ſuâ.
Denſa per incanas cædes graſſatur ariſtas,
 Prataque gramineâ florida ſtrage natant.
Caſſide in emerita molitur aranea caſſes,
 Frugiferam placidus vulnerat enſis humum.
Splendent attriti glebâ ſtridente ligones,
 Martiaque in tenebris exedit arma ſitus.
Neve quies ullo violetur publica motu,
 JUSTITIA exerto pervigil enſe cavet.
Latrones procul hinc, procul hinc vos tollite fures,
 Et quiſquis rapto vivere dulce putat.
Nil vobis, moneo, THEODORO Principe, tuti eſt:
 In vos manſuetas non habet ille manus.
Ille mei ad clypeum qui Principis excubat enſis,
 Sontibus exitio eſt, præſidioque probis.
Nec vos vel precibus, pretio vel fidite, culpam
 Strenua non tardo mox pede pœna premet.
Hoc vetera, hoc vobis monumenta recentia narrant,
 Quæ paſſim medio plurima rure patent,
Pendula ab arboribus radiiſque implexa rotarum,
 Debita carnivoris corpora vulturibus.
At ſi quis tardas monitis adverterit aures,
 Sentiet illa ſuo vera fuiſſe malo.
Teſtis BECA NOVA eſt, tuus eſt BENHUSIA teſtis,
 Nunc quoque prædonum ſanguine pinguis ager.
Cùm graſſatorum florentes ære catervas
 Lux improviſæ dedidit una neci.
Ipſe adeò è cœlo ſumptis Vincentius armis,
 Tam pia præſenti prælia juvit ope.
Ille & limphatos egit terroribus hoſtes,
 Et rexit noſtrâ ſpicula miſſa manu.
Mutant fata vices, & amico Numine, præda,
 Qui prædaturus venerat, ipſe fuit.

Juſtitia pacis publicæ inexorabilis Vindex.

Pœna deturbatoribus publicæ tranquillitatis ſumpta.

Anno 1601. ipſo S. Vincentii Prædonum copia caſa ad vicum Benhuſen.

Plurima victrici ſternuntur corpora ferro,
Plurima Juſtitiæ victima cæſa litat.
Impia pullati duxerunt funera corvi,
Et ſaturi leſſum concinuere canes.
Nunc quoque tranſverſim cerealibus obvia ſulcis
Sæpius agricolas oſſa morantur equos.
Inde tibi, PRINCEPS, plaudunt Urbeſque Viæque
Ruraque, quòd ſævo cuncta timore vacent.
TE canit intrepidâ nocturnus voce Viator,
Obſcurum tuto cùm pede carpit iter.
TE recinens patula paſtor reſupinus in umbra
Securas longo carmine mulcet oves;
Te canit in molli projectus gramine meſſor
Ad vitreas Paderæ leneſluentis aquas.
Bonarum artium ſtudia excitata.
Ergo iterum pacis PAX aurea ſuſcitat artes,
Et redit ad ſolitos muſica turba choros.
Ergo iterum, Phœbo reſtim ducente, Camœnæ
Ad numerum ſaliunt, ad numerumque canunt.
Weſtphala Pierias pubes operatur ad aras,
Et litat, Aonio vota probante DEO.
Quæ modò ſingultim parco lacrymaverat imbri,
Nunc fremit immenſo Caſtalis unda lacu.
Tu, PRINCEPS, Cyrrhæ longæva ſilentia rumpis,
Ne ſeneant tacito ſqualida plectra ſitu.
Invia Tu nobis Heliconis teſqua recludis,
Culmina tu facilem ſternis ad alta gradum.
Gymnaſium exædificatum.
Tu pridem exulibus, Mecœnas optime, Muſis
Principe magnificam condis in urbe domum.
Tu primùm SOPHICO palmam proponis AGONI
Cingat ut emeritum laurea ſerta caput.
Gradus & honores Academici.
Per te, quo ſtimulet Virtutis amantia corda,
Nobilis ingenuum gloria calcar habet.
Tu vaſtum ingeniis aperis felicibus æquor,
Tota ubi dent placidis vela ferenda Notis.

Per

Digitized by Google

Per Te Naturæ cæcos tentare receſſus,
Et licet ignaras lucis inire vias.
Quænam cœleſtes æternet regula curſus,
An ſupera aſſiduo templa canore ſonent.
An vaga nocturnis diſcurrant aſtra choreis,
An ſiſtant moto ſidera fixa polo,
Quam variæ cæli cingant præcordia zonæ,
Et ſua quo ventos ubere mater alat.
Anne Cyteinis pudefiat Cynthia rhombis,
Queiſve ſui maculis inquinet oris ebur.
Cur ſalſos pelagus fluctus, cur flumina dulces,
Perpetuas fontes ejaculentur aquas.
Aut quis, ne infeſtis terras ſuperobruat undis,
Temperet undoſi cærula fræna maris.
Cur gravis excuſſis immugiat ignibus æther,
Miſtave cum liquido ſanguine ſaxa pluat.
Aut quæ perpetuent Ætnæas pabula flammas,
Quidve flagrans rutilo crine cometa vehat.
Quid quòd & arcanæ penetralia Theologiæ
Auſpiciis, Princeps, ſunt reſerata tuis?
Quid quòd Weſtphalicas duce Te remeavit in oras
Sancta Palæſtino cognita lingua Syro?
Et ſacra divinis intexta oracula libris
Dulcius ex ipſo promere fonte licet?
Quid memorem celſis ſpectandas turribus ARCES,
Et tantùm Domino tecta minora ſuo?
Ornamenta olim pacis, munimina belli,
Sumptibus ad cælum ſurgere juſſa tuis?
Hinc NOVA deterſo veteris ſqualore ſenectæ
Jamque ſuo demum nomine digna DOMUS,
Regalem tectis immanibus explicat aulam
Laxaque formoſis atria porticibus.
Quas circùm, virides ventis criſpantibus undas
Plaudit laſcivis ſquamea turba choris.

Philoſophica Mathematicaque diſciplina, ad humaniores artes adjuncta.

Theologia, & Lingua Hebræa.

Diœceſis ſumptuoſis ædificiis & operibus communita & ornata. Newhauß *Arx ædificata, horti non amœni minùs quam frugiferi concinnati.*

Digitized by Google

Flora favet, favet attiguis Pomona viretis,
Certatimque ſuas utraque promit opes.
Utraque certatim vernantes divitat hortos,
Floribus illa ſuis, fructibus iſta ſuis.

Webelsburg *Arx magnificè conſtructa.*

Inde Wevelsburgi ſolido domus ardua ſaxo
Nubila ſublimi culmine celſa ferit.
Hæc olim à priſcis (famæ ſi credimus) Hunnis
Poſt varios Dominum Te ſibi legit heros.
Nunc te digna domus, ſed erant magalia nuper
Penè ruinoſo ſemiſepulta ſitu.
Circum Chaoniæ texunt umbracula quercus,
Sylvaque vicinas occulit alta feras.
Quaſque ſub hoſpitiis celat frondentibus arbos,
Plurima laſcivo gutture vernat avis.

** Collegium ſocietatis* JESU *à fundamentis excitatum, Templum inſtauratum, & viſendis operibus ornatum.*

† Ædificium Academicum in ſuas exedras aptè deſcriptum.

Nam quid CollegI ſacras venerabilis ædes *
Templaque ſublimi conſpicienda tholo?
Quæque ſtatas numeris edis vocalibus horas
Niliacas Turris vincere digna Pharos?
Tecta quid auguſti memorem viſenda Lycæi, †
Et Patriæ, & vero tecta dicata Deo?
Hanc divina ſibi legit Sapientia ſedem,
Incolit hos virtus Relligioque lares;
Hic Sophici crebrâ celebrantur gymnade ludi,
Doctaque quæ nullo bella cruore madent.
Hîc agiles poliunt ad bella forenſia linguas,
Hîc ſalit à volucris fons pede factus equi.
Illic facundi ſplendent Demoſthenis arma,
Suadaque germano Cecropis ore ſonat.
Hîc Juvenum ingenuas animi formantur ad artes,
Hîc facilis diſcit prima elementa puer:
Quamque olim Patriæ præſtantibus approbet actis,
Virtutem à teneris combibit unguiculis.

Statua Principis in Scholarum veſtibulo ejus in bonas litteras voluntatis monumentum.

Hîc Tua Palladii ſuperaſtans limina Templi
A Polycletæa ſpirat imago manu.

Prin-

Principe digna ſacri majeſtas eminet oris,
  Ambit honoratas aurea mitra comas,
Flexile Sarranum marmor rugatur in oſtrum,
  Et trabea ex humero pendula utroque fluit.
Quæque tibi vivo eſt, eadem quoque marmore ſculptum
  Paſcendi ſequitur ſedula cura gregis.
Nam manus una pedum præfert, manus altera librum,
  Ut regat illa pedo, quos docet iſta libro.
Illam poſt multos aliquis venerabitur annos,
  Verbaque non ſiccis proferet iſta genis:
Furſtenbergiacâ, THEODORUS origine, Princeps,
  (Namque illum memini cernere) talis erat,
Talis erat, neque multum à vivo abludit imago,
  Eheu quod fas ſit dicere, talis erat!
Mente ſagax, vultu facilis, cultuque modeſtus, *Ingenium & mores Principis.*
  Manabat comi multus ab ore lepos.
Tum quoque, cùm ſeris natura fatiſceret annis,
  Temporis antiqui geſta referre memor.
Pacis amans, rectique tenax, nec prodigus æris,
  Et tamen in Patriæ commoda largus erat.
Oderat immodicos faſtus, ſed & oderat aſtus,
  Non affectatæ ſimplicitatis amans.
Moribus antiquis, cultor Pietatis avitæ,
  Certus in antiqua Religione mori.
Non fuit impoſitis populo gravis ille tributis,
  Aula ſed infletas ſobria parſit opes.
Non ſibi ſed Patriæ genitum ſe credidit eſſe,
  Communemque ſuis civibus eſſe Patrem.
Nunc cœlum colis, ô cœlo digniſſime Princeps,
  Aſpectu frueris nunc propiore DEI.
Cunctaque Lunaï varium ſubjecta ſub axem,
  Deſpectas oculis inferiora tuis.
Virtuti imperium ſi par tibi fata dediſſent,
  Tot meritis Orbis vix ſatis unus erat.

Virtuti ſi par ævum tibi fata dediſſent,
Sæcula tot meritis vix ſatis ulla forent,
Sed nos indigni qui te frueremur eramus,
O ſemper magnis Livor inique viris!
Sic, niſi quæ ſerò nobis erepta dolemus
Nos bona, fatali noſtra ſtupore latent.
At tua nunc pennis peragrat victricibus orbem
Gloria non ullo præmoritura die.
Et ſi quem vivo Livor ſubtraxit iniquus
Poſt obitum duplici fœnore creſcit honos.
Donec ſidereis gemmaſcet floribus æther
Et peragent ſolitas noxque dieſque vices,
Dum mare conſuetis repetent anfractibus amnes
Et dubio venti prælia marte gerent.
PASTORIS THEODORE BONI, PATRIÆQUE PARENTIS,
A grata titulum poſteritate feres.
Hæc & plura tuæ ſpectator imaginis olim
Non tacito, Princeps, verba dolore dabit.
Quo feror? unde abii? quæ me via? quove reducet?
Quo ruis in vaſto cymba minuta ſalo?
Ante pererrato lucis pater aureus orbe
Frena fatigatis ignea demet equis,
Singula quàm memori liceat deſtringere verſu
Condita vel ſumptu, vel reparata tuo.
Tu me marmoream quondam THEODORE relinques,
Teſtea quæ mihi cum præficereris eram.
*Karol. Mag. fund. S. Henricus benef. primarius, Meinwercus & Imadus laudatiſſimi præſules Eccleſiæ Paderb.
Aurea Tu magni revehis mihi tempora * Karli,
Cæſaris Henrici tu benefacta refers.
In te Meinwerci pietas operoſa revixit,
Tu verum Imadi præſulis inſtar habes.
Ergo quod Henrico Meinwerco, Karolo, Imado,
Debeo promeritis hoc THEODORE tuis.

INDEX
IN
PANEGYRICUM.

A.

ACademia Paderbornenſis fundator Theodorus Epiſcopus & Princeps Paderbornenſis. pag. 1, 2, 85
Academia Paderbornenſis auctoritate Pontificiâ & Cæſareâ erecta. 2
Academias non licet abſque ſummi Pontif. & Imperat. Romani auctoritate condere: quo conſilio id conſtitutum. 23
Academia Paderbornenſis lumen menſque Weſtphaliæ. 83
Academia complures directioni PP. Soc. JEſu commiſſa. 117. 118
Academiæ fundationem Epiſcopum maximè decere. 36
Academia Germaniæ recenſita. 29
Academiam propriè dictam ſine juriſprudentia eſſe poſſe oſtenſum. 115. 116
Academia non magis ſine veritate, quàm mundus ſine ſole conſtare poteſt. 26
Adolphus Comes Schaumburgius Archiepiſc. Colonienſis diſcipulus Goclenii. 9
Agger ab Aliſone uſque ad Rhenum ductus, à Domitio Ahenobarbo ſtructus. 61
Agrigentini juvenes vino ebrii, tabernam putant in triremim verſam. 19.
Aliſonis antiqui Romanorum Caſtelli ſitus & deſcriptio. 60
Aliſo caſtellum à Romanis contra Tencteros, Uſipetas, Bructeros, Marſos, Tubantes, Chattos, &c. conſtructus. 62
Aliſo primùm in poteſtate fuit Romanorum, deinde Sicambrorum, tum Saxonum, ac denique Francorum. 79. 80
Aliſo à Romanis deſertus in Germanorum rurſus poteſtatem venit. 69
Aliſo vigeſimo poſt Varianam cladem anno in poteſtatem Germanorum venit. 66
Aliſone olim hiberna Romanorum. 60. 61
Aliſonis Romanorum caſtelli amplitudo. 61
Aliſo inſtauratus à Carolo M. 77. 78
Aliſo caſtellum & civitas olim, ubi nunc Arx Neuhuſium ſedes Epiſcopalis. 61
S. Altmannus primùm Scholaſticus Paderbornenſis, deinde Præpoſitus Aquiſgranenſis, poſtremò Epiſcopus Patavienſis. 45
S. Altmannus Epiſcopus Patavienſis unà cum Sigehardo Patriarcha Aquileienſi vice Gregorii VII. Pont. Max. præſidet Concilio Triburienſi. ibid.
Andreas Carolſtadius & Philippus Melanchthon ſuadent juventuti ſtudioſæ, ut combuſtis libris, ſpretoque gymnaſio in opificum diſciplinam ſe dedant. ipſi exemplo præeunt. 18
Angrivarii. 74
Anſgarius, Rembertus, Adalgarius, Unno, Sigebertus aliique Corbeienſes monachi Apoſtoli Borealium nationum. 5
Anna Weſtphael mater Theodori Epiſcopi & Princip. Paderbornenſis. 89
S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis cum Imado Epiſcopo Paderbornæ educatus. 44
S. Annonis eloquentia in permovendis ad pietatem animis. ibid.
Aribo Archiepiſcop. Moguntinus Paderbornæ concionatur. 51
Arminius & Segimerus inſidias Varo ſtruunt, Legiones cadunt. 66
Arnoldus Burenius Novator, quænam dogmata Apoſtolicæ fidei per ſummam injuriam ſomnia appellet. 16
Arnoldus ab Horſt Decanus Paderbornenſis. 119
Antonius Liber Suſatenſis primus literas in Bataviam invexit. ejus diſcipulus Alardus Amſterodamus Theol. Lovan. 10
L. Aſprenas legatus Vari Aliſoni præpoſitus. 66

B.

S. BArdo Archiepiſcopus Moguntinus, Paderbornæ in feſto Pentecoſtes ſermonem

Digitized by Google

nem ad populum faciens, mortem ſuam prædicit. 51
Bellum inter Cheruſcos & Maroboduum. 68
Bonifacius, Suibertus, Ewaldi, aliique diſcipuli Theodori Archiepiſcopi Dorovernenſis. 40

C.

Capituli Cathedralis Eccleſiæ Paderbornenſis in juvandis Soc. JESU Patribus ſtudium. 113
Carolus M. partem devictæ Saxoniæ offert Deo inſtinctu Adriani Papæ. 81
Caroli M. caſtra propè Luppiæ fontes. 79
Carolus M. reſtaurat Eresburg. 77
Carolus inſtituit Oſnabrugi Gymnaſium, in quo Latinæ Græcaque literæ continuò docerentur. 4. 5
Carolus concilium Paderbornæ celebravit, Leonem III. PP. ibidem excepit. 49
Carolus IV. Imp. hoſpitio exceptus ab Henrico Spiegelio Epiſc. Paderborn. in arce Neuhuſana anno 1375. 81
Caſpar Furſtenbergius duorum Electorum Moguntinorum, & Colonienſis conſiliarius. 92
Conradus Epiſcopus Monaſterienſis, ex familia Ritbergicorum Comitum. 8
Conradus Goclenius Paderbornenſis, Profeſſor Lovanii in collegio trilingui. 9
Concordia Academiarum à novatoribus turbata, quarum antea erat mirificus conſenſus. 22. 23
Conſtantienſi Concilio interfuere è Colonienſi Academia Theodoricus de Monaſterio Theologiæ Doctor; ex Heidelbergenſi Gymnaſio Conradus de Suſato, Weſtphali. 7
Corbeia olim Gymnaſium fuit eorum, qui ulteriorem Saxoniam, Vandaliam, Daniam Chriſtianæ fidei præceptis imbuerunt. 5
Cordula à Galen, conjux Wenemari Furſtenbergii, Matrona miræ pietatis. 88. ejuſdem devotio erga Chriſtum patientem. 89
Cauſa ob quas expediat plures in orbe inſtitui Academias. 29

D.

Delbrugia Bructerorum ultima ſedes. 67
Diſcordia gravis ſenatum inter ac cives nonnullos Paderbornenſes. 99
Dogmata quædam fidei ac Theologicæ ſine adminiculo Philoſophiæ benè explicari & contra hoſtes Chriſtiani nominis commodè defendi nequeunt. exploſi qui id negant. 21
Druſus Aliſonis conditor ad Albim fluvium nomen Romanum protulit. 62
Druſo ara in vicinia Neuhuſii à Romanis erecta, poſtmodum à Germano milite dijecta. ibid.

E.

Eccleſiam unam duntaxat, Academias plures eſſe poſſe ac debere. 28
In vera Eccleſia ſolùm ſtabilis veritas, extra eam falſitas. 23
Eccleſiaſtici ordinis dignitas. 110. 111
Elſen vicus non procul Neuhuſio, veteris Aliſonis nomen hodieque retinet. 60
Epiſcoporum Paderbornenſium domicilium primùm fuit in Urbe Paderborna, poſtmodum ob diſcordias cum civibus Neuhuſium translatum ab Epiſc. ſecuritatis causâ. 80
Equeſter Ordo Teutonicus armis Livoniam Chriſto ſubdidit. 6

F.

Fontium miracula propè Novam Becam, Liechtenawum, Veterem Becam &c. in Diœceſi Paderbornenſi. 55
Formatæ literæ. earum uſus & antiquitas. unde iis auctoritas aſciſci debeat. 25
Franciſcus Epiſcopus Monaſterienſis novatoribus favens interceſſione Collegii Cathedralis in Epiſcopatu toleratur à ſummo Pontifice. 16
Francorum gens unde originem nomenque traxerit. 72. 73
Franci circa Gallieni tempora primùm innotuerunt. 73
Franci quas terras occupaverint. ibid.
Franci & Saxones junctis viribus epibuſque piraticam exercuerunt. ibid.
Fridericus Monaſterienſis Epiſcopus Paderbornenſis in gymnaſio condiſcipulus S. Annonis & Imadi. 45
Fridericus Epiſcopus Monaſterienſis fundator Collegiatæ Eccleſiæ S. Mauritii in ſuburbio urbis Monaſterienſis. ibid.
Fridericus Furſtenbergius Canonicus Moguntinus.

Digitized by Google

tinus. 92

Fridericus Furſtenbergius Satrapa Werlenſis. 89

Fridericus Furſtenbergius Satrapa Bilſteinienſis. ibid.

Furſtenbergica familia origines ſuas ad Comites Oldenburgicos refert. 91

Furſtenbergica familia virtutes, & avita decora. 88

G.

Gebhardus Truchſeſius Archiepiſcopus Colonienſis à fide catholica deſciſcit. 93

Germanicus Druſi filius Aliſonem reſtaurat. 67

Germanicus victoriam reportat de Arminio, non longè à Minda. 68

Godeſchalcus Greſemundus Meſchedenſis Theologus, ejuſque frater Theodericus Medicus Clariſſimus, Weſtphali. 7

Gratia acta Theodoro Epiſcopo & Principi Paderbornenſi fundatori Academia Paderana, nomine juventutis Academica. 121. 122

Guilielmus Furſtenbergius Ordinis Equitum Teutonicorum S. Mariæ in Livonia magnus Magiſter. 90. *ejuſdem Principis adverſa fortuna, captivitas, conſtantia, pietas.* 90.91

Guilielmus Schilder Scholaſticus Paderbornenſis. 119

Gymnaſium Paderbornenſe Soc. Jesu *Patribus committitur.* 96

H.

Hatumarus & Baduradus Epiſcopi Paderbornenſes ex illis obſidibus fuere, quos à Saxonibus Carolus M. accepit. 5

Hermannus in campo. 7

Hermannus de Soldis Oſnabrugenſis. ibid.

S. Henricus & Conradus Impp. Paderbornæ frequenter ac libenter commorati ſunt. 50

S. Henrici Imp. ætate magna fuit inter Eccleſias Paderbornenſem & Bambergenſem amicitia & conjunctio. 44

Henricus de Coeſveldia. 7

Henricus de Hervordia. ibid.

Henricus Meſchede Decanus Paderbornenſis. 119

Henricus de Werlis. 7

Hujus avi ſectarii (præter Anabaptiſtas) abjecerunt Lutheri Academiis maledicentis inſaniam. 33

I.

Ignorantia plurimorum malorum cauſa. 57

Ignorantia ſatellites rebellio, temeritas, furor. 83

Imadus Epiſcopus Paderbornenſis B. Meinwerci è ſorore nepos liberales artes Paderbornæ fovit promovitque. 42

Imperatorum Principumque domicilia eadem quoque Muſarum digna ſedes. 48

Joannis Comitis Ritbergenſis zelus fidei, & virtus militaris. 104

Joannes Furſtenbergius Abbas Sibergenſis Ordinis S. Benedicti, ſui monaſterii inſtaurator. 89

Jean. Nigrini Prædicantis Soſatienſis de ſupplicio exituque Liborii mendacia. 105

Jordanes Canonicus Oſnabrugenſis unam in orbe terrarum Pariſienſem Academiam eſſe volebat, ſicut unam Eccleſiam Romanam. 27

Julianus Imp. vetat Chriſtianorum liberos in Scholis publicis admitti. 25

Juventutis recta inſtitutio unicum remedium ſedandi exortas de religione lites. 113.114

K.

S. Kunigunda Virgo S. Henrici Imperatoris conjux à Willigiſo coronatur Paderbornæ. 50

L.

Liborius Wichardus homo turbulentus & verſutus factionis Liborianæ caput. 99. *Cum factioſis ſuis curiam armatus irrumpit.* 99. 102. *è perditorum hominum colluvie* XXV. *virûm conſilium legit.* 100

Liborii popularis facundia & verſutum ingenium. 107

Liborius contemnit mandata ſenatus. 101. *Contra apparitores ſenatus vim parat. domum ſuam armatis hominibus, & machinis curulibus inſtruit.* ibid. *extorquet decretum à ſenatu.* 102. *Conſul creatur. querela ejus contra Principem. quem & cupit amotum.* ibid. *Principum aliorum protectionem reſpectat. ejus tyrannis.* 103

Liborius vetat frequentari Gymnaſium PP.

Digitized by Google

Soc. JESU. 108
Liborii ſcelera. 109
Liborius deditâ Paderbornâ, à Civibus traditur Principi. 104. *Civem innocentem ſuſpendio necat.* 109
Liborius moritur Catholicus. 106
Lovanienſium aſperiora olim ingenia à Joanne Brabantiæ Duce qua ratione mitiora reddita. 57
Ludovicus Pius Cæſar Haroldum Danorum Regem à ſuis æmulis regno pulſum Paderbornæ excipit, ibidem generalem conventum inſtituit. 50
Ludovicus Dringebergius è Paderbornenſi Diœceſi Seleſtadii in Alſatia Joannis Reuchlini, Beati Rhenani, Jacobi Wimphelengii &c. Profeſſor. 10
S. Ludgerus Proto-epiſcopus Monaſterienſis diſcipulus S. Gregorii Trajectenſis. 40
S. Ludgeri epiſtola de S. Suiberto. 74
Luppeſpringa oppidum Luppiæ ortu celebre. 55
Luppia & Padera unus idemque fluvius. 27
Lutherus Academiarum hoſtis, illas Antichriſti lupanaria, diaboli tabernas, &c. vocat. 17
Sub initia naſcentis Lutheraniſmi gymnaſia nonnullis locis clauſa ſunt, ac juſtitium literis indictum. 18
Ubi regnat Lutheraniſmus, ibi literarum eſt interitus. 19

M.

MElchior à Plettenberg Camerarius Paderbornenſis. 119
Monaſterium urbs Weſtphaliæ ab Anabaptiſtarum deliramentis repurgata. 15
Monumentum Druſi Moguntiæ, Druſenloch appellatum. 63

N.

NEuhuſium, Paderbornæ vicinum, domicilium Epiſcoporum & Principum Paderbornenſium. 58
Neuhuſium eo loco ſitum, ubi olim Nero Claudius Druſus Auguſti Privignus caſtellum Aliſonem contra Sicambros condidit. 59. 60
Neuhuſana arcis comparatio cum veteri caſtello Aliſonis. 81
Neuhuſium à Paderbornenſibus civibus incenſum reſtituit Henricus Spiegelius Epiſc. & Princeps Paderborn. 80
Novatores cum ebrioſis Agrigentinis juvenibus comparati. 20
Novatores Franciſco Epiſcopo Monaſterienſi perſuadere conantur, ut Scholas aperiat Lutheranis. 15
Novum evangelium cum ſummo Academiarum odio natum. 16

O.

OTho Truchſes Cardinalis Auguſtanus. 117
Otto Ritbergenſis Epiſcopus Neuhuſium jam tum anno MCCLXXVII. *incoluit.* 80

P.

PAdera num à Pado dicta. 25
Padera in urbe Paderbornenſi diverſis fontibus ſcaturientis deſcriptio. 54
Paderbornæ ſitus & amœnitas. 53. 54
Paderborna an vetus Teuderium. 74
Paderbornæ vera origo. 25
Paderborna à Saxonibus condita. ibid.
Padorborna nomen antiquius Carolo M. 74
Paderborna in vita S. Heimeradi appellatur Sedes Regalis. 51
Paderborna aëris ſalubritate à lue peſtifera immunis. 56
Paderbornenſis agri fertilitas. 53
Paderbornæ olim ætate B. Meinwerci omnes humaniores literæ floruerunt. 42
Paderbona hodieque monſtrantur ædes, in quibus fama eſt Leonem PP. à Carolo M. exceptum. 51
Paderbornenſi in Synodo totius Weſtphaliæ conſenſu Chriſti fides ſuſcepta eſt. 41
Paderborna grata Caroli M. ſtatio. 48
Paderborna Imperatorum in Weſtphalia domicilium & grata ſedes. 47. 48
Paderborna commoda Academiæ ſedes. 36
Paderborna omnibus illis commoditatibus abundat, quæ ad Academiæ ſplendorem requiruntur. 53
Paderbornenſis Eccleſia inter Weſtphaliæ Cathedrales facilè princeps. 37. 38
Paderbornenſi Eccleſia idcirco rubra crux pro inſigni relicta, quòd in ea primùm Saxones & Weſtphali cruentis Caroli præliis compulſi,

Digitized by Google

pulſi, ſub hoc Chriſti ſigno militare experint. 38

Paderbornenſis Eccleſia cateris Weſtphalia cathedris antiquitate, opibus & provinciarum amplitudine, clientelisque minimè concedit. 38

Paderbornenſis Eccleſia Clerici qua vivendi olim norma uſi. 112. *Multi viri doctrinâ & ſanctitate celebres è gymnaſio Paderbornenſi prodiere.* 43

Paderbornenſium civium in Principem ſuum inurbanitas excuſata. 56

Paderbornenſis diœceſis rebus iis omnibus abundat, quæ ad humanæ vitæ neceſſitatem deſiderantur. 53

Paderbornenſes poſt fundationem Academia erga Principem ſuum reverentiores. 57

Paderbornenſium indoles laudata. 57. 58

Paderbornenſis cerevisiæ præſtantia. 53

Paderborna obſidione cingitur à Comite Ritbergico. poſt triduum deditur. 104

Pariſienſis Academia fundatores è Britannia in Galliam à Carolo M. evocati, quid requiſierint ad locum condendæ Academia opportunum. 52

Parochorum ignorantia hæreticorum inſidiis patet. 26

Petrus Werthemius ad res novas moliendas primus Marpurgo Monaſterium miſſus. 16

Philippus Melanchthon contendit honores Academicos iis in gymnaſiis tribui poſſe ſtudioſis, quæ auctoritate Summi Pontif. confirmata non fuerint. 24

Philippus Melanchthon oſor Gymnaſiorum & Academiarum. 16. 17

Philonis dictum de Athenis. 83

Poppo Paderbornenſis Epiſcopus ex Præpoſito Bambergenſi. 44

Primi decem Patres Soc. JESU *in univerſitate Pariſienſi graduati fuerunt.* 27

R.

Religio Chriſtiana Paderbornâ manavit in univerſam Weſtphaliam. 38

Romanorum res ad Aliſonem geſta. 64. 65

Romanum Imperium à Pont. Maximo ad Francos eſt translatum. 80

Roma Schola Saxonum inſtituta prope ædem S. Petri principem. 41

Romana fidei deſertores, ab uno errore ſectâque in alias atque alias ſubinde partes opinionum diverſitate rapiuntur. 23

Rodolphus à Langen Eques Weſtphalus Canonicus Monaſterienſis cum Mauritio comite Spiegelbergio Canon. Colonienſi, & Rodolpho Agricola literis liberalibus operam dant in Italia ſub Franciſco Philelpho & Theodoro Gaza viris clariſſ. 8

Rodolphus Langius Canonicus Monaſterienſis promotor bonarum literarum. 9

S.

Salentinus Elector Colonienſis ſtudia literarum Paderbornæ nonnihil erigit. 95

Saltcotena oppidum, aquâ, unde Sal coquitur, nobilis. 55

Saxones Paderbornæ ſacra Chriſtiana amplexati ſunt. 49

Saxones baptizati ad Luppiæ caput. 77

Sicambrorum olim ſedes in Diœceſi Paderbornenſi. 60

Sicambri Rhenum tranſgreſſi & ad Vahalim & Moſam latè dominati, tandem ſubjugatâ Galliâ Francorum regnum condiderunt. 71

Sicambri pluribus gentibus ex Aliſone dominati. 72. 73

Sicambri ſub Francis illuſtres. 71

Sicambri num ſtirpitus exciſi ſint qui in Diœceſi Paderbornenſi ſedes habuerunt. 70

Staniſlaus Hoſius Cardinalis. 21

S. Suibertus Boructuariis fidem Chriſti pradicat. 74

T.

Theodorus Furſtenbergius è Præpoſito Paderbornenſis Eccleſiæ, ejuſdem Epiſcopus eligitur. 94. *Eccleſiam Paderbornenſem ære alieno gravatam liberat.* ibid.

Theodorus Furſtenbergius Epiſc. & Princeps Paderbornenſis Calendarium Gregorianum in ſua Diœceſi primus promulgat. 95

Theodorus Epiſcopus ac Princeps Paderbornenſis coloniæ literis operam dedit. 91

Theodorus Princeps conſtruit fundatque Collegium Societ. JESU *Paderbornæ & inſigni bibliothecâ adornat.* 120

Theodorus Princeps conſtruit ſuis impenſis Academiam Paderbornenſem, eamque fundat.

Digitized by Google

dat. 120
Theodorus Epiſcopus Vectigalia cenſuſque perpetuos alendis ſublimiorum doctrinarum Profeſſoribus è Soc. JESU conſtituit. 121
Theodorus Epiſcopus inſtituit Paderbornæ domum Probationis pro PP. Soc. JESU illudque ſuâ liberalitate fundat. 121
Theodorus Furſtenbergius malè afflictam, & hæreſi inquinatam Diœceſim Paderbornenſem nactus, ab erroribus repurgavit. 93
Theodorus Princeps templum S. Joannis Apoſtoli profanatum, ære ſuo redimis & PP. Soc. JESU attribuit. 120
Theodorus Epiſcopus & Princeps Paderbornenſis civiles motus auctore Liborio Wichardo Paderbornæ excitatos componit. 99
Theodori Principis prudens in diſſipanda factione Liboriana conſilium. 101
Theodorus Epiſcopus Paderbornenſis quàm pacis ſtudioſus, tam in prædones acer, & in defenſionem ſuorum vigilans. 98
Theodorus Princeps prædones Diœceſin ſuam incurſantes profligas cæditque. 98
Theodorus Furſtenbergius Epiſcopus & Princeps Paderbornenſis conſtructor arcis Neuhuſanæ. 81
Theodori Epiſcopi ac Principis Paderborn. Fundatoris Academiæ, modeſtia commendata. 86
Theodori Furſtenbergii Epiſcopi & Principis Paderbornenſis laudes. 92
Theodorus Archiepiſcopus Dorovernenſis Chriſti fidem propagat. 39
Theodorus Archiepiſcopus omnium ſcientiarum promus condus. ibid.
Tiberius Druſi frater Sicambros in deditionem accipit. 63
Tumultuarii fontis deſcriptio. 55

V.

S. VIcelinus Epiſcopus Aldenburgenſis, Paderbornæ literis operam navat. ejus Sancti vitæ ſynopſis, & res præclarè geſtæ. 46
S. Vicelinus Apoſtolus Holſatiorum. 45
Unwanus Archiepiſcopus Bremenſis è collegio cathedrali Paderbornenſi aſſumptus. 43
M. Vinucius Legatus Tiberii. 63

W.

WAlterus Brabeck Præpoſitus Paderbornenſis. 119
Wenemarus Furſtenbergius. 88
Wenemarus Horſtius Nob. Weſtph. 9
Wernerus Rollevincius. 7
Weſtphalorum indoles docilitaſque laudata. 13
Weſtphalorum ingeniis adjuncta modeſtia ac moderatio. 12
Weſtphali aliarum nationum vitiis non corrumpuntur, etſi diutius inter illas verſentur. 13
Weſtphali naturâ propenſi ad literarum ſtudia, & horum amore longinqua loca adeunt. 10
Weſtphali extra patriam muneribus publicis, conſiliis Principum, &c. admoventur frequenter. 13
Weſtphalica ingenia in celebrioribus orbis Academiis floruerunt. 6
Weſtphalorum integritas. 12. Eraſmi Roterod. de Weſtphalorum ingeniis judicium. ib.
Weſtphalia tota merito obſtricta Theodoro Principi ob fundatam Paderbornæ Academiam. 32
Wevelsburgum arx ab Hunnis, vel contra illos conſtructa. 94. à Friderico Comite Arensbergenſi reſtauratur. ibid. In ditionem dynaſtarum de Beuren venit. ibid. Exſtruitur à Principe Theodoro Furſtenbergio formâ triangulari. ibid.
Wicleph depravator Academiæ Pragenſis. 30
Wiclephi fœdum errorem à Concilio Conſtantienſi damnatum, approbat & reſuſcitare conatur Ph. Melanchthon. 17
Winsfeldt campus non longè ab Horna oppido. 67
Wirceburgi XII. obſides Saxonum Chriſtianæ fidei dogmatibus imbuti. 40
Wezilo Germanus S. Annonis, Archiepiſcopus Magdeburgenſis. 45

Erratum.

Pag. 8. *lin.* 16. *pro* Spilenbergio. *leg.* Spiegelbergio.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google